

býti úžasem jako bez sebe. Dle toho by smysl celého místa byl asi tento: Když zástup se stále tlačil za Pánem do domu, ve kterém dlel, vyšli ven někteří z přítomných a hleděli uklidniti a zadržeti lid, řkouce sami mezi sebou, že si zástup počíná, jako by ho úžas nad skutky Kristovými zbavil smyslův. Dle Hartmannova mínění pak to byli nejen učedníci Páně, kteří takto zástup chtěli vzdáliti, nýbrž, a to hlavně, přítomní fariseové, jichž hlavním úmyslem při tom bylo nešetřiti Pána Ježíše, nýbrž umenšiti nepřijemné jim nadšení lidu pro velkého Divo-tvorce. A při té příležitosti snad také se pokusili lidu namluviti, že Belzebubem vymítá zlé duchy, což zavdalo podnět k dalšímu výkladu o království rozděleném. — Pojetí Vulgaty by bylo vzniklo příliš slov-ným přimknutím se staršího překladu t. zv. Italy k řeckému textu.

Ant. Jedlička.

Co mně a tobě, ženo? (Jan 2, 4.) — Toto místo sv. Jana stále ještě nedává pokoje čtenářům Písma sv. V lonském ročníku Expository Times str. 187 navrhuje John Mockridge toto rozluštění: Slova Panny Marie: „Nemají vina“ byla snad míněna jako pokyn, že by bylo vhodné, aby Pán Ježíš s apoštoly i ona odešli a neuváděli svou přítomností hostitele v trapné rozpaky. Ale Ježíš řekl, že není toho mínění (= co muě a tobě!). Z toho se domyslíla Panna Marie, že něco zamýšlí, třeba že nevěděla, co by to bylo, i řekla služebníkům, aby dbali jeho slov. Výklad by se zamlouval svou prostotou — ale že by byl poslední, neodvažujeme se doufati.

Ant. Jedlička.

První tištěná řecká bible začala vycházeti právě před 300 lety, dne 10. ledna 1614, v Alkale de Henares čili Complutum ve Španělech. Byla to na dobu tehdejší velká vymoženost. Redakcí a dle plánu toledského arcibiskupa kardinála Františka Jimenoza de Cismeros byla tenkrátě pořádána tak zvaná velká Polyglotta Complutská, do níž byl ponejprve pojat také text řecký. Až do roku 1517 vyšlo tam 6 nádherných tištěných svazků foliových. Je v nich původní text hebrejský, latinská Vulgata, chaldejská parafraze, a pak ponejprv i řecký text Nového zákona. Dr. R. Zháněl.

Islam v Londýně. V Londýně je zvláštní mohamedánská svatyně, v níž se vyznavači islamu každý pátek scházejí ke své pobožnosti. Mají tam svého duchovního čili imama; náboženská obec jejich čítá asi 600 duší. V poslední době psaly listy o několika přestupech k islamu. Tak oznámil prý koncem listopadu 1913 imam Khvajak Kamel Eddin přestup vikomta de Pudre z Antverp, kapitána Stanleje, pánů Ransonových. K islamu přistoupil také lord Headley, irský peer, muž z nejbohatších aristokratů anglických, jehož dvě sestry jsou provdány za duchovní vysoké církve anglikánské. Dostal u mohamedánů jméno Salfurrahman Scheik Rahmahillah Faroog. Věru smutná to statistika moderní Evropy! Dr. R. Zháněl.

Pokrok katolicismu v Indii. Počet katolíků v Indii obnáší 2,311.000. Přírůstek za rok 1912 obnášel 20 procent. — Celkem je v Indii asi 4 miliony křesťanův. Brahmanů je 220 mil., Mohamedánů 66 mil., 9 mil. uctívajících Fetišů, 11 mil. Budhistův a 20.000 židův. Dr. R. Zháněl

Katolíci v Norsku a na Špicberkách dosáhli úplné svobody. Apoštolský vikář tamější, biskup Falize, vyjadřuje se v bruselském „Patriote“, že lid v Norsku chová se ke katolické církvi velmi sympaticky. Každý rok na sta Norvežanů vrací se do mateřské katolické církve.

Dr. R. Zháněl.

vysvětlí, proč oni tři apoštolové ve všech seznamech apoštolských jmenují se (nehledíc k Jidášovi) až naposled, proto totiž, aby se nezdálo, že důstojnost apoštolská se zakládá na svazcích příbuzenských. Náhledu tomu není na odpor, že Šimon se nazývá u sv. Matouše a u sv. Marka Kananejským, jakoby se tvrdilo, že pocházel z Kány, ježto přece synové Alféovi byli z Nazareta (Mat. 13, 54—56). Neboť slovo »kananejský« není odvozeno od jména Kána, nýbrž jak patrně z výkladu Lukášova (6, 15, Skutk. 1, 13), od slova קנאני neb spíše od aram. קנאן, kteréž (obé) znamená horlivce. či zelotu. Spíše by se mohlo namítati, že žádný se starých spisovatelů, ani Hegesipp, se nezmiňuje o apoštolátu Šimonově, ano Origenes (in Matth. t. X. Migne XIII. s. 876. 877) výslovně praví, že se o Šimonovi nedověděl ničeho, podobně jako ani o Josefovi. Avšak jakkoli takové mlčení dějin jest velmi vážné, není přece rozhodné; neboť z pouhého mlčení jedněch nelze souditi v nepravdu toho, co jinak se zdá býti pravděpodobným.

(DOK.)

Eschatologie Koránu.

Napsal Dr. Ignác Veselý.

Úkolem těchto několika článků, jak nadpis již naznačuje, bude v hlavních rysech načrtnouti obraz konce světa a posledních věcí člověka, jak jej Korán kreslí v pojmech a představách věřícího mohamedána.

Slova sv. Augustina: »Nulla falsa doctrina est, quae non aliquid veri permisceat« (Quaest. Evang. l. 2. c. 40.), jež položil veliký znatel Koránu Jiří Sale jako heslo své knihy o něm,¹⁾ vztahují se v jistém smyslu i na eschatologii Koránu, jejíž učení jest potud zajisté správné, pokud v souhlase s učením křesťanským a všech jiných náboženství hlásá ~~odměnu dobrých a trest zlých po smrti~~. Něco jiného ovšem jsou okolnosti, jež poslední věci člověka dle nauky Koránu budou provázeti. »Es erfüllt uns mit Wehmuth«, praví v předmluvě své mohamedánské eschatologie Dr. M. Wolff²⁾ »diese Verirrungen des Menschengestes zu sehen, bei einem in dem Wesen desselben so begründeten, heiligen Drange, über die Schranken des irdischen Daseins sich zu erheben

¹⁾ The Koran, commonly called The Alcoran of Mohammed. London 1857.

²⁾ Kitáb ahvâlil-kiámâtî = Kniha o okolnostech při vzkříšení. Obsahuje výroky tradice, jež Wolff přeložil názvem Muhammedanische Eschatologie. Leipzig 1872.

und das sehnsüchtige Verlangen nach einem höheren ewigen Leben durch Betrachtungen darüber zu stillen. Und doch sehen wir auch hier bisweilen, wie aus dichtem Gewölk, das Gotteslicht hervorbrechen, und es tritt uns gar Manches entgegen, worin, wenn wir ihm die krause Umhüllung abstreifen, der Strahl der Wahrheit unser Herz erfreut. Korán, jak známo, obsahuje mnoho prvků učení židovského i křesťanského; proto i jeho eschatologie nám ve mnohém připomíná obě ta náboženství. Poznal totiž Mohamed židovství i křesťanství nejen na svých obchodních cestách, nýbrž i ze stálého styku se židy a křesťany. Dějiny nám připomínají zvláště křesťanského mnicha Bahiru, vrchní hlavu nějaké sekty, jenž jmenuje se též Sergius, Georgius nebo Nestor a jež Sprenger nazývá »der Lehrer des Propheten, der Mentor und Gewährsmann des Mohammed«¹⁾. Tento mnich spatřil prý, jak legenda vypráví²⁾, Mohameda ještě jako jinocha na obchodní cestě v Syrii a poznal v něm budoucího proroka; požádal proto Mohamedovy průvodčí, aby nad ním bděli, ježto k velikým věcem jest prý povolán. Tradice mohamedánská má proto ve veliké úctě tohoto přítele Mohamedova, uvádějíc jej mezi »lidmi Pisma = ahlul-kitábi = židé a křesťané«, kteří obrátili se k islámu. Kromě Bahiry uvádí se jako věrný přívrženec Mohamedův ještě jakýsi Mukaukis Egyptský, osoba do nedávného času legendární, kterou, jak zjistil v novější době M. Butler³⁾, byl alexandrijský patriarcha melchitský Cyrus. Avšak kdyby nebyl měl Mohamed ani těchto, řekli bychom, zvláštích učitelů, jisto jest, že znal náboženství židovské, hlavně legendy Talmudu⁴⁾, i náboženství křesťanské, různými apokryfy a legendami znetvořené, neboť obě ta náboženství již dlouho před Mohamedem byla v Arabii rozšířena.

Židé po pádu Jerusalema uprchli do Arabie a měli v krátké době proselyty v různých kmenech arabských (Kenánah, al Hareth ibn Kaaba a zvláště v Kendah) a stali se pány i některých měst⁵⁾. A již dříve bylo známo, židovské náboženství Arabům: asi 700 let před Mohamedem král Jemenu, Abu Karb Asad, roz-

1) Citováno ze spisu: Mohamed et la fin du monde, étude critique sur l'islam primitif par Paul Casanova, professeur de langue et littérature arabe au Collège de France, Paris 1911 str. 25.

2) Casanova, Mohamed et la fin du monde str. 25. Dle jiného názoru byl Bahira žid. Srv. Deutsch, Der Islam, str. 31.

3) The Arab Conquest of Egypt 1902 p 508 et. sq.-Casanova str. 25.

4) Deutsch, Der Islam str. 33.: „Wir wenden uns jetzt zum Judenthum. das, wie wir zuvor angedeutet haben, den Kern des Mohammedanismus bildet, sowohl im Allgemeinen als im Besondern. Hier nur die vorläufige Bemerkung, dass, als wir vom Talmud als einer Quelle des Islam sprachen, wir damit nicht sagten, dass Mohammed denselben kannte oder, dass er nach dieser Seite hin, auch nur den Namen desselben gehört hatte; doch scheint es, als ob er beinahe vor seiner Kindheit an die Luft des zeitgenössischen Judenthums geathmet hätte, eines solchen Judenthums wie es von uns crystallisirt gefunden wird im Talmud, dem Targum, dem Midrasch.“

5) Sale, The Koran-Preliminary discourse str. 16.

šířil židovství mezi pohanskými Hamyarity. A Korán sám (sura 85.) zmiňuje se o pronásledování těch, kteří se nechtěli státi židy ¹⁾.

Také křesťanství bylo již dávno před Mohamedem v Arabii rozšířeno, neboť zvláště v době velkých pronásledování hledali mnozí křesťané bezpečný útulek v Arabii. Byli to převážnou většinou Jakobité, jejichž sekta našla také mezi Araby nejvíce přívrženců a vyznavačů zvláště mezi kmeny Ghásson, Rabiá, Taghlab, Bahrá, mezi obyvateli Nadžeránu ²⁾ a Araby Hirskými. Ostatní Arabové, kteří nepřijali židovství nebo křesťanství před Mohamedem, byli oddáni modlářství, zvláště uctívání hvězd jako Sabejci, jejichž náboženství bylo také rázu astrálního. Chrám v Mekce byl prý zasvěcen Zohalovi neboli Saturnovi. Kromě toho uctivali Arabové modly, o nichž zmiňuje se také Korán (na př. sura 53, v 19.) Uprostřed těchto tří náboženství, křesťanského, židovského a pohanského, vystoupil Mohamed jako prorok, jak o sobě tvrdil, již v Písmě sv. předpověděný ³⁾, slíbený ⁴⁾ a poslední z proroků, jež Bůh lidstvu seslal.

¹⁾ Some of his (Abu Karb Asada) successors also embraced the same religion, one of whom, Jusef, surnamed Dhu Nowás, was remarkable for his zeal, and terrible persecution of all, who would not turn Jews, putting them to death by various tortures, the most common of which was throwing them into a glowing pit of fire, whence he had the opprobrious appellation of the „Lord of the pit.“ Sale Preliminary discourse str. 16.

²⁾ Z knihy „Gregentii disputatio cum Herbano Judaeo“ vypravuje Sale (l. c. str. 16 17.) jak podivuhodným způsobem stali se křesťany obyvatelé Nadžeránu za panování horlivého šífitele židovství Dhu Nowása. Hamyarští židé vyzvali sousední křesťany k veřejné disputaci, která se konala pod širým nebem. Za křesťany mluvil biskup Gregentius, za židy Herbanus. Třetího dne prý židé zvolali: „Ukažte nám svého Krista, a my se stanem křesťany.“ A Kristus prý se ukázal celému shromáždění se slovy: „Pohledte na mě, já jsem kterého vaši otcové ukřížovali.“ Křesťané volali: „Kyrie eleison, ale židé byli raněni slepotou a nenabylí zraku, dokud nebyli pokřtěni

³⁾ Marracci, Ad refut. Alcorani Prodromus pag. 15 sq. uvádí výroky Sh ~~zákona, jež mohamedánští theologové si upravili tak, jakoby v ní~~ byla zmínka o Mohamedovi, ano i v číselné hodnotě písem některých slov viděl již jméno jeho. na př. ve slovech, jimiž Bůh slibuje Ismaelovi čestné potomstvo (Gen. Cap. XVII. v. 21.):

וְהָיָה לְךָ אֶתְרָא וְהָיָה לְךָ אֶתְרָא. Číselná hodnota dvou posledních slov

מִיָּאָד מִיָּאָד rovná se číselné hodnotě písmen slova „Muhammed“ arabsky psaného. Marracci dokládá k tomu: Postremo quis ignorat, quam inanis et fallax sit ars per literarum numerum vel transpositionem, divinandi, quam nos Anagrammaticam, Hebraei Cabalisticam appellant: cum eodem themate erui possint sensus non solum ridiculi et inepti, sed etiam inter se prorsus oppositi? Et ne longius abeamus, ex iisdem literis supra positis, מִיָּאָד מִיָּאָד ex quibus Arabes vitiose deducunt

nomen Muhammed: per iustum computum in eadem lingua Hebraica formantur hae dictiones מִיָּאָד מִיָּאָד Propheta mendacii, vel Pseudopropheta.

⁴⁾ Slova Sv. Jana (XIV. 16), jimiž Kristus zaslíbil Ducha sv. κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον ἕξει ὑμῖν výkládali si mohamedani a někteří křesťané o Mohamedovi. Měli nějaké apokryfní

S počátku ovšem nedošel Mohamed velké víry; velká většina, i jeho nejbližší příbuzní, měli ho za blázna, takže jen otroci a lidé nízkého původu uznali jej za proroka. Avšak brzy nalezl hojně přívrženců u židů i křesťanů; nejen židé očekávali Messiáše, nýbrž i někteří křesťané¹⁾ věřili tenkrát v příchod proroka od Ježíše Krista zaslíbeného. A tím spíše uvěřili v Mohameda jako proroka, jednak proto, že i jméno jeho Ahmed = Mohamed má tentýž význam jako »Parakletos« čili, jak oni četli, »Periklytos«, u sv. Jana (XIV, 16, 17) zaslíbený jednak proto, že s velikou, určitostí mluvil o konci světa a posledních věcech člověka. Mohamed také dovedl jim býti za to vděčen, zvláště těm, kteří s mnichem Nestoriem ho vydatně podporovali. Jak laskavě se k nim Mohamed choval a jak si hleděl jejich přízeň zachovati, patrně z listu Abd Allah ibn Ismaila, jež přeložil Lammens, *Le chantre des Omeyyades* v *Journal asiatique* 1894; a v němž mimo jiné píše: »Le prophete les a loués et s'est lié envers eux par des engagements solennels. Il a voulu reconnaître de la sorte l'assistance que les religieux nestoriens lui avaient prêtée en prêchant la haute mission à laquelle il était appelé. Aussi, Mohammed leur portait-il l'affection la plus sincère et aimait-il à s'entretenir avec eux«²⁾.

Jest tedy zcela pochopitelno, když Mohamed v tak úzkém a přátelském styku žil s některými křesťany, že u nich poznal i učení o vzkříšení a posledním soudu, které v theoretické víře mohamedánů, zvané imán, tvoří jeden ze šesti hlavních článků³⁾ víry.

Korán na četných místech mluví o poslední hodině — as sá'at, — kterou rozumí konec světa, avšak určitého data neudává. Bůh sám prý Mohamedovi oznámil, že příchod její žádnému tvorů znám není. »Budou se ti tázati na hodinu (poslední), kdy nastane.

evangelium, kde místo slova παράκλητον četli περίκλυτον, což odpovídá arabákému slovu Ahmed neboli Mohamed. Srv. Sale, Preliminary discourse str. 53.: The Mohammedans have also a Gospel in Arabie attributed to St. Barnabas, wherein the history of Jesus Christ is related in a manner very different from what we find in the true Gospels, and correspondent to those traditions which Mohammed has followed in his Korán. This book appears to be no original forgery of the Mohammedans, though they have no doubt interpolated and altered it since, the better to serve their purpose; and in particular, instead of the Paraclete or Comforter, they have in this apocryphal gospel inserted the word Pericylte, that is, the famous or illustrious, by which they pretend their prophet was foretold by name that being the signification of Mohammed in Arabic.

1) Casanova, Mohammed et la fin du monde p. 23: „Nous sommes amenés ainsi à penser que Mohammed appartenait ou était affilié à une secte chrétienne qui croyait les temps révolus et n'attendait pour cela que la venue d'un prophète déjà prédit par Jesus-Christ sous le nom de Paraclet, dont l'équivalent arabe, d'après le Coran, était Ahmed. Or Ahmed est une autre forme de Mohammed“.

2) Casanova op. c. str. 28.

3) Ty jsou: 1. Víra v jednoho Boha, 2. v anděly, 3. knihy. 4. v proroky, 5. v soudný den a vzkříšení, 6. v předurčení.

Odpověz: — »Věru, můj Pán ji zná a nemůže objeviti času jejího leč On. Těžká bude zajisté (poslední hodina) na nebi i na zemi a nepřijde leč náhle. Budou se tě ptáti, jakobys o ní věděl. Odpověz: — Jen Bůh ji zná. — Avšak většina jich toho neví« (sura 7. v 187). Jsou však také místa v Koránu, kde se mluví jasně o blízkosti poslední hodiny. (POKR.)

Klášter sv. Kateřiny na Novém městě Pražském.

Podává Cyrill A. Straka.

(POKR.)

Jiný důvod nežli Tomek k zasvěcení nového kláštera na jméno sv. Kateřiny uvádí kronikář Hájek. Připomíná totiž záchranu života císařova při spiknutí v Pise r. 1355. V tom následuje jej Hammerschmid, Jeschke i Gruber. Po korunovaci zlatou korunou na císařství 5. dubna 1355 v Římě, nastoupil Karel zpáteční cestu do Čech. V polovici května přibyl s nečetným průvodem do Pisy. V noci z 19. na 20. květen, když císař, cítě se zúplna bezpečným, klidně v městské radnici spal, zapálili spiklenci radní dům. Stěží jen zachránil císař a jeho choť s družinou holý život. Nazítří podnítili spiklenci měšťanstvo ke vzpouře, roztrousivše pověst, že prý císař, ukládaje o svobodu města, sám oheň založil, aby zbroj měšťanů v radnici shořela. O polednách, když císař meškal právě návštěvou u biskupa olomouckého Jana, přepadl zástup ozbrojených měšťanů a zbrojnošů za vůdcovství Františka z Gambacurty dům biskupův, ryčně volaje: »Ať žije lid, nechť zhyne císař!« Statečnému císaři podařilo se však s hrstkou zbrojnošů angšburského biskupa Markvarta a pana Jindřicha z Hradce prosekati se až na náměstí, kamž ještě věru po tuhé bitce o přechod přes most přispěchala družina českých pánů se zbrojnoši na pomoc. Spiklenci, vidouce neohroženost císařova průvodu, rozutekli se a pozavírali v domech. Gambacurta a šest předáků spiknutí odpykalo vzpouru smrtí. Tak líčí nám spiknutí pisanské Beneš z Weitmile ¹⁾.

Hájek ví o té události mnohem více. Ve své kronice (list 325) zná nejen celou řadu českých a moravských pánů jmény, nýbrž vypráví i legendu, že prý, když bitka na náměstí byla nej-

¹⁾ Prameny dějin čes. IV. 522.

otcově i po straně matčině; po straně otcově, pokud otec jejich Alféus byl bratrem zákonného (legálního) otce Kristova, sv. Josefa, po straně matčině, pokud matka jejich Marie byla blízkou příbuznou, nejspíše sestřenicí Panny Marie¹⁾. Žádná tedy z těch námitek, které se činí proti pravosti listu Jakubova, není s to, aby vyvrátila důvody, které svědčí pro ni; spíše z toho, co řečeno o bratřích Páně, jde na jevo s jistotou nepochybnou, že mezi předními muži v církvi nebylo v době apoštolské více Jakubů, nežli dva, Jakub Zebedeovec a Jakub Alfeovec, v té době pak do které spadá sepsání listu našeho, ne více, nežli jeden, Jakub Malý, Alfeovec, a ten také že to jest, na něhož se hodí všechny údaje, které se vyskytají o autoru v listě samém, i ty, které o něm podávají svědkové nejstarší. I nelze proto pochybovati s důvodem ani poněkud dostatečným o tom, že skutečně tento Jakub, syn Alféův, jenž pro svou příbuznost s Pannou Marií a tím i s Pánem Ježíšem, se nazývá bratrem Páně, a nikdo jiný, to byl, jenž tento list napsal.

Eschatologie Koránu.

Napsal Dr. Ignác Veselý.

(POKR.)

»Přiblížila se hodina, měsíc se roztrhne«²⁾ (sura LIV v. 1.), »přišel rozkaz Boží, neurychlujte jeho (splnění svou zatvrzelostí)« (XVI v. 1). Tato a jim podobná místa Koránu mluví o blízkosti poslední hodiny, konce světa. Dle názoru Sprengerova Mohamed, aby snáze přesvědčil nevěřící, hrozil jim nějakým časným (zeitlich) trestem, asi takovým jako byla zkáza Sodomy a Gomorrhý nebo jiných měst zničených. Avšak když viděl, že hrozby jeho nedocházejí splnění, vztahoval je pryč až na konec světa (blízký, avšak neurčitý), aby si napravil svou vážnost jako prorok. A v tom, že jiný význam dal Mohamed svým hrozbám, spatruje Spjenger³⁾

1) Srovn. k celému též Sýkoru, kterak byli spřízněni s Pánem Ježíšem tak zvaní bratři Páně? V Cas. katol. duchovenstva, r. 1896, od s. 257, 356, 412, 487, 536.

2) Marracci (Refut. in Suram LIV) při výkladu tohoto verše poznamenává: „Duplex est hic Moslemorum expositio. Nonnulli enim putant, indicari hoc loco miraculum a Mahumeto patratum, dum Lunam discidit in duas partes. Nonnulli vero sentiunt nihil tale hic esse intelligendum, sed tantummodo significari propinquam esse horam seu diem Judicii, cuius unum signum erat scissio Lunae: itant tempus praeteritum, scissa est, more prophetico accipi debebat pro futuro, scindetur.“

3) Nun musste er endlich seinen Drohungen eine ganz andere Bedeutung unterschieben und auf den jüngsten Tag beziehen. Diese neue

vliv křesťanství, jehož vyznavači, vědouce dobře, jak veliký význam pro člověka má vzpomínka na poslední soud, představovali si tento jako blízký, avšak neurčitý, co se doby týká ¹⁾.

Pro svůj náhled, že Korán (sura LIV, 1, XVI, 1 a j.) mluví o konci světa, jenž v blízké době má nastati, uvádí Sprenger výroky Ibn Abbasa, jež sebral komentátor Wahidi (zemř. 411 hedžry) Když prý byl zjeven verš: »Přiblížila se (poslední) hodina« (LIV, 1), začali věřící jeviti nepokoj, avšak když viděli, že nic nepřichází, ztráceli víru v ta slova. Na to prý zjeven verš (XXI, 1): »Přiblížil se lidem (den) jejich účtování, avšak oni nedbají, odvracejíce se,« jímž byli věřící opět znepokojeni, ale vidouce, že slova ta se nespĺní, opět jim nevěřili. A tu zjevil prý Bůh Mohamedovi slova: »Přišel rozkaz boží.« Nevěřící hlavu pozvedli a nového zjevení se mu dostalo: »Neurychlujte jeho (splnění svou zatvrzelostí)!« A při této příležitosti řekl prý Mohamed: »Můj příchod a (poslední) hodina jsou odděleny od sebe jako můj ukazováček a můj prst prostřední« a při slovech těch, jak dokládá Tabari, ukázal na prostřední prst a ukazováček. Úzký vztah mezi příchodem Mohamedovým a koncem světa jest vyjádřen v tradici jinými ještě výroky v podstatě stejnými, z nichž jak již předem bylo řečeno, vyplývá, že Mohamed věřil v blízký konec světa ²⁾. Sprenger uvádí dva výroky prorokovy, v tradici zachované, které jsou ještě přesnější. Mohamed ukázal prý kdysi na jednoho mladého muže se slovy: »Dříve než tento dospěje ke stáří, nastane hodina (poslední)« — a jindy prý řekl: »Po stu letech nebude jediného člověka na zemi« ³⁾. Proti tomu však uvádí Casanova jiného komentátora, zvaného Tabari, který užívá verše (sura XXII, 48): »A žádají tě o urychlení trestu (pro sebe), avšak Bůh svého slibu nezmění. Vždyť u tvého Pána (jeden) den jest jako tisíc let dle vašeho počítání« a výroků prorokových o úzkém vztahu mezi jeho příchodem a koncem světa k výpočtu, že po 500 letém trvání islámu nastane poslední hodina ⁴⁾, ale na konec přidává se k náhledu Sprengerovu ⁵⁾,

Deutung steht mit christlichen Einflüssen auf Mohamed in Zusammenhang . . .“ Das Leben und die Lehre I. p. 532, citováno z Casanova, Mohammed et la fin du monde str. 13.

¹⁾ Cette seconde menace, pour être plus efficace que la première, impliquait nécessairement une date rapprochée, mais imprécise encore et, Sprenger constate, avec une malice non dissimulée, que c'est un grand progrès. Il l'attribue à l'influence des Chrétiens qui avaient, bien avant Mohammed, compris l'utilité de présenter ce jour comme rapproché, mais de date incertaine. Casanova op. c. str. 13.

²⁾ Casanova op. c. str. 18.

³⁾ Cette dernière prédiction est rapportée par Masoudi sous cette forme: „Il ne restera sur la face de la terre après cent (ans) pas un homme qui ne soit mort.“ Casanova op. c. str. 17.

⁴⁾ Casanova op. c. str. 18.

⁵⁾ Quant à moi, je ne puis que me ranger à l'avis de Sprenger: cette parole du Prophète indique une proximité marquée. Dans notre langue française, „être comme les deux doigts de la main“ est une expression courante qui indique entre deux personnes une relation, une

že Mohamed svými výroky v Koránu i tradici uchovanými měl na mysli blížký, třeba ne přesně, co se doby týká, stanovený konec světa.

Z toho, co až dosud bylo řečeno, vyplývá otázka: Věřili mohamedáni, že prorok jejich zemře, či že je nesmrtelný. že se dočká konce světa? Pokládal se sám Mohamed za nesmrtelného?

Když se roznesla zpráva o smrti Mohamedově, způsobila mezi jeho vyznavači veliký zmatek; nechtěli tomu uvěřiti volajíce: „Jak by mohl zemřít ten, jenž má vydati svědectví o našich skutcích v den posledního soudu?“. A jak podařilo se Omarovi, jednomu z nejdůvěrnějších přátel Mohamedových, je ukonejšiti? Těšil je ¹⁾, že nezemřel prorok, nýbrž že odešel k Pánu, jako kdysi Mojžíš na čtyřicet dní, a že opět se vrátí, nebo, dle mínění jiných přirovnal smrt Mojžíšovu ke způsobu, jakým Ježíš se světa odešel: nebyl prý ukřižován, nýbrž někdo jiný jemu podobný. Ježíše pak vzal prý Bůh do nebe. Korán (sura IV, verš 156, 157) praví o smrti Kristově: „A říkali: „Usmrtili jsme jistě Krista Ježíše, syna Mariina a posla Božího“, a přece ho neusmrtili ani neukřižovali, nýbrž podobný se jim zdal (ten, kterého ukřižovali, Ježíšovi), a věru ti, kteří nebyli stejného smýšlení o něm (je-li totiž opravdu onen ukřižovaný Kristus anebo někdo jiný jemu podobný), byli jistě v pochybnosti o tom (o pravé jeho smrti); neměli žádné vědomosti o tom, nýbrž jen následovali domněnku. A opravdu ho neusmrtili. Ale Bůh pozvedl jej k sobě; a Bůh je silný a mocný.“

Docela jinak snažil se ukonejšiti mohamedány pobouřené smrtí prorokovou Abu Bekr²⁾, tchán Mohamedův; netajil před nimi, že prorok zemřel; poukazoval na to, že jediný Bůh neumírá, že i proroci před Mohamedem zemřeli, ba dovolával se i samého Koránu, v němž praví Bůh: „Ty zemřeš (Mohamede), i oni zemrou.“ (sura XXXIX, v. 30).

První mohamedáni tedy pokládali proroka za nesmrtelného, domnívali se, že zbude poslední ze všech lidí, aby při posledním

dépendance étroite, absolue, l'inséparabilité en un mot. C'est une image proverbiale, tirée du fond même de l'humanité, et qui a nécessairement la même signification dans toutes les langues du monde. Il y a donc sinon certitude, du moins forte présomption que Mohammed avait en vue une dépendance du même genre, et qu'il voulait dire: Ma venne et celle de l'heure sont inséparables.“ Op. c. str. 17.

¹⁾ Omar, le future khalife, un des compagnons les plus intimes du Prophète, disait: „Non, il n'est pas mort, il est allé visiter le Seigneur comme jadis Moïse, qui disparut pendant quarante jours. Mohammed nous sera rendu comme Moïse l'a été. Ceux qui le prétendent mort sont de faux Musulmans qu'il faut mettre en pièces!“ Casanova op. cit. str. 19.

²⁾ C'est alors qu' Abou Bekr, beau-père du Prophète, homme avisé et fin politique, intervint: „O Musulmans, dit-il, Dieu seul ne meurt pas, Ne vous souvenez-vous pas de ce verset du Coran: Mohammed n'est qu'un missionnaire; avant lui sont morts d' autres qui avaient aussi reçu des missions du ciel!“ et surtout de cet autre verset: „Tu mourras, Mohammed, et eux aussi mourront.“ Casanova op. c. str. 19.

soudu byl jejich obhájcem. Avšak i Mohamed sám věřil ve svou nesmrtelnost, třeba ne tak, jako jeho první vyznavači, jak patrně z míst Koránu, která jsou dvojího druhu. Jedna obsahují jakousi neurčitost: snad Mohamed dožije se posledního soudu nebo dříve ještě zemře; na př.: »Ať dopřejeme ti spatřiti (splněnou) část toho, čím hrozíme nebo ať tě (dříve) života zbavíme: K nám jest jejich návrat; potom bude svědkem Bůh toho, co dělají« (sura X, 46), »buď trpěliv, neboť zaslíbení boží jest pravdivé. Ať dopřejeme ti spatřiti (splněnou část toho, čím jim hrozíme, nebo ať tě (dříve) zbavíme života, k nám budou přivedeni« (sura XL, 78), »ať ti dopřejeme spatřiti (splněnou) část toho, čím jim hrozíme, nebo ať zbavíme tě (dříve ještě) života: tobě zajisté náleží (jen) kázati, nám však účtovat (s nimi)« (sura XIII, 42), »buď vezmeme tě (k sobě dříve), avšak na nich se jistě pomstíme, nebo dopřejeme ti spatřiti (splnění toho), čím jsme jim hrozili, jsme zajisté jejich pány« (sura XLIII, 39, 40)¹⁾.

Kromě těchto míst, jež mluví o možnosti, že prorok snad se dožije konce světa, jsou jiná, zcela zřetelně naznačující, že se ho Mohamed dočká, že za jeho přítomnosti Bůh nevěrce potrestá. K takovým náleží na př. konec sury XV. od verše 85—99:

85. »A v pravdě stvořili jsme nebe a zemi i to, co je mezi oběma, a (poslední) hodina se přiblížila. Odpouštěj tedy laskavě (Mohamede)!

86. Věru, tvůj Pán je stvořitel (tvůj i jejich) a ví (nejlépe, co máš činiti).

87. Přinesli jsme ti již sedm (veršů často) opakovaných²⁾ a Korán vznešený

88. Nepohlížej (žálostivě na to³⁾), čím obdařujeme některé z nich (nevěrců) a nermuť se k vůli nim, nýbrž ochrannou ruku drž nad věřícími!

89. A říkej: »Já jsem zajisté veřejný kazatel«.

¹⁾ V alternativách těchto a podobných míst je Bůh co se týče osudu Mohamedova, nerozhodný, což odporuje nauce islámu o předurčení; byl tedy asi, jak domnívá se Casanova op. c. str. 36, text těchto míst porušen: Tous ces passages ne sont-ils pas suspects d'altération volontaire; le seconde membre de l'alternative n'a-t-il pas été introduit après coup et l'affirmation primitive corrigée par l'adjonction de: „ou, ou bien?“

²⁾ Sura I. má 7 veršů, jež mohamedáni nejčastěji recitují.

³⁾ Tímto veršem, varujícím před závidostí a žálostivostí cizího majetku, zabránil prý Mohamed svým lidem kdysi, aby neloupili židovských karavan, s nimiž se právě setkali. „Al Beidâwi mentions a tradition, that Mohammed meeting at Adhriât (a town of Syria) seven caravans, very richly laden, belonging to some Jews of the tribes of Koreitha and al Nadir, his men had a great mind to plunder them saying, That those riches would be of great service for the propagation of God's true religion. But the prophet represented to them, by this passage, that they had no reason to repine, God having given them the seven verses, which were infinitely more valuable than those seven caravans.“ Sale, Al Koran, str. 213.

90. (Neuposlechnou-li tě, potrestáme je,) jako jsme seslali (trest) na ty, kteří rozdělují

91. a v části rozvrhují Korán.

92. Věru, při tvém Pánu, budeme se ptáti všech na to,

93. co činili.

94. Oznamuj tedy, co se ti poroučí a odvrát se od modlářů

95. Budeme tě jistě chrániti proti posměvačům,

96. kteří vedle Boha kladou jiného boha; však poznají (svou pošetilost).

97. Víme nyní, žeš v srdci svém zarmoucen pro jejich řeči.

98. Oslavuj proto chválu svého Pána a klaň se (mu)!

99. A služ svému Pánu, dokud tě nezastihne, (co je) jisté!

V těchto verších, v nichž vybízí se Mohamed k trpělivosti, když nevěrci se mu vysmívají, lze čísti víru proroka, jenž doufá, že ho Bůh neopustí, že za jeho přítomnosti potrestá nevěrce. »Služ svému Pánu, dokud tě nezastihne *jisté!*« V originále je slovo *al-iačinu* = jistý; jak dokládá Casanova (str. 37), komentátoři shodují se v tom, že slovo *jisté* značí poslední hodinu: »Il n'est pas douteux ici, et les commentateurs en conviennent, que le *Certain* designe l'heure. Donc il est formellement dit au Prophète que l'heure lui arrivera; le verbe arabe employé dans le verset 99 est le même que dans le 85; »et l'heure arrive.« (POKR.)

Farizeové a saduceové.

Napsal Dr. František Kovář.

(POKR.)

III.

Základní znak farizeův. ▼

1. V stanovení *základního charakteristického znaku farizeů* shodují se všechny prameny. Je to *horlivost pro zákon možtější, přesnost v jeho výkladu a přísnost v jeho plnění.*

»Jsou pokládáni za přesné vykladače zákona«¹⁾. »Soudí se o nich, že *předčí ostatní přísností co do otcovského zákona*«²⁾.

»Velmi si zakládají *na přísnosti co do otcovského zákona*«³⁾.

»Požitky opovrhují, nijak se neoddávající pohodlnosti«⁴⁾. — Taková je charakteristika farizeův u Josefa Flavia v tomto směru.

V plné shodě s ním jsou i údaje *Nového zákona*. Sv. Pavel

¹⁾ B. J. II., 8, 14: οἱ μετὰ ἀκριβείας δοκοῦντες ἐζητεῖσθαι τὰ νόμιμα.

²⁾ Vita 88: οἱ περὶ τὰ πατριανόμιμα δοκοῦσι τῶν ἄλλων ἀκριβείᾳ διαφέρειν.

³⁾ Anš. XVII., 2, 4: ἐπ' ἀκριβέσει μέγα φρονεῖν τοῦ πατρίου νόμου.

⁴⁾ Anš. XVIII., 1, 3: τὴν διαίταν ἐξευτελίζουσιν οὐδὲν εἰς τὸ μαλακώτερον ἐπιδόντας.

plužimi a platy, jak to dostala od bratra Viléma z Ryžmberka a z Vilhartic, klášteru sv. Kateřiny, ale s tou podmínkou, že bude moci darování své kdykoli změnití nebo jinému dáti. Dědictví to připadlo klášteru po její smrti 1534 (E II 399—(I I 10). R. 1496 dávala převorka Kateřina ze Sulevic komorníkem desk zemských zabavití nějaké zboží ve *Vinařicích* u Dobrovic, na Boleslavsku (J 22 a 42)¹⁾. Zemřela r. 1507, jak svědčil náhrobní kámen, který kdysi ležel po pravé straně kamene Lobkovického a měl český nápis: »Léta Božího Tisýcýho Pětistého Sedmého gest Urozená a nábožná Panna Katerzina z Swulewicz, Prewora Klásstera toho pochována. Proste Boha za ni«²⁾. (POKR.)

Eschatologie Koránu.

Napsal Dr. Ignác Veselý.

(POKR.)

Že Mohamed se pokládal za současníka konce světa a tedy v jistém smyslu za nesmrtelného, jak z uvedených míst Koránu patrno, potvrzuje, jak se zdá, i jeho titul: *nabíjju-l-malhamat* neboli *rasul al malhamat* = prorok neboli posel malhamat. Význam slova *malhamat* (v pl. *malahim*) není dosti jasný. Původně znamenal asi válku nebo krvavou bitvu, potom předpověď týkající se války nebo bitvy a konečně předpověď vztahující se na převraty politické. Tak vykládá význam toho slova Silvestri de Sacy³⁾, jemuž jak dovozuje Casanova (op cit. 45.), unikl eschatologický ráz tohoto slova, jež znamená také *a)* předpověď mimořádných úkazů předcházejících konec světa a potom *b)* konec světa sám. Hledíme-li k etymologii toho slova, arabské slovníky u kmene I. H M uvádějí a vysvětlují rčení *nabíjju-l-malhamat* dvojím způsobem buď *a)* jako »prorok boje« nebo jako *b)* »prorok dobrého rozkazu (pořádku) a sjednocení lidí.« První překlad slova *malhamat* = boj odpovídá pozdějšímu jeho významu, druhý však zdá se

¹⁾ Ze zápisu zemských desk (Quat. trhový, černý D 20) poznáváme, jaký plat vážil na Vinařicích. Přiznává se totiž 4. června 1545 Jiří Cetenský z Cetně k platu 5 kop gr. č. k rukám převorky Lidmily z Vrchovišť. Po konfiskaci přešel plat z Václava Cetenského na hraběte Adama z Valdšteina, který však ho platiti nechtěl, až k tomu kolem r. 1656 právem byl donucen. Odváděn byl ještě v polovici XVIII. stol. od držitele pauství Dobrovic Karla Egona kníže z Fürstenberka.

²⁾ Údaj Kreybichův (str. 102), že umřela r. 1483, jest tedy nesprávný.

³⁾ V Chrestomathie arabe: „Il parait, par le passage d'Ibn Khaldoun, que le mot malhamat, qui signifie proprement une guerre ou une bataille sanglante, a été pris ensuite pour une prediction, qui annonçait des événements de ce genre, puis pour toute prediction concernant les révolutions politiques.“ Casanova op. cit. 45.

býti příliš vzdálen významu pozdějšího slova *malhamat*. Avšak třeba vzpomenouti, že lexikografové vykládají význam slova »boj« (*malhamat*) etymologicky jako »sjednocení, promíchání těl,«¹ týmž tedy způsobem jako *a*) boj povstává i *b*) sjednocení lidí. Ma tedy asi slovo *malhamat* svůj původ v hebrejském מִלְחָמָה (milchama) = boj a později přibralo význam eschatologický, takže znamená tolik, co konec světa. »L'identité de fin du monde«² et de »malhamat«² me paraissant hors de doute«, praví Casanova (op. cit. 52.), »il faut en conclure que le nom que Mohammed se donnoit de *nabi-l-malhamat* signifie proprement : »prophète de la fin du monde«.

A mohamedáni také, i když prorok jejich zemřel, očekávali, aspoň po celé první století, že nastane brzo *malhamat*, *malahim* byly předmětem, o němž skoro výhradně psali autoři mohamedánští až do začátku druhého století hedžry¹).

Jak pohlížel Mohamed a jeho první vyznači na konec světa, co se týče doby, kdy nastane, tvoří předmět toho, co až dosud bylo řečeno. Nyní přejdeme k vlastnímu pojednání, jehož účelem jest ukázati hlavní body eschatologie Koránu : smrt, soudný den, ráj a peklo. K objasnění a oživení příslušných míst Koránu užijeme někdy i zpráv tradičních²).

Smrt.

Bůh stvořiv Smrt, oddělil ji nesčetnými přehradami ode všech tvorů. Ani andělé až do doby Adamovy nevěděli, jaký jest její vzhled. Azráila pak učinil Bůh pánem nad ní. Na její žádost dovolil jí Bůh, aby ohlásila svoji působnost, učinila tak hlasem, jež bylo slyšeti v celém nebi : »Já jsem Smrt, která odděluje přitele od přitele já jsem Smrt, která muže od ženy odlučuje, dcery od matek, syny od otců trhá, která hroby zalidňuje, domy a zámky pustoší a odvádí vás, byť jste byli i na vysoké věži (Sura IV. 77.), a nebude jednoho tvora, jenž by mne neokusil.« (Fi dzikri tachlíki-l-mauti = o stvoření smrti.)

Má-li člověk zemřít, přistoupí k němu Smrt ve viditelné podobě a na otázku, kdo jest, představí se člověku asi těmito slovy : »Já jsem Smrt, která tě vyvede ze světa, z tvých dětí učiní sirotky a z tvé ženy vdovu, tvůj majetek pak dědictvím těch, jichž za života jsi nemiloval.« Slyše ta slova, odvrací člověk tvář

¹) „Ce (že malhamat brzo nastane) devait être, avant toutes choses, leur principale préoccupation, et ce ne fut, semble-t-il, qu' à la fin du premier siècle de l' Hégire qu'on commença à délaisser l' étude chimérique des malahim... Jazid ibn Abou Habib (mort en 128 de l' Hégire) fut le premier qui s'occupa de vraie science en Egypte; avant lui, on ne s'occupait que des malhamats...“ (Casanova op. cit. 50, 51.)

²) Dle Wolffovy moham. eschatologie na začátku uvedené, díla Marracchiho taktéž již několikráte užitého a Sale op. c. Preliminary discourse sect. IV.

ke stěně, ale stále před ním Smrt stojí a ptá se ho: »Jaký je svět nyní dle tvého mínění?« a umírající odpovídá: »Shledal jsem, že svět je klamný a šalebný.« Ale hned slyší odpověď světa: »Tys, hříšniku, ve mně hřešil a zlého ses nezdržoval, nečinil jsi rozdíl mezi dovoleným a zapovězeným, tys toužil po mne, a ne já po tobě, domníval ses, že se nikdy od světa neodloučíš, ale nyní nemám ničeho společného s tebou, ani se skutky tvými.« Slova sury XXVI v. 88, 89: »V den, v němž majetek neprospěje ani dítě, leč jen tomu, kdo přichází k Bohu s upřímným srdcem«¹⁾, mohou se vztahovati jistě i na poslední chvíle člověka, jemuž i majetek nespravedlivě nabytý a nesprávně užívaný činí výčitky, takže člověk prosí Boha o prodloužení života, aby se mohl polepšiti. »Když přijde k někomu z nich smrt, zvolá (člověk): »Můj Pane, vrať mě (životu), snad budu konati dobré s tím (majetkem), co (zde) zanechávám.« (Ale Bůh mu odpoví:) »Nikoli; všem lidem jest určitá doba (stanovena), a když přijde jejich doba, nebudou moci ani o hodinu jí urychlití nebo zadržeti.« To je zajisté slovo (»Vrať mě životu«), které řekne (člověk, ale marně). »Za nimi jest totiž přehrada (aby se nemohli vrátiti) až do dne vzkříšení (sura XXIII v. 101, 102 a VII v. 35).

Jakmile přiblíží se konec života některého člověka, oznámí to andělé, kteří mají na starosti jeho dech a výživu, andělovi smrti, při čemž ukáže se ihned kolem jména dotyčného člověka v knize, kterou má anděl smrti u sebe, proužek buď bílý, přijde-li do nebe, nebo černý, je-li do pekla odsouzen. Avsak teprve tenkrát je určitě známa smrt některého člověka, když se stromu, který

¹⁾ Že člověku v den smrti nemůže prospěti ani bohatství ani jeho rodina leč jen dobré skutky, přijal Mohamed také ze židovství, jak ukazuje Wolff op. cit. str. 19, 20 nebo obšrněji Abr. Geiger ve spise „Was hat Mohammed aus dem Judenthume aufgenommen?“ Leipzig 1902, str. 91. — Pirke Rabbi Elieser 34: „Tři přátelé má člověk za svého života a to svoji rodinu, bohatství svoje a dobré skutky. A v hodinu svého rozloučení se světem shromáždí svoji rodinu a řekne jim: „Prosím vás, pojdte a vysvobodte mne od této smrti zlé!“ A oni mu odpoví: „Neslyšel jsi, že nikdo nemá moci nade dnem smrti? A není psáno, že ani bratr (bratra) nebude moci vykoupiti, ba ani peníze, které člověk miloval, nebudou moci ho vykoupiti, jak stojí psáno (Ps. 49, 8, 9): A nebude moci Bohu dáti výkupného za sebe? Vždyť výkupení duše jejich je příliš drahé a nikdy se člověku nepodaří. Pročez jdi, abys pokoje dosáhl, a odpočvej na lůžku svém a vstaň (jedenkrát), abys dostal svůj podíl na konci dni a obcování tvé bylo se spravedlivými na věčnosti!“ A když tohle vidí (umírající), shromáždí své bohatství a řekne mu: „Jak mnoho jsem se k vůli tobě namáhal dnem i nocí! Prosím tě tedy, vykup mě z této smrti a vysvobod mě!“ Avšak ono mu odpoví: „Neslyšel jsi, že majetek nebude moci (člověku) prospěti v den hněvu?“ Potom shromáždí své dobré skutky a řekne jim: „Vysvobodte mě od této smrti, stůjte při mne a nenechte mne odejítí (samotného) ze světa, vždyť až dosud máte nade mnou naději, budu-li vysvobozen.“ A ony mu řeknou: „Žij v pokoji, dokud nepůjdeš v pokoj (věčný), my před tebou půjdeme, jak psáno jest (Is. 58, 8): Spravedlnost tvá bude tě předcházeti a sláva Boží tě přijme.“

je pod trůnem Božím, spadne list, na němž jest napsáno jeho jméno.

Ka'b el Ahbár¹⁾, proselyta z Jemenu, proslulý znalostí četných legend, uvádí k tomu následující tradici: »Bůh stvořil pod hořejším trůnem strom, na němž jest tolik listů, kolik je tvorů na zemi. Kdykoli přiblíží se konec některého člověka, který má žiti ještě čtyřicet dní na zemi, spadne list do klína Azráilova; tento odebere se pak k onomu člověku, jehož list k němu spadl, aby mu z rozkazu, Božího odňal duši. V nebi se jmenuje takový člověk již „mrtvý“ kdežto na zemi žije ještě čtyřicet dní.«

Umírající člověk je vydán velikému nebezpečství se strany ďábla (šaitánu), který sedne si u hlavy jeho a snaží se ho svésti, aby se zřekl svého náboženství. A aby snáze se mu to podařilo, přináší prý s sebou džbán ledové vody a ukáže ho umírajícímu, který kromě jiných utrpení je sužován také nesnesitelnou žízni. A když tento jej požádá, aby mu dal trochu vody, slibuje mu to ďábel, ale jen s podmínkou, že prohlásí: »Svět nemá žádného stvořitele,« nebo: »Jsou dva bohové« nebo: »Prorok Boží lhal« a pod. Komu je určeno zavržení v pekle, uposlechne svůdných slov ďáblových a odchází se světa jako nevěrec; kdo však má přijíti do nebe, neposlechne ďábla a neodpoví mu. Proto je povinností věřícího mohamedána zvláště v »noci Božích rozhodnutí«²⁾ prositi Boha, aby ho zbavil nebo posílil při tomto nebezpečství v hodině smrti, a celá poslední sura CXIV vybízí věřícího, aby před ďáblem bral útočiště k Bohu: »Řekni: Utíkám se k pánu lidí, ke králi lidí, k Bohu lidí, (aby mě vysvobodil) od zla našeptavatele vzdalujícího se (když člověk vysloví jméno Boží), který našeptává (zlé) v srdce lidí, od džinnů a lidí.« Také se umírajícímu předřikává vyznání víry³⁾, aby se nedal ďáblem svésti. Dříve ještě než se duše odloučí od těla, kromě jiných čtyř andělů, kteří oznámí umírajícímu, že v celém světě nenalezli již pro něho ani

1) Ka'b el Ahbár („der Rabbiner“-Ka'b) ist der bekannte Proselyt Ka'b aus Jemen, dem seine vorzügliche Kenntniss der zahlreichen Legenden diesen Beinamen verschaffte... Was die Tradition selbst betrifft, so liegt ihr wohl der Gedanke zum Grunde, wie von dem כִּי דָרִיבִּים ein Blatt nach dem anderen abfällt (Wolff op. cit. str. 23, 24).

2) Noc tato se nazývá „lailat-ul-kadri“ nebo též lailat mubarrakat t. j. noc požehnaná. Připadá mezi 23. a 24. den měsíce Ramadán; v ní prý anděl Gabriel snesl Mohamedovi první části Koránu ze sedmého nebe a v ní také se prý rozhodují i osudy lidí pro budoucí rok. Srv. suru XCVII. o 5 verších: „Sestali jsme jej (Korán) opravdu v noci ‚al-kadri.‘ A co tě poučí (o tom), co je noc ‚al-kadri?‘ Noc ‚al-kadri‘ je lepší než tisíc měsíců; v ní sestupují andělé a duch (Gabriel) s dovolením Božím (přinášejíce rozhodnutí) o každé věci. Jest pokoj až do východu jitřenky.“

3) Wir werden hier an die bei den Juden herrschende fromme Sitte erinnert, die für den Dahinscheidenden und seine Angehörigen immer als eine Quelle reichen Trostes und gläubiger Zuversicht sich bewiesen, in der Scheidestunde die Grundlehre des Judenthums „שְׁמַע יִשְׂרָאֵל“ (Deut. 6, 4) in heiliger Weihe auszusprechen. Wolff op. cit. str. 36.

pokrmu, ani nápoje, ani dechu, ani hodiny, přistoupí k němu dva andělé¹⁾ »slechetní písaři,« o nichž se zmiňuje sura XIII v. 13: »(Člověk) má své anděly, kteří se střídají a jsou před ním i za ním« a postaví se jeden po pravici a druhý po levici jeho s listem a vybídnu ho, aby četl, co učinil dobrého a zlého. Po nich pak přichází anděl smrti, máje s sebou anděly milosrdenství i trestu Božího, z nichž jedni zbožnému při smrti jemně duši odnímají, druzí bezbožnému násilně ji vytrhují (sura LXXIX v. 1 a 2) a odnášejí buď k blaženosti nebo k zavržení dle výroků Koránu: »Věru, kniha bezbožných jest v Sidždzín, kniha spravedlivých jest v Illíjjun (sura LXXXIII v. 7, 18)²⁾.

Když tělo jest uloženo do hrobu, přijato jest od anděla, ježž trádice nazývá Rumán, jenž zemřelého zpraví o příchodu dvou hrozných andělů, jejichž jména jsou Munkar a Nakír, o nichž se zmiňuje Korán v surě VIII v. 53. Ti poručí nebožtíkovi, aby se posadil, a potom ho vyslýchají, zda vyznával jednoho Boha a Mohameda jeho proroka. Odpoví-li, že ano, nechají odpočívati v pokoji jeho tělo, ježž potom vánek ráje ovívá. Vyslechnou-li nevěrce, tlukou ho železnými kyji³⁾ a natlačí hlinu na tělo jeho, ježž potom je rozežíráno až do dne vzkříšení od draků a hadů jedovatých, ve které dle mínění některých se promění jeho hřichy, což někteří obrazně vykládají. Avšak orthodoxní mohamedáni tomu věří a proto také hledí, aby jejich hroby byly pohodlné, aby snadno se při výslechu mohli posaditi⁴⁾. Myšlenka jest převzata od židů, kteří výslech v hrobě nazývají חִיבּוּת הַקֶּבֶר (chibbut hakkeber = percussio sepulchri) a věří, že každý musí se mu podrobiti kromě těch, kteří umírají navečer v sobotu nebo bydleli v zemi Israelské⁵⁾

1) Als Quelle hierfür erscheint uns Taan. 11^a, wo es heisst:

שְׁנֵי מַלְאָכֵי הַשְּׂרָת הַמְלֵוִין לֹר לְאָדָם הֵן מְעִידִין עָלָיו (Wolff op. cit. str. 74). »Člověk má dva anděly, kteří mu prokazují službu a jsou jeho svědky.«

2) »Sid-ždzín,« odvozeno od slova sidžn = žalář, znamená seznam zlých skutků, pro něž má bezbožný býti uvězněn v pekle a potom znamená to slovo místo pod sedmou zemí, v němž jsou drženy duše bezbožných až do dne vzkříšení; a podobně »Illíjjun« značí buď seznam dobrých skutků nebo místo, kde se tento chová a kde (pod sedmým nebem) čekají duše zbožných až do dne vzkříšení (Marracci op. c. 787, 788; Sale op. c. 482, 483).

3) Then they press the earth on the corps, which is gnawed and stung till the resurrection by ninety-nine dragons with seven heads each: or, as others say, their sins will become venomous beasts, the grievous ones stinging like dragons, the smaller like scorpions, and the others like serpents: circumstances which some understand in a figurative sense (Sale, op. c. 54, 54).

4) Smith, De morib. et instit. Turcar. Ep. II. p. 57.

5) These notions Mohammed certainly borrowed from the Jews, among whom they were very anciently received... This rack or torture they call Hibbút hakkeber, or the beating of the sepulchre, and pretend that all men in general must undergo it, except only those who die on the evening of the sabbath, or have dwelt in the land of Israel. Sale, op. c. 55; srv. též Marracci, Refut. in suram VIII. p. 300.

Co se týče duše, když ji odloučil anděl smrti od těla, věří mohamedáni, že vstupuje do mezidobí mezi smrtí a vzkříšením, zvaného al Barzach (sura XXIII v. 102.), na místo, jež jí dle zásluh náleží. Duše proroků vejdou prý ihned do ráje; sídlem duší mučedníků je prý vole zelených ptáků rajských, kdežto duše bezbožných jsou ve volích černých ptáků v pekle. O tom, kde jsou duše ostatních věřících od smrti člověka až do dne vzkříšení, jsou různé náhledy¹⁾: jsou prý v otvorech trouby Israfilovy, dle jiných se zdržují blízko svých hrobů, což lze se domnívati ze zvyku Mohameda, který jda kolem hrobů, pozdravoval a tvrdil, že mrtví slyší pozdrav, třeba odpověděti nemohou; jiní zase se domýšlejí, že duše zemřelých jsou u Adama v nejnižším nebi a dovolávají se svědectví proroka, který na své domnělé noční cestě z Mekky do Jerusalema (sura XVII) viděl duše těch, kteří jsou určeni pro nebe, po pravici Adamově, a těch, kteří pro peklo, po levici jeho. Dle jiné tradice čekají duše bezbožných pod bradou ďáblovou až do dne, kdy opět budou spojeny s tělem²⁾.

Dle víry mohamedánů po smrti člověka jeho duše i tělo čeká na vzkříšení, ač někteří připouštějí vzkříšení pouze duchovní, jakýsi návrat duše na místo, odkud vyšla, jiní zase pouze tělesné. Z každého těla prý kost, která v něm nejdříve byla utvořena, zůstane neporušena jako základ neboli símě, z něhož se obnoví tělo v den vzkříšení, před nímž sešle Bůh čtyřicetidenní dešť na zemi, a po něm vyvstanou těla ze země, jako když rostou byliny. Něco podobného věří židé³⁾, kteří však se domnívají, že ne veliký dešť, nýbrž rosa spadne a oplodní prach země. (DOK.)

Farizeové a saduceové.

Napsal Dr. František Kovář.

(POKR.)

3. Zákon mojžišský (tora) řídil náboženský, mravní i právní život národa židovského. Obsahoval předpisy obřadné a bohoslužebné o obětech, slavení posvátných dob, odvádění dávek chrámu a kněžstvu, obsahoval dále předpisy mravní, i konečně předpisy právní, trestní, civilní i manželské právo židů. Odborná činnost zákoníků⁴⁾ vztahovala se na všechny části zákona, avšak především

¹⁾ Srv. též str. 360 pozn. 2.

²⁾ Sale, op. c. 56.

³⁾ Herein also is Mohammed beholden to the Jews, who say the same things of the bone Luz, excepting that what he attributes to a great rain will be effected according to them by a dew, impregnating the dust of the earth. Sale, op. c. 56.

⁴⁾ V N. Z. služí obyčejně γραμματεῖς, což značí totéž co hebr. כֹּהֲנִים t. j. učenci, homines literati vůbec a ne pouze jak jsme zvyklí přikládati užším pojmem „zákonci“ (Staroslověnské texty překládají

Hospodinu pozdvihl se.« (Jer. 50, 29.) Smíme se tedy diviti anebo horšiti, že je jim teď něco trpěti? Mnohem horších věcí proti Bohu páchali, měříme-li spolu jejich skutky a tresty dle různé důstojnosti osob¹⁾.«

Eschatologie Koránu.

Napsal Dr. Ignác Veselý.

(DOK.)

Soudný den.

Kdy nastane soudný den, neboli vzkříšení (*al kiámat*), je tajemstvím vřlučně Božím, jehož ani archanděl Gabriel nezná, ale přece jeho předzvěsti budou určitá znamení, jež se rozdělují na menší a větší. K prvním osmi náleží na př.: úbytek víry mezi lidmi, vzpoury a povstání, nejnižší osoby dosáhnou nejvyšších důstojenství a p.

Větších znamení se počítá sedmnáct, na př.: východ slunce na západě, objevení se obrovské obludy s holí Mojžíšovou a početí Salamounovou (onou se dotkne věřících a poznamená je slovem *mumin* = věřící, touto označí nevěrce slovem *káfir* = nevěřící), válka s Řeky, příchod Antikrista, zvaného *al Masih al Adždžál* nebo prostě *al dadždžál*²⁾ a poznamenaného vpředu písmeny K. F. R, značícími *káfir*, t. j. nevěřící, vpád divokých národů Gog a Magog (v Koránu sura XVIII v. se jmenují Jádzúdz a Mádzúdz) do Jerusaléma, kde způsobí veliký zmatek, ale Bůh je zničí na prosby Ježíše a jeho apoštolů, zboření Káby, kouř, jenž naplní celou zemi, příchod Ježíšův na zemi, příchod imána Mahdího³⁾ a j.

Bezprostředním však znamením bude zatroubení Israfilovo. Ve článku *bábu fi dzikris-súri val-ba'tsi val hašri* (o troubě a vzkříšení a shromáždění) se pravi: »A dal jí (troubu) Israfilovi a ten přiložil jí k ústům, očekáváje, až mu bude rozkázáno, aby třikrát zatroubil, (bude to) zatroubení hrůzy, zatroubení, při němž bez sebe padnou, a zatroubení vzkříšení.« O prvním zatroubení se zmiňuje Korán slovy (sura XXVII v. 88.: »V den, v němž zazní hlas trouby, budou hrůzou naplněni všichni, kteří jsou na nebi i na zemi, kromě těch, které chtiti bude Bůh (od toho uchrániti),« a udává také jeho účinky nebo okolnosti je provázající: země se bude třásti, hory se budou pohybovati, slunce se zatmi, moře se vzbouří nebo se promění v plameny, a do něho spadnou

¹⁾ Konec knihy osmé je jaksi náhlý, neočekávaný — takže celý spis se jeví nezacelen.

²⁾ „Van Vloten nous apprend que les Arabes appellent l' Antechrist *al masih al dadždjal* »le messie mensonger.« Casanova op. c. 29.

³⁾ Je syn Hasana al-Askarího, jako hoch zmizel a dle víry šíitů (nepravověrných mohamedánů) skrývá se prý v jeskyni v Hille u Bagdádu, odkud vrátí se jako Mahdí (Dr. Dvořák: Imam, čl. v Ott. n. sl., Sale, op. c. 58).

slunce, měsíc a hvězdy, zvířata se budou sbíhati, za živa pohřbená dívka¹⁾ bude otázána, proč byla usmrcena (sura LXXXI v 1—14).

Toto první zatroubení bude následovati druhé (sura XXXIX v. 68): „Zazní hlas trouby, a padnou bez sebe (mrtvi) všichni, kteří jsou na nebi i na zemi, kromě těch,²⁾ které chťtí bude Bůh (od smrti uchrániti).“ Poslední zemře anděl smrti, takže zůstane jen Bůh sám, ráj a peklo se svými obyvateli a trůn³⁾ Boží, dle některých také deska uschovaná⁴⁾ a péro, jímž na ní byla psána rozhodnutí Boží.

Před třetím zatroubením ke vzkříšení, jež bude následovati po druhém za 40 roků, oživí Bůh nejprve anděla Isráfila a potom Gabriela, Michaela a Azráila, kteréžto tři pošle Isráfil k andělovi ráje Rizvánovi, aby vyzdobil ráj pro Mohameda. Majíce sebou koně prorokova Buráka, dvoje nádherné roucho a překrásnou korunu, odeberou se ke hrobu Mohamedovu. Avšak na zemi, jež jest jako veliká rovina, nevidí hrobu žádného, až najednou zjeví se před nimi světlý sloup od hrobu až ke mrakům sahající. Jsou před hrobem proroka, na něhož zavolati se všichni ostýchají. Na

1) Zvykem Arabů, zvláště před Mohamedem, bylo usmrcovati dcery hned po narození ze strachu před hanbou nebo nedostatkem. „Quia scilicet dedecori sibi putabant esse sexum feminine, vel, quia illegitime illas susceperant: seu ob metum paupertatis, eo, quod non possent eas sustentare vel in matrimonio collocare.“ Marracci op. c. 784. Tentýž zvyk u starých Řeků nám připomínají slova Posidippova, že syna živí i chudý, ale dcery odkládá i bohatý (Sale op. c. 94):

Ἴδιον τράφει τις κἀν πένης ὢν τυχῆ,
 θυγατέρα δὲ ἐκτίθησι κἀν ἡ πλοῦσιος.

2) Které osoby jsou zde míněny, označuje Baidávi: „Nach Baidáwi z. St. sind darunter Gabriel, Michael und Israfil, oder auch die Träger des obern göttlichen Thrones zu verstehen; denn diese werden später sterben.“ Wolff op. c. 91. Ve článku moham. eschatologie nadepsaném *habu fi dzikri nafchetis-suri val fazai* se vypočítává 12 osob: Gabriel, Michael, Israfil a Azráil a 8 nosičů trůnu Božího.

3) Jmenuje se *al-a'rsu* (často s přívlastkem *al-muhittu* = [vše] objímající) trůn hořejší a *al-kursijju* trůn dolejší. Jaký je rozdíl mezi nimi, udává Delitzsch: „Nach Delitzsch bezeichnet *al-a'rsu* (auch) den Thron Gottes des Überweltlichen, während *al-kursijju* der Thron Gottes des Richters ist.“ A dále „bei den aristotelisch beeinflussten arabischen Naturphilosophen bedeutet *al-a'rsu*, wie Delitzsch bemerkt, die äusserste Sphäre, welche in Bewegung setzend Gott als *πρωτον κινουον* den übrigen erotirenden Sphären Licht, Wärme, Leben und Bewegung mittheilte.“ Wolf op. c. 2 a 3.

4) *Al-lauhul-mahfuzu* = deska uschovaná (sura LXXXV. v. 22) nebo též *lauhul-láhi* = deska Boží, na níž jsou napsány úradyk Boží o všem, co jest a stane se až do konce světa. Orthodoxní mohamedáni si jí představují materielně jako obrovskou bílou perlu, kdežto dle mínění některých filosofů jsou jí míněny nezměnitelné, věčné úradyk Boží. „Dieser sinnlichen Auffassung der Orthodoxen entgegen sagt Gazáli, sie könne ebensowenig mit einer gewöhnlichen menschlichen Tafel verglichen werden, wie das Wesen Gottes und seine Eigenschaften mit dem Wesen und den Eigenschaften der Menschen, sondern sie stelle die unveränderlich vor dem göttlichen Geiste stehenden ewigen Schicksalabeschlüsse dar.“ Wolff op. c. 3.

zavolání Isráfilovo se otevře hrob a v něm sedící prorok setře prach s vlasů i vousů a otáže se na svoji obec i hříšníky, zda nenechal jich snad Isráfil na pekelném mostě. Když dostane zápornou odpověď, vstane, vezme korunu a dvoje roucho, oblékne se, vsedne na Buráka a pojedje ke vzkříšení¹⁾.

Potom Isráfil, jenž postaví se na kámen chrámu Jerusalemského nebo dle jiných státi bude mezi nebem a zemí²⁾, po třetí zatroubí a mrtví vstanou a budou se divati (sura XXXIX v. 68). Duše pak budou vyletovati z trouby Isráfilovy jako včely, až naplní prostor mezi nebem a zemí, a každá vejde do svého těla chrupavkou nosu.

Vzkříšení pak volati budou: »Běda nám! Kdo nás to zbudil s lůžka našeho? Tohle je, co nám slibil Milosrdný, a pravdu mluvili poslové (boží)« (sura XXXVI. v. 51). Bosi a nazí vyjdou z hrobů ač dle jiných výroků prorokových vstanou prý lidé z hrobů v těchže šatech, v nichž zemřeli; může se však mysletu spíše na roucho duše než těla, že totiž vstanou lidé v témž stavu víry nebo nevěry, v němž zemřeli³⁾. Věřící budou míti obličej bílý, nevěrci černý, všech pak bude 120 řad. Na tom místě, kde budou vzkříšení, zůstanou státi 40 roků bez jídla i pití; pouze ti, kteří přísně posty zachovávali, budou poznáni dle vůně, vycházející z jejich hrobů a pozváni budou k prostřeným stolům, aby hodovali, zatím co ostatní budou souzeni. Zvláštní poetu slibuje tradice v den vzkříšení také těm, kteří společně⁴⁾ vykonávali patero předepsaných modliteb: pojedou na krásných bílých velbloudech, v něž modlitebny se promění, takže ostatní budou je pokládati za anděly nebo proroky, ale hlasatel bude volati: »To nejsou proroci, nýbrž ti, kteří ve shromáždění se modlivali pět předepsaných modliteb.«⁵⁾ Také nebudou moci andělé setřásti s nich prachu, jenž usadil se na nich, když v mešitách se modlili.

1) *Fi dzikri má iahšurul-láhuľ-chaláika* = Jak shromáždí Bůh tvory (v den vzkříšení).

2) Marracci op. c. str. 250; Sale op. c. str. 59.

3) Sale op. c. str. 60.

4) Zajímavě, co praví Baidávi ke slovům sury II. v. 43: „Uklánějte se s těmi, kteří se uklánějí“ o společné modlitbě: „Modlitba ve shromáždění je dvacet sedmkrát lepší než modlitba jednotlivce, protože v ní je vzájemná podpora duší.“ Také, jak poznamenává Wolff op. c. str. 153, u Židů se společné modlitbě přikládá větší význam, je povinností tak vážnou, že se nazývá „zlým sousedem,“ kdo jí neplní: „Wer diese Pflichterfüllung, wo ihm durch das Gotteshaus in seinem Wohnorte Gelegenheit dazu geboten ist, unterlässt, wird שכניר (ein böser Nachbar) genannt.“ Na témž místě uvádí také slova, jimiž Schiller opěvuje povznášející a posvěcující sílu, jež spočívá v modlitbě společné:

„Wo Tausende anbeten und verehren,
da wird die Gluth zur Flamme und beflügelt
schwingt der Geist in den Himmel sich auf.“

5) *Fi dzikris-sirdáti* = o pekelném mostě.

K soudu budou se ubíratí vzkříšení v zástupech dle slov (sura LXXVIII v. 17.): »V den, v němž zazní hlas trouby, přijdete v zástupech.« Mohamed otázan býv na význam těchto slov, řekl prý, že ve dvanácti zástupech budou se ubíratí lidé po vzkříšení k Bohu. Na každý zástup vztahuje tradice některý verš Koránu, na př.: někteří přijdou jako opilí; to budou ti, kteří v mešitách vedli světské hovory, neboť psáno jest: »Modlitebny jsou určeny pro Boha, proto nevolejte (tam) k nikomu, leč k Bohu (sura LXXII v. 18).« Jiní půjdou v podobě opic, jiní zase jako omámení tápati budou na pravo i na levo; budou to ti, kteří nechtěli dávatí povinné almužny, neboť praví se v Koránu: »Vy, kteří jste uvěřili, dávejte almužny z majetku, jehož jste si získali, a z toho, co pro vás na rozkaz náš ze země roste! (sura. II v. 268).«

Kterí svědčili křivě, budou popálení na těle, nespravedliví soudcové budou slepí; hnis a voda s krví poteče z úst učitelům, jejichž slova a skutky si odporovaly a pod. Těm však, kteří budou ve dvanáctém zástupu, tváře budou zářiti jako měsíc v úplňku a rychlostí blesku přejdou most pekelný¹⁾.

Veliký žár nastane v den vzkříšení, až slunce se přiblíží k hlavám těch, kteří z hrobu vstali²⁾. Ale tu cosi jako obrovský stín vystoupí z pekla a rozdělí se ve tři díly, o nichž se zmiňuje Korán (sura LXXVII. v. 30): »Jděte do stínu, jenž má tři díly.« Stín tento promění se nad pokrytci v žár, nad nevěrci v kouř a nad věřícími ve světlo. Tim také potrestá Bůh pokrytce, kteří obávající se horka, nechtěli vytahnout do boje a jiné od toho zrazovali (sura IX. v. 83) a nevěrce, protože v temnotách žili, uvede Bůh ze světa do temného (sura II. v. 258). Co se věřících týče, odmění je Bůh, neboť »jest ochráncem jejich a vyvede je z temnot do světla (sura II. v. 258),« nebo jak praví se na jiném místě: »V onen den uvidíš věřící muže a ženy, jež světlo předchází (sura LVII v. 12).«

Nestejným způsobem budou se ubíratí lidé po vzkříšení k soudu. Nevěrci půjdou pěšky, věřící pojedou na statných okrášlených velbloudech nebo vozech dle výroku Koránu: »V onen den shromáždíme zbožné před Milosrdným tak úctyplně, jako se poslové objevují před vladařem (sura XIX v. 88),« Všichni pak budou míti na šiji přivázanou knihu skutků svých nebo svůj osud, jak praví Korán: »Každému jsme přivázali k jeho šiji zna-

¹⁾ *Fi sifatil-chalakai kaifu jd'ti bihim iaumal-kidmat* = S jakými vlastnostmi přijdou tvorové v den vzkříšení.

²⁾ Také dle víry židů bude trestem bezbožných nesnesitelný žár, až bude slunce zbaveno svého obalu: „What they fable of the extraordinary heat of the sun on this occasion, the Mohammedans certainly borrowed from the Jews, who say that, for the punishment of the last day, that planet shall be drawn from its sheath, in which it is now put up, lest it should destroy all things by its excessive heat.“ Sale op. c. str. 62 die Pocock, Not. in Port. Mosis p. 277.

meni jeho (t. j. seznam skutků).« Do té knihy zapisují andělé, kteří jsou stále před člověkem i za ním, všechny jeho skutky (sura XIII. v 13, LXXXII v. 10 a 11). Každého roku se knihy ty ukládají, a když člověk zemře, zavěsí se mu na krk seznam jeho skutků. V den vzkříšení pak budou knihy ty poletovati ve vzduchu jako sněhové vločky, a každý zachytí svoji, aby v ní četl: »A dáme mu v den vzkříšení knihu, kterou nalezue otevřenou (a řekne se mu): »Čti ve své knize! Dnes postačí, aby duše tvá s tebou účtovala (sura XVIII v. 13 a 14).« Věřící chytí svoji knihu do pravé ruky, bezbožní do levé, nevěrci pak budou ji držeti na zádech, jak dává tušiti Korán slovy: »Komu pak dána bude kniha do jeho pravice, bude souzen soudem lehkým. Avšak komu bude dána kniha na jeho záda, brzy prositi bude aby zahynul (sura LXXXIV v. 7, 8, 10).«

Co se týká místa, kde budou shromážděni vzkříšení, Korán i tradice shodují se v tom, že místem tím bude země, avšak není souhlasu, která její část to bude. Někteří domnívají se, že místem tím bude Syrie, dle jiných shromáždí Bůh lidi po vzkříšení v zemi, ve které není žádných domů, (Ghazálí¹⁾ myslí, že to bude nová země, stříbrná; konečně dle jiného mínění státi budou vzkříšení na zemi zcela nové, ve které se promění tato: »V den, v němž promění se země v jinou zemi a nebesa (v jiná nebesa), spěchati budou k Bohu jednomu a vítěznému (sura XIV. v. 48).« V den proměny nebes a země lidé prý státi budou na pekelném mostě.

Potom nastane soudný den, jenž dle výroků Koránu (sura XXXII v. 5) bude trvati tisíc roků, dle jiného místa (sura LXX v. 5) padesát tisíc roků. Tato sobě odporující místa snaží se komentátoři Koránu vysvětliti několika způsoby: nikdo prý neví, jakou míru času v těchto výrociích myslí Bůh; jiní přikládají jim obrazný smysl, že velikým počtem roků se má naznačiti nesmírná hrůza soudného dne, anebo že kdyby tuto záležitost (posledního soudu) světil Bůh nějakému smrtelníku, ani v tolika tisících roků by hotov nebyl. Nebo dle jiného výkladu dlouhou řadou 50.000 roků jest míněna doba, v níž budou souzeni nevěřící národové, jichž jest padesát a každý bude souzen tisíc let, kdežto věřícím bude určena k soudu doba od poledne do večera nebo mnohem ještě kratší.²⁾

¹⁾ Sale, op. cit. str. 61.

²⁾ Marracci při výkladu 5. verše sury LXX.: „Alibi constanter asserunt Moslemi supremum iudicium dimidiæ diei spatio absolvendum. Ne autem videantur Prophetæ suo adversari, vel potius, ne ipse sibi adversari convincatur, censet Gelal hoc tam prolixum tot annorum spatium intelligendum esse respectu infidelium ob angustias, quas ea die experientur. Zamaohscerius sic explicat: Dicitur enim iudicandas fore in illo quinquaginta nationes, quarum singularum disquisitioni mille anni deputabuntur. Verum fidelibus non erit spatium temporis ad examen prolixius, quam sit spatium a meridie ad vesperam.“

Aby byl každý spravedlivě souzen, budou jeho skutky položeny na váhy, o nichž zmiňuje se Korán: »Spravedlivě bude tenkrát váženo: ti, jejichž misky na váze (obtěžkané dobrými skutky) budou těžké, blaženosti dojdou. Ale ti, jejichž misky budou lehké, v záhubu duše své uvedli, protože nespravedlivě se chovali k našim znamením (sura VII, v. 8. a 9.).« Slovům těmto přikládají někteří význam obrazný, avšak orthodoxní mohamedáni věří a věřiti mají, že slovy těmi jsou míněny skutečné, hmotné váhy¹⁾, jež Ibu Abbás ve článku *Fi dzikri kajfijjeti nusubil — mizáni = O jakosti postavených váh* takto popisuje: »V den vzkříšení budou postaveny váhy. Délka každého sloupu je tak velká, jako (prostor) mezi východem a západem; miska váhy je tak veliká, jako svět po délce i šířce rozprostřený, jedna miska je po pravé straně soudu (Božího), to je miska dobrých, druhá pak po levé straně a to je miska zlých skutků!« Protože slova ani skutky vážit se nemohou, položí se na váhy knihy, v nichž je napsáno vše, co člověk mluvil a činil. O každém bude při posledním soudě svědčiti sedm svědků: 1. Andělé, o nichž praví Korán: »Jsou zajisté nad vámi strážci, ctní písaři, kteří vědí co činíte (sura LXXXII. v. 10—12.).« 2. Země: »A řekne člověk: — Co jest jí (zemi)? — A tehdy (oua) podá svoje zprávy (sura XCIX. v. 3. a 4.).« 3. Čas, v němž každý den hlásá: »Já jsem nový den a svědek toho co konáš.« 4. a 5. Jazyk, ruce i nohy dle slov Koránu: »V den, v němž jejich jazyky, ruce i nohy svědectví budou vydávati o tom, co (lidé) činili (sura XXIV. v. 25.) a »Dnes (v den soudu) položíme pečeť na jejich ústa, (aby se nemohli vymlouvat) a budou k nám mluvit jejich ruce a svědčiti budou jejich nohy, co činili (sura XXXVI. v. 64.).« 6. Kniha, jak psáno jest: »A uvidíš, jak každý národ klečí; každý národ bude zavolán ke své knize (a řekne se jim): — Dnes dostanete odplatu za to, co jste vykonali. — Tato kniha naše bude mluvit o vás dle pravdy, neboť zapisovali jsme do ní, co jste vykonali (sura XLV v. 28. a 29.).« 7. Konečně svědčiti bude sám Bůh: »Nemůžete vykonati žádného skutku, abychom nebyli svědky když se jim zabýváte (sura X. v. 61.).«

Budoucí obyvatelé ráje budou státi na soudu se svými vůdci, jak patrné ze slov: »V den, v němž zavoláme všechny lidi s jejich vůdci (sura XVII. v. 72.).« Každému vůdci dostane se praporu, pod nimž se shromáždí, kteří podobali se mu svými

¹⁾ Marracci op. cit. str. 270 uvádí doslovný překlad příslušného místa z vyznání víry moham.: „Et credere debet (Moslemus) esse stateram habentem, quam duas lances, et linguam (i. Examen), de qua asseritur esse tam amplam, quanta est superficies coelorum et terrae: et trutinabuntur in ea opera per potentiam Dei.“ Srv. též Sale op. cit. str. 63 a 64: „Though some are willing to understand what is said in the Korán concerning this balance allegorically, and only as a figurative representation of God's equity, yet the more ancient and orthodox opinion is that it is to be taken literally.“

vlastnostmi. Na př. Abu Bekr bude mít prapor zbožnosti, a všichni zbožní se shromáždí kolem něho; Omar bude držeti prapor spravedlnosti, a všichni spravedliví státi budou u něho a pod.

Co se týče způsobu, jakým se bude konati poslední soud, věří mohamedáni, že bude každý odpovídati na otázky a že co nejvíce bude hleděti, aby se ospravedlnil, takže tenkrát bude svalovati duše vinu na tělo a obráceně. Když pak výslech bude skončen a skutky spravedlivě zváženy, nastane vzájemná odplata: každému, kdo učinil bezprávi, ubere se příslušná část dobrých skutků a přidá se tomu, kdo bezprávi od něho vytrpěl. A jestliže potom andělé, kteří budou pověřeni vykonáváním vzájemné odplaty, řeknou: »Pane, dali jsme každému, co mu náleží, ale zbývá zde dobrý skutek tohoto člověka, mající váhu jednoho mravence,« ve svém milosrdenství jej Bůh zdvojnásobí, aby člověk ten mohl vejíti do ráje. Jestliže však naopak budou všechny dobré skutky člověka vyčerpány a zbudou mu jen zlé a bude ještě člověk jiný, jemuž se od něho dosti učinění nedostato, nařídil Bůh, aby stejná váha hříchů tohoto byla přidána onomu, aby tak vlastními i cizími hříchy obtížen jsa byl uvržen do pekla¹⁾.

Dle víry mohamedánů dostane se odplaty po smrti nejen lidem, nýbrž i zvířatům, která také budou vzkříšena a shromážděna (sura LXXXI v. 5.). Potom však se promění v prach, takže nevěrci vidouce to budou volati: »Kéž bychom byli prach (sura LXXVIII v. 40)« V jakém stavu budou džinnové²⁾ po vzkříšení, nejsou mohamedáni stejné víry. Protože jsou přý mezi džinnů věřící i nevěrci, čeká některé z nich odměna v ráji nebo trest v pekle, čemuž nasvědčuje Korán slovy: »Naplníme zajisté peklo džinnů a lidmi dohromady (sura XXXII. v. 14).«

Po skončeném soudu odejdou všichni do svého budoucího bydliště; do ráje půjdou pravou stranou, do pekla levou. Každý však musí přejíti pekelný most zvaný *Sirát*, jenž je obklopen ohněm a trním a tenčí jest než vlas. Korán zmiňuje se o tom v surě XIX. v 68 a 69: »Není mezi vámi (jednoho), který by nestoupil do něho (pekla); tak jest u tvého Pána určité stanoveno. Potom vysvobodíme z něho bohobojné, avšak bezbožné necháme

¹⁾ Sale op. cit. str. 64.

²⁾ Mohamedáni věří v bytosti prostřední mezi anděly a lidmi, jež nazývají džinnů, stvořené z nejdřívějšího ohně. V surě LXXII nazvané „Sura džinnů“ se praví, že naslouchali kdysi Mohamedovi, když recitoval Korán, a uvěřili. Bydleli s počátku na tělesech nebeských, ale když se pokoušeli vyslechnouti tajné hovory nebešťanů, byli ohnivými koulemi sehnáni na zemi. U židů, na nichž Mohamed také v tomto článku byl závislý, nazývají se podobné bytosti עֲדָיִם (šeddím); andělům podobají se v tom, že mají křídla, létají od jednoho konce světa na druhý a mají jakousi znalost věcí budoucích. Lidem pak podobní jsou v tom, že pijí a jedí, rozmnožují se a umírají (Marracci op. cit. str. 755).

v něm klečeti. Dle tradice (konec článku *Fi dzikri sifetil-buráki* = O podobě Burákové) budou státi lidé na pekelném mostě, až v den soudu se bude zomě proměňovati v jinou. Věřící přejdou jej rychle jako blesk, plameny jim neuškodí, kdežto bezbožní a nevěrci neudrží rovnováhy a střemhlav padnou do pekla, jež se nad nimi zavře.

Ráj¹⁾.

Korán zmiňuje se na velmi četných místech o ráji, neudává však doby jeho stvoření; také tradice nepodává na otázku tuto určité odpovědi slovy: „Bůh stvořil ráj v den jeho stvoření.“ Jsou tedy o tom dva náhledy u mohamedánů²⁾: jedni (orthodoxní) věří, že byl ráj stvořen již před stvořením světa, jiní (sekta Muta-ziletů) se domnívají, že teprve Bůh stvoří ráj a to zcela jiný než ten, z něhož byl Adam vyhnán. Za to však tradice i Korán podrobně ráj popisují, co se týče jeho krás a požitků v něm takovým způsobem, který smyslnosti obyvatelů východu co nejvíce může lahoditi a který je také mohamedánům největším lákadlem.

Ráj se jmenuje všeobecným jménem *džannat*, avšak dle osmi přívlastků svých označuje se osmi různými názvy, jimiž se rozumí osm³⁾ oddělení nebo zahrad, do nichž se dostanou věřící dle velikosti svých zásluh.

První oddělení má nadpis: „Neni boha kromě Boha a Mohamed jest jeho prorokem.“ V něm budou proroci, poslové Boží, mučedníci a lidé štědrí. V druhém oddělení budou ti, kteří vykonávali modlitbu v její dokonalosti, čistotě a důstojnosti. Do třetího se dostanou, kteří ochotně dávali almužny a povinné dávky. Čtvrté je pro ty, kteří povzbuzovali k dobrému⁴⁾ a od-

¹⁾ O ráji muslimském pojednal v „Pokroku“ 1885 Dr. Dvořák.

²⁾ Wolff op. cit. str. 185, 186; Sale op. cit. str. 86.

³⁾ Baidávi uvádí jen sedm zahrad rajských. Wolff op. cit. str. 189.

⁴⁾ V originále *al-ma'rufu* = dobré; doslovně přeloženo znamená *poznání*. Wolff (op. cit. str. 188) vidí v tom vyjádřenou myšlenku, že základem dobra je poznání nebo vědění a dovolává se filosofie řecké a židovské: „Es ist so durch die Sprache in einfachster Weise der (philosophische) Gedanke ausgedrückt: in der Erkenntniss liegt der Grund des Guten; aus dem Bewusstsein, aus dem Erkennen des Guten geht das Wollen und Wirken desselben hervor. Hierbei erinnern wir an Socrates, dessen Philosophie ja bekanntlich im Wesentlichen hierauf begründet war, so dass, wie in der dem Aristoteles zugeschriebenen Schrift *Magna moralia* (1, 1) tadelnd bemerkt wird, „alle Tugenden bei ihm zu Wissenschaften gemacht werden“ (τὰς ἀρετὰς ἐπιστήμας ἐποίησε) — was freilich nur insofern wahr ist, als alle Tugenden bei ihm aus dem Wissen sich erzeugen. Bei seinem grossen Schüler Plato sehen wir, wie (in der „Republik“) das ganze Heil des Staates d. h. alles im Staate zu verwirklichende Gute als auf dem Wissen beruhend dargestellt wird, und darum sagt er von der Philosophie (Timaeus, p. 47): „ὅς μαιζον ἀγαθὸν οὐτ' ἦλθεν οὐδ' ἦσαν ποτὲ τῆ διητῆ γένη: θεωρηθὲν ἐκ θεῶν“ (t. j. nad níž [totiž filosofii] většího

vraceli od zlého. Obyvatelé pátého oddělení budou ti, kteří svou duši zdržovali od choutek, šesté bude pro ty, kteří konali pout do Mekky aúčastnili se náboženských slavností, v sedmém budou ti, kteří vytáhli do svaté války, a osmé určeno jest pro ty, kteří odvraceli zrak od zapovězeného, byli uctiví k rodičům, iaskaví k bližnímu a pod.

Nade všechna oddělení nebo zahrady rajske je povýšena zahrada zvaná *Džannatu-Adni* (sura IX. v. 74.), jež má dvě brány a dvě křídla dveří ze zlata. Budovy její jsou ze stříbrných a zlatých cihel, malta z pířma, paláce z perel a dřve z drahokamů. Také jména ostatních zahrad rajske většinou se vyskytují v Koránu, na př.: *dárus-salámi* (sura VI v. 127.), dům pokoje, *dáru-karári* (sura XI. v. 40.) dům pobytu, *džannatul-chuldi* (sura XXV v. 16.) zahrada věčnosti a j.

Čeho syn pouště na tomto světě nejvíce postrádal, toho se mu dostati má v míře největší v ráji: vody a stínu. V surě XLVII v. 16. popisuje Korán čtyry hlavní prameny ráje¹⁾: „Takovy jest ráj, jež zaslíben byl bohabojným: jsou v něm řeky vody, jež nikdy se nekazí, řeky mléka, jehož chuť nikdy se nemění, řeky vína, které je rozkoší pijícím, řeky čistého medu.“ Všechny tyto řeky sbíhají se do vodní nádrčky, zvané *al-Kautsaru*, řeky Mohamedovy. Tradice vybájila také vznik jejich: Kdysi prý v noci byl vzat Mohamed do ráje, kde viděl čtyry řeky. Tázal se anděla, kde prýští a kam tekou. Anděl oznámil mu, že sbíhají se do vodní nádrčky, zvané *al-Kautsaru*, řeky Mohamedovy. Kde mají vznik, říci nedovedl, avšak odešel s Mohamedem k zátku, k němuž klíčem jsou slova: „Ve jménu Boha milosrdného.“ Jakmile tato slova pronesl Mohamed, otevřel se před ním zámek, takže vstoupiti mohl do stanu, na jehož čtyřech rozích byla napsána slova: „Ve jménu Boha nejvýše milosrdného = Bismil-láhi-rahmánir-rahími.“ A tu viděl Mohamed, že řeka vody vytéká z písmeny „M“ slova

dobra nedostalo se a nikdy se nedostane lidskému pokolení od bohů. A na jiném místě (str. 152) o židovské filosofii praví: „Von den Rabbinen, die dem Geiste des Judenthums entsprechend das Streben nach Wissen und Erkenntnis als die Grundbedingung zur Erlangung eines wahren religiösen Lebens darstellen (es sei hier nur kurz auf den Ausspruch: *מה חכרת. מה קנית? דעה קנית. מה הכרת?* t. j. „Ztratíš-li vědění, čeho můžeš získati? Získáš-li vědění, co můžeš ztratiti?“ hingewiesen) wird bekanntlich dieser *„כביד התורה“*, an sehr vielen Stellen aufs Dringendste anempfohlen.“

¹⁾ Také v tomto místě lze spatřovati závislost Mohamedovu na židovských zprávách o ráji: „Was Muhammed hier von den vier Strömen berichtet,“ praví Wolff op. c. str. 192, „scheint seine Quelle in der Haggada zu haben. In der schon öfter citirten Stelle des Jalkut (I, § 20) werden gleichfalls vier Ströme genannt, die im Paradiese hervorfliessen:

„אחד של חלב, ואחד של יין, ואחד של אפרסמא, ואחד של דבש.“
t. j. jedna (řeka) mléka, jedna vína, jedna balsámu a jedna medu. Jen řeku balsámu změnil Mohamed v řeku vody.

•Bismilláhi,• řeka mléka z písmeny •H• slova •Allah,• řeka vína z •M• slova •Rahmáni• a řeka medu z písmeny •M• slova •Rahim•¹⁾.

Korán označuje některé řeky rajske zvláštním jménem, na př. •*Tasním*• (sura LXXXIII v. 27.), •*Káfúr*• (sura LXXVI v. 5.), •*Salsabíl*• (sura LXXVI v. 18). *Kautsaru* (sura CVIII v. 1.) je řeka Mohamedova, z níž věřící, až přejdou pekelný most, dříve než vstoupí do ráje, se napijí a navždy žízeň uhasí. Kromě těchto řek jest v ráji ještě mnoho jiných, jichž nelze dle jména vy počítati.

Příjemný pobyt v ráji způsobí také stromy vitaným stínem. Nejvzácnější z nich se jmenuje *Túba* (sura XII v. 31.), jehož kořeny jsou v paláci Mohamedově a jenž svými větvemi sahá do každé budovy rajske; v tom prý se podobá slunci, které má svůj původ v nebi a paprsky svými všechna místa proniká. Stín jeho je tak veliký, že by v něm jezdec sto roků jel a ještě by jim neprojel. Kořeny jeho jsou z perel, kmen s milosrdenství, větve z chrysolitu a listy z hedvábí zeleného. Stromy rajske liší se od stromů pozemských, že listy jejich nevadnou a nepadají, pohne-li jimi vánek, povstává hudba překrásná, která nemá sobě rovné a ve kterou se mísí lbezný zpěv dívek rajske i uchvacující tóny Israfilovy, ovoce jejich nemizí, a kdykoli se ho obyvatelům ráje zachce, větve samy se k nim skloní dle slov: •Jeho ovoce bude blízko• (sura XIX v. 23.)²⁾.

Vrcholem všech požitek a rozkoši bude společnost dívek velkých černých očí, zvaných *húry*: •Budou v nich dívky rozkošné a krásné, velikých, černých očí, chované ve stanech (sura I.V v. 70—72.)• Aby pak každý co nejvíce všeho mohl užítí, bude každý věčně ve stejném věku ve stáří asi 30 roků, k jedení, pití a k manželskému obcování dostane se prý každému, síly stokrát větší, než měl na zemi. Žádných nedostatků a potřeb tělesných nebudou mít, protože všeho přebytkého se zbaví vydechováním; nebudou pocítovati žádné únavy ani spáti nebudou, neboť •spánek je bratr smrti•.

Budiž mi dovoleno ze mnohých míst Koránu o tomto předmětu jednajících uvéstí aspoň některá: •Na poduškách protkaných budou ležeti a dívati se na sebe. Kolem nich budou choditi jinoši nesmrtelní s poháry, konvemi a číšemi *tekoucího* (vína). Nebude jich boleti hlava po něm, ani se jím neopijí, (choditi budou kolem nich) s ovocem, jaké si přáti budou a masem ptáků, jakého se jim bude chtít. A (budou u nich) dívky velkých, černých očí — skrytým perlám se podobají — jako odměna za to, co vykoňali (dobrého). Neuslyší tam slova pošetilého ani hřšného, leč jen pozdrav: •Pokoj, pokoj!• Ti, kteří budou na pravici postaveni (jak budou šťastni, kteří budou na pravici státi!), budou

¹⁾ *Fí dzikri abvábíl-děindni* = O branách ráje.

²⁾ *Sale*, op. cit. str. 71, *Fí dzikri ahliil-džannati* = Obyvatelé ráje.

přebývati mezi lotosy bez trní, mezi akáty květem obsypanými, ve stínu (daleko) se rozprostírajícím a u vody stále vylávané, pod ovocem mnohým, jež neubude a (jehož trhání) zapovězeno jim nebude. (Ležeti budou) na pohovkách ve vzduchu visících. **Věru**, stvořili jsme (dívký rajske) zvláštním tvůrčím aktem a učinili jsme z nich panny, milenky stejného věku, které dáme těm, kteří jsou na pravici (sura LVI, v. 17—38).¹⁾ A na jiném místě: **Věru**, spravedliví píti budou z poháru, jichž víno smíšeno jest s vodou **Káfúr**, pramene, z něhož piji služebníci Boží a mohou jej vésti, kamkoli chtějí. Plnili slib (dokud žili na světě) a obávali se dne, jehož pohroma se rozšíří po všech místech. Nasycovali chudého z lásky k němu, sirotka i vězně (řikající): **Dáváme vám jisti**, abychom se líbili Bohu, a nechceme od vás odměny ani díků; bojíme se zajisté dne nevlidného a smutného, od našeho Pána (určeného). Proto uchránil je Bůh od pohromy toho dne, propůjčil jim radosti a veselí a **odměnil je** za to, že byli trpěliví, **zahradami a hedvábním**. Budou v nich na pohovkách odpočívati, neuvidí tam ani (vedra) slunce ani ledového mrazu. Stíny jejich (rajských stromů) budou blízko nich a hrozny vína budou se k nim skláněti. Kolem nich budou choditi (služebníci) s číšemi **stříbrnými** a poháry, které budou (z tak čistého stříbra), že budou zářiti jako skleněné láhve. A láhve také budou stříbrné. **Každý si namoří sám**. Píti budou z poháru vína smíšeného s vodou **zazvorovou** z pramene zvaného Salsabil. **Věčně svěží jinoši** budou je obsluhovati; kdybys je viděl, myslel bys, že to jsou perly roztroušené. Kam se podíváš, uvidíš rozkoš a království veliké. Oblečení budou v roucha z jemného hedvábí, zeleného a brokátového a zdobeni **stříbrnými** náramky. Dá jim píti jejich Pán z nápoje čistého (řka): **To je vaše odměna**, neboť vaše namahání je vděčně uznáno (sura LXXVI v. 5—22), a budou jim podávány zlaté mísy a poháry s tím, čeho si budou duše přát a čím se oči obveselí. A věčně tam zůstanete (sura XLIII v. 69).¹⁾

Avšak blaženost obyvatelů ráje nebude spočívati jen v rozkoších a **požitcích tělesných**; aspoň souditi tak lze z výkladu slov sury X. v 27: **Těm, kteří konají dobré skutky, dostane se nejkrásnější odměny a přídavku**.¹⁾ Tento přídavek neboli rozmnožení blaženosti bude spočívati v **patření na tvář Boží!** (**visio beatifica**).

Nebude snad nezajímavé všimnouti si, jaký život čeká **ženy** v ráji muslimském. Protože v islámu je žena jaksi méněcennou muže, nedivno, že víra některých mohamedánů — ovšem víra vulgární — **i duši ženě** upírala, anebo připouštěla-li, že má duši, připisovala jí **duši zvířecí** a v důsledku toho i takový život po-

¹⁾ Notanda sunt verba versiculi 27. Illis, qui bene fecerint, retribuetur *Optimum* . . . Hoc autem optimum affirmat Gelal esse Paradisum. Quod autem subditur *et additamentum*: explicat idem Gelal *aspectus in eum*, idest in Deum, seu visio Dei. Marracci op. cit. str. 324. Srv. též Sale op. cit. str. 71.

smrtný, jako mají zvířata: úplný zánik těla i duše. Avšak učení takového Korán nezná, naopak lze uvést několik jeho míst, z nichž patrně, že i ženy přijdou do ráje; srv. na př. sura LVII v. 12.: „Tenkrát uvidíš věřící muže i ženy, před nimiž světlo se bude šířit i z jejich pravic. (A bude jim řečeno:) Radostnou zvěst pro vás: (obydlím vašim budou) zahrady, jimiž řeky protékají, a věčně v nich budete. To bude veliká blaženost,« nebo sura IV v. 123.: „Kdo však bude konati, dobré skutky, ať muž nebo žena, a bude věřiti: takoví do ráje vejdou a ani v nejmenším se jim neukřivdí.« Přece však dle všeobecného mínění budou na zvláštním místě v ráji, se svými muži nebudou, protože jejich místo budou zastupovati hůry¹⁾).

Snad při pohledu do muslimského ráje, jak nám jej Korán otvírá, zatanou na mysli i podobná místa biblická, líčící místo pobytu blažených nebesťanů jako nádherné město s dvanácti branami, jehož ulicemi teče řeka vody života a po každé straně její strom života s dvanácti plody a listy ke zdraví národů (Zjev. XXI, 10, XXII 1 a 2). Ano, Kristus Pán sám odkazuje apoštolům království, v němž budou u jeho stolu jísti a pít²⁾. Kdo by však nevěděl, že tato i všechna jin podobná místa Písma sv. mluví obrazně, že všechny smyslné radosti a požitky v životě posmrtném vylučují známá slova Písma: „Nebot při vzkříšení nebudou se ani ženiti ani vdávati, úbrž budou jako andělé Boží v nebi.“³⁾ Srv. též na př. (Hom. s. Hieronymi Presb., com. apost.): „Sensus ergo est: Qui carnalia pro Salvatore dimiserit, *spiritualia* recipiet, quae comparatione et merito sui ita erunt, quasi si parvo numero centenarius numerus comparetur.“

1) „It is true, the general notion is, that they will not be admitted into the same abode as the men are, because their places will be supplied by the paradisiacal females (though some allow that a man will there also have the company of those who were his wives in this world, or at least such of them as he shall desire); but that good women will go into a separate place of happiness... is, what I have nowhere found decided.“ Sale, op. cit. str. 73.

2) Κάτω διατίθειμαι ὑμῖν καθὼς διάθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθήσασθε ἐπὶ θρόνων τὰς δωδεκά φυλάς κρινόντας τοῦ Ἰσραὴλ (Luk. XXII, v. 29, 30).

3) ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὐτὲς γαμοῦσιν οὐτὲς γαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι (Mat. XXII., v. 30). Také dle učení rabínů není spojen život věčný s požitky smyslnými, neboť výslovně jako nauka se předkládá: Berach 17a (u Wolffa op. c. str. 118): „הַשָּׁמַיִם הֵם הַבְּרָכָה אֵין בָּרַךְ׃׃ „na onom světě není jídla ani pití... Avšak Haggada vykreslila si ráj takovými barvami, že Mohamed nalezl v ní yzor pro svůj ráj. Mluví o stanech, „über welche goldene Weinstöcke sich hinziehen, an welchen hellglänzende Perlen prangen, in ihnen befinden sich Tische von Edelsteinen und Perlen, an denen Engel den Frommen zum Genusse einladen.“ K tomu dokládá Wolff str. 192: „Kurz, wir haben ein ächt orientalisches Bild vor uns, wie es kein Muhammedaner in seinen eschatologischen Schilderungen reizender vorführen kann; es fehlt dabei nur Eins: die Huris.“

Dříve nez přejdeme k poslední části pojednání, jest se nám zmíniti ještě o zdi neboli přepážce zvané *Aráf*, jež jest mezi nebem a peklem a o níž mluví Korán (sura VII. v. 47, 48.) „A mezi oběma (blaženými i zavrženými) bude přepážka a na *al-Aráf* budou muži, kteří poznávají budou všechny dle jejich znamení a volati na obyvatelé ráje: — Pokoj vám! — Sami do něho (ráje) nevejdou, ať po tom budou toužiti. Když zraky jejich se obrátí k obyvatelům pekla, budou volati: — Pane náš, nedej nás do společnosti lidí bezbožných!« — Přepážku tuto si nepředstavuje Korán příliš vysokou a širokou, protože obyvatelé ráje i pekla na sebe volají a spolu hovoří (srv. suru VII v. 51. 52.). Kdo bude státi na ní, vykladači Koránu nejsou stejného mínění: Dle jedněch bude *al-Aráf* místem pro patriarchy, proroky anebo lidi zvláště svatosti vynikající, mezi nimiž budou andělé v lidské podobě, *árđoáyyeloí*, jak Marracci překládá. Jiní zase domnívají se, že na *al-Aráf*, budou ti, jichž skutky dobré (váhou) se rovnají zlým a proto tedy nezasluhují ani odměny ani trestu, anebo ti, kteří bez svolení rodičů vytáhli do svaté války a v ní zahynuli: do ráje vstoupiti jim brání jejich neposlušnost, před peklem je chrání jejich mučednická smrt¹⁾.

Peklo.

V každé skoro suře mluví se o vlastnosti Boží, která jako červená nit Koránem se táhne a která byla také rozhodující při stvoření světa²⁾. Jest to *ar-rahmatu*, milosrdenství. Proto také peklo muslimské má sedm oddělení naproti osmi zahradám rajským na znamení, že milosrdenství Boží větší jest než hněv. Jako v ráji slubuje Korán věřícím radosti, na jaké si jen člověk může pomyslit, tak zase tresty v pekle líčí barvami nejhrůznějšími.

Jedno oddělení pekla položeno je níže než druhé, žár v každém následujícím jest sedmdesátkrát větší, než v předcházejícím. Kdysi prý tázal se Mohamed archanděla Gabriela, kdo budou obyvatelé jednotlivých oddělení. A dle odpovědi jeho věř mohamedáni, že pokrytci a lid faraonův budou v oddělení zvaném *Háviját* (sura CI v. 6). Ve druhém mají býti modláři, jméno jeho jest *Džahím*; ve třetím, zvaném *Sakaru* (sura LXXIV, v. 26), budou Sabejci; čtvrté určeno pro ďáblы, jich následovníky a magy, jméno jeho jest *Lazá* (sura LXX v. 16); obyvateli pátého oddělení, zvaného *al-Hutamát* (CIV v. 4), budou židé. Pro křesťany pak je při-

¹⁾ Marracci op. cit. str. 271, Sale op. cit. str. 67, 68.

²⁾ „Ein merkwürdiger Ausspruch Muhammed's bei Buchári (II., p. 308, I. 3) stellt die Barmherzigkeit als die Eigenschaft Gottes hin, welche bei dem göttlichen Schöpfungsacte mit massgebend gewesen ist. Muhammed berichtet da: — Nachdem Gott beschlossen hatte, die Welt zu schaffen, schrieb er in sein Buch, das bei ihm auf dem Throne war: Meine Barmherzigkeit hat über meinen Zorn den Sieg davon getragen.“ — Krehl, Beiträge zur muh. u. Dogmatik 1885, str. 225.

praveno šesté, jménem *es-Sá'ír*. Tu prý se Gabriel zastavil a na otázku Mohamedovu, proč nechce oznámiti, kdo bude v sedmém oddělení, zvolal: »Netaž se mne na to Mohamede!« Na opětovnou však žádost jeho přece oznámil, že sedmé oddělení pekla je určeno pro mohamedány¹⁾.

Co se týče doby pobytu v pekle, Korán jej prohlašuje za věčný, na př. v suře XXIII v. 105: »Avšak ti, jejichž misky na váze budou lehké, v záhubu uvrhli duše své; neboť zůstanou věčně v pekle«; srv. též suru XLIII v. 72 a j. Naproti tomu však snad na základě slov: »Mnohdy si budou přátí nevěřící, aby byli muslimy« (sura XV, v. 2). Ghazálí ve »Výkladu vyznání víry sunnitů« (orthodoxních mohamedánů) prohlašuje, že mohamedán věřiti má, že ti, kteří jednoho Boha ctíli, vyjdou jednou z pekla až tresty smyjí hříchy své, takže žádný věřící mohamedán v pekle nezůstane²⁾.

O trestech zavržených v pekle mluví Korán na četných místech, a tradice výroky jeho opředla hrůzyplně. Hnáni prý budou nepřátelé Boží do pekla. Jejich obličej bude černý, oči šedomodré, ústa zapečetěna. Naproti jim vyjdou duchové pekelní s řetězy, jež prostrčí jejich ústy a ze zadní části těla vytáhnou. Levou ruku jim připoutají ke krku, pravou vtlačí jim do srdce a ze zad vytáhnou. Ke každému zavrženci bude připoután ďábel. Na šlích jejich budou okovy a řetězy, a tak budou vlečeni do pekla (sura XI v. 73).

Jinak dostanou se do pekla bezbožní mohamedáni; nebudou mít obličej černý, ani oči šedomodré, ani ústa zapečetěná a povedou je andělé. Budou sestávat z tří oddělení: z bezbožných starců, vlečených za bílé vlasy, neřestných mladíků, vedených za vous, a žen, které výstředností se dopouštěly a vlečeny budou za kadeře (XCVI, v. 15). Až uvidí oheň pekelný, budou nejdříve slzy prolévati, a těch až míti nebudou, budou plakati krev. Vždyť spatří jiskry velké jako věž, žlutavé jako barva velbloudů (»neboť vystřikuje [oheň pekelný veliké] jiskry jako věže, které [barvou] podobají se žlutavým velbloudům« sura LXXVII v. 32, 33) a uslyší vzteklé praskání ohně pekelného (»až je spatří [oheň] z dálky, budou slyšeti jeho vzteklé praskání« sura XXV v. 12, 13).

Nevýslovných muk budou okoušeti zavržení neboť jejich oplekem bude smůla a oheň (sura XIV v. 50), jehož sedmdesátá část, co se žaru týče, jest oheň pozemský, a jež prý Bůh nechal hořeti tisíc let, až zčervenal, potom opět tisíc let, až zbělel, a konečně

¹⁾ »(Peklo) má sedm bran, každé bráně jest určitý díl určen« (sura XV, v. 43). Také Haggada mluví o sedmi příbytcích (שבע בתי דורית) a Sohar o sedmi branách (שבע פתחים). Srv. Wolff op. cit. str. 159.

²⁾ Marracci, Ad refut. Alcorani, prodrom. III. str. 91, uvádí doslovný překlad příslušného arab. textu: »Credere etiam oportet, eos, qui unum Deum coluerunt, exituros tandem esse ex igne Gehennae, postquam peccatorum poenas luerint, ita ut ex divina benignitate nullus, qui unum Deum crediderit et coluerit, in Gehenna sit permansurus.«

ještě tisíc let, až zčernal; plamen jeho nesvítí, žár nikdy nepřestává. Pokrmem obyvatelů pekla bude ovoce »zlořečeného stromu v Koránu« (sura XVII v. 61), zvaného *az-Zakúm* (sura XXXVII v. 63), jež vyrůstá z nejnižšího pekla a jehož plody jsou jako hlavy dáblů. Vše, co jako pokrm nebo nápoj přijmou, bude trhati jejich vnitřnosti, mozek bude ve varu, zuby hořeti a plameny šlehati z úst. Úlevy žádné nenaleznou, neboť »neokusí v něm (pekle) ani ochlazení, ani nápoje kromě vařící vody a línisu« (sura LXXVIII v. 23, 24).

Kromě těchto muk větší ještě připraví zavrženému obrovská obluda, jež ze štirů se rodí, zvaná v tradi *Haríš*, jež bude rozežrat pět druhů lidí: ty, kteří opomíjeli modlitbu, kteří nechtěli platiti obecních dávek, kteří pili víno, kteří provozovali lichvu a ty, kteří v mešitách světské řeči vedli ¹⁾. V zoufalství proto volati budou k Bohu, aby je vyvedl z pekla, a slibovati, že se polepší: »Pane náš, neštěstí nás zdolalo, a byli jsme lidé bloudiví. Pane náš, vyveď nás odtud! Vrátilme-li se (pak do svého bludu), jistě bychom byli lidé bezbožní« (sura XXIII v. 108, 109) nebo »kdybys viděl, až bezbožní budou skláněti hlavy před svým Pánem (řkouce): — Pane náš, viděli a slyšeli jsme (pravdu). Dovol nám, abychom se mohli vrátiti a konati dobré, neboť pevně věříme — « (sura XXXII v. 13). Ale Pán odpoví jim: »Pryč ode mne, ani na mne nemluvte!«

Když Bůh nevyslyší jejich prosb, budou se pokoušeti sami o útěk z pekla, ale marně, neboť: »Kdykoli se pokusí v úzkosti z něho vykročiti, zpět budou vrženi (se slovy): — Okoušejte trest spalování! « (sura XXII v. 22) Tradice pak přibážíla k tomu, že útěku z pekla brání hadi, tlustí jako krk baktrických velbloudů a štíři jako mezkové velcí.

Jako ráj, tak i peklo mohamedánské má své duchy — anděly — mezi nimiž prvním a nejvyšším jest strážce ohně pekelného, zvaný *Málik*, jež o přimlovu budou zavržení prositi: »Máliku, (pros za nás), aby rozhodl o nás tvůj Pán.« On však odvěti: »Vy zůstanete jistě (věčně) v pekle.« (sura XLIII v. 75). Tak hrozný jest jeho vzhled, že když se podívá do pekelného ohně, jedna část tohoto druhou sžírá. Všech hlavních duchů pekelných jest tolik, kolik udává číselná hodnota písmen slova »Basmala«, totiž devatenáct, a jmenují se povšechným jménem *az-Zabánijat* (sura XCVI, v. 18). Každý z nich je činný rukama i nohama, uchopí najednou 40.000 zavržených a má pod sebou ještě tolik jiných duchů, že jenom Bůh zná počet jejich²⁾. Nad pomyslení hrůzyplné tresty, zvláště jak ličí je tradice, dle víry mohamedánů čekají zavržené v pekle. Avšak pro mohamedány je jistě nemalou útechou přesvědčení, že žádný z nich v pekle nezůstane věčně. Po tisíciletích

1) *Fi dzikri alvanil-adsabi ala kadri amálihim* = Jak různě budou potrestáni dle svých skutků.

2) *Fi dzikris-zabánijat* = Duchové pekelní.

prý vyslyší Bůh jejich prosby a pošle archanděla Gabriela, aby je navštívil. Tento se odebere k Málíkovi, sedícímu na ohnivém trůnu, a požádá, aby mu ukázal neposlušné mohamedány, kteří v pekle se trápí. Gabriel spatří je, rozpláče se nad nimi, oni pak když ho poznají, vzkážou po něm pozdrav pokoje svému proroku s prosbou, aby se tento za ně u Boha přimluvil. Gabriel se vrátí a nalezne Mohameda. an sedí pod stromem Túba v komnatě z bílých perel a s pláčem oznámí mu, jak smutný a ubohý je stav jeho vyznavačů. V tom zazní volání: „Běda nam, Mohamede!“ tak hlasitě, že i Mohamed je slyší. Odebere se proto ihned k Bohu a poprosí o jejich vysvobození. Pán vyslyší jeho přimluvu a pošle ho s andělem Gabrielem k těm obyvatelům pekla, kteří vyznávají: „Není boha kromě Boha a Mohamed jest jeho prorok.“ Kdežto nemohamedány oheň pekelný zcela stravuje, mohamedánům spálí jen kůži a maso, avšak obličej a srdce zůstane neporušeno. Se svými vyznavači odejde potom Mohamed k prameni rajskému, jmenem *al-Hajaván*, v němž se vykoupají a pak jako jinoci krásní před prorokem kráčejí do ráje, majíce na čele napsaná slova: „To jsou obyvatelé pekla, jimž Milosrdný svobodu daroval.“ Avšak i tento nápis, jímž se liší od ostatních obyvatelů ráje, na prosby jejich jim Pán sejme s čela. Ostatní zavrženci, nemohamedáni, až je uvidí, jak peklo opouštějí, volati budou v zoufalství: „Káž bychom byli bývali muslimy!“ (dle sury XV. v. 2): Učí tedy tradice mohamedánská a snad i Korán apokatastasi vyznavačů islámu, kdežto pro všechny nemuslimy má trvati peklo věčně.

* * *

Pokusil jsem se, jak na začátku řečeno, v hlavních rysech načrtnouti eschatologii Koránu; tím ovšem není předmět tento zcela vyčerpán, protože mnohem obsáhleji a fantastičtěji o jednotlivých bodech mluví tradice, již tu a tam bylo užito k objasnění některých výroků Koránu. Ačkoli práce tato pro svůj obsah nemá velikého významu, přece myslím, že bezvýznamná není: Není zajisté neznáno, že vedle buddhismu naše doba stavi někdy učení Kristovu po bok také islam; uváží-li se však, že eschatologické zprávy nejen Koránu, nýbrž i tradice nejsou snad jen libovolným rytvorem fantasmie¹⁾, naopak, že jsou předmětem náboženského přesvědčení a jako takové, že jsou směrodatné pro nábožensko-morální život vyznavačů islámu, zda není zcela patrné, že je ne-spravedливо stavěti nauku Koránu vedle vznešené a povznášející nauky Kristovy?

1) *Fi dsikril-churuděi minan-nári* = O východu z pekla.

2) „Dem Muhammedaner gilt dies (totiž obraz moham. eschatologie) nicht als frei gestaltetes Erzeugniss der Phantasie, dem — wie den Gebilden der rabbinischen Haggada — jede bindende und verpflichtende Kraft für den Glauben fehlt, sondern ihm ist ein Gegenstand der religiösen Überzeugung, als solcher hochgehalten und daher von tiefeingreifender Wirkung auf das ganze religiöse und sittliche Leben.“ Wolff op. cit. Vorwort.

nosti, že není nikde možno dopátrati se autentické zprávy o smrti. V takovém případě nutno žádati o prohlášení za mrtvého.

Mgr. Dr. *Rudolf Zháněl.*

Šalamoun a královna Bilkis. Pověstná moudrost Šalamounova, která jej řadí mezi největší mudrce východu, poskytovala přirozeně hojnost látky pověstem a legendám tamějších národů.

A jsou to především styky Šalamounovy s královnou ze Sáby (u Arabů zvaná Bilkīs), které jsou legendami opfedeny a jež z arabské tradice sebral Tsa'labi (Abū Ishāk Ahmed ibn Muhammed z. r. 1035/6). Arabský originál jejich uveřejnil Brūnnow (Chrestomathie aus arabischen Prosaschriftsteller, Berlín 1895) pod názvem Kissatu Bilkīsa (Vypravování o Bilkīs) na str. 1—22. Legendy ty jsou vlastně původu židovského, jak patrně na př. z II. Targumu ke knize Esther (Geiger, Was hat Mohammed aus dem Judenthume aufgenommen? Leipzig 1902, str. 183), Mohamed si je trochu pozměnil a v Koránu je uvedl jen kuse v suře XXVII. v 21—46, takže se stávají srozumitelnými teprve výkladem, jež podávají při jednotlivých verších Dželāl a Beidāvī. Avšak soustavný výklad, uspořádaný v legendární povídce, podává právě svrchu zmíněný arabský autor, jenž dovolává se při tom starobylých autorit a protkává svoje vypravování nenápadně i citáty z Koránu.

Jako talmudisté přikládali Šalamounovi znalost řeči ptáků, vládu nad džinny a zlými duchy, kteří ho ochotně poslouchali a jemu vydatně zvláště v obrovských stavbách pomáhali, tak také v arabské tradici a u Mohameda vystupuje Šalamoun jako obdařený všelikou moudrostí a znalostí řeči ptáků (XXVII v. 17), větry plní jeho vůli; duchové a džinnové jsou v jeho průvodu (XXI. v. 81, 82, XXXIV. 11, 12 a jinde).

Takovou mocí a průvodem opatřeného nám představuje Tsa'labī Šalamouna hned na začátku svého vypravování, když praví o něm, že dokončiv stavbu chrámu jerusalémského, vydal se na cestu ke svatyni v Mekce, kde Bohu obětoval a předpověděl, že vystoupí Mohamed jako poslední z proroků (chātamul-nabijjāna, pečeť proroků) a potom odebral se do města San'āa v Jemenu. Dopoledne se vydal na cestu a odpoledne byl na místě. Jak mohl v tak krátké době tak dalekou cestu vykonati, vysvětlují východní spisovatelé tím, že prý měl velký koberec ze zeleného hedvábí, na němž stál jeho trůn; po pravé straně se umístili lidé, po levé duchové. Potom větry na rozkaz Šalamounův odnesly vše, kam si přál.

Mezitím co se ukládal Šalamoun táborem, pták dudek (hudhudu) se vznesl do výše a odletěl až k zahradě královny Bilkīs, kde se setkal s dudkem jemenským, který jej pozval, aby se podíval na moc a bohatství této královny. Zatím však postrádal Šalamoun dudka neboť neměl vody, a dudek vždycky ukazoval, kde voda pod zemí jest. Rozhněval se proto a pohrozil mu přísným trestem, jestliže se náležitě neomluví. Ale odpastil mu trest, když se dudek vrátil a vypravoval, že viděl zemi, v níž vládne žena, která se svým lidem se klaní

slunci. Byla to královna Bilkīs, o níž praví Ibu Maimūnat, dovoláváje se výroku Mohamedova, že matka její byla z pokolení džinnů a že stala se královnou, když otec zemřel bez mužských potomků. Měla s počátku ve svém království soupeře, kterého lstivě pojala za manžela a usmrtila nebojíc se pomsty jeho přivrženců, neboť o jejich lásku se sám připravil, protože se dopouštěl velikých špatností. Klaněla se slunci, ačkoliv jí ministři její ujistili, že předkové její se klaněli Bohu. Když tedy podal dudek zprávu o všem, co viděl, poslal ho Šalamoun ke královně Bilkīs s tímto listem: „Od služebníka božího Šalamouna, syna Davidova, královně Bilkīs. Ve jménu Boha nejvýše milosrdného. Pokoj tomu, kdo se dává správně věsti. Co se týče dalšího: nevyvyšujte se nade mne, nýbrž přijďte ke mně jako muslimové!“ (Kissatu str. 8). Dudek odletěl s listem k Bilkīs, která spala uzavřena jsouc ve svém zámku, a hodil jí ho do klína. Potom křídly zakryl okno, aby paprsky sluneční nemohly dovnitř. Neboť vždycky, když slunce do okna začalo svítiti, královna Bilkīs povstala, aby se mu klaněla. I bylo jí divno, že toho dne slunce tak dlouho nevychází; povstala rychle, a list jí vypadl na zemi. Když jej přečtla, svolala shromáždění lidu a poslala Šalamounovi dary: pět set otroků oblečených za otrokyně a pět set otrokyň oblečených za otroky, každý seděl na krásném koni; mimo to poslala pět set cihel zlatých a pět set stříbrných, korunu ozdobenou perlami a drahými kameny, dále muškát a dříví aloe, do schránky vložila drahocennou perlu bez otvoru, kterou měl Šalamoun provrtati, a malou mušli s křivým otvorem, kterou měl protáhnouti nit. Všechny tyto dary sepsala a se seznamem jich poslala posly k Šalamounovi.

Ten však byv o všem zpraven od dudka, poručil džinnům aby mu zřídili volné prostranství na devět mil, aby je vydláždili zlatými a stříbrnými cihlami, nejkrásnější zvířata aby přivázali na pravé i na levé straně. Potom si sedl na trůn, vedle něhož byly na pravé i na levé straně čtyři tisíce trůnů, načež se seřadili ďáblové, lidé, zvířata, plazi i ptáci do dlouhých řad ua míle. Tak očekával a přijal Šalamoun poselstvo královně Bilkīs, které odevzdalo list i dary.

Přestrojené dívky a jinochy rozeznal tím, že různým způsobem si brali vodu k mytí obličeje a rukou. Co bylo ve schránce, uhodl ihned, neboť mu to oznámil anděl Gabriel, perlu bez otvoru mu provrtal červ a mušli s křivým otvorem mu protáhl nit jiný červ. Darů však Šalamoun nepřijal řka: „Není mi potřebí pozemských statků, neboť Bůh, jenž vyvýšen jest (nade vše), mi je dal do moci a udělil mi, čeho neudělil nikomu z lidí. A nadto vyznamenal mne důstojenstvím proroka a moudrostí.“ (Kissatu str. 15.) A zároveň vzkázal po poslech, aby královna Bilkīs přišla s lidem svým a přijali islám. Slíbila to, avšak dříve než se vydala na cestu, pečlivě uzamkla svůj trůn a svěčila jej k opatrování spolehlivým strážcům.

Jednoho dne seděl Šalamoun na trůnu a uviděl oblak prachu; přicházela to královna ze Sábý se svými zástupy. Chtěje jí také jiným způsobem ukázati moc Boží a že je opravdu prorokem, otázal se svého vojska, kdo mu nejrychleji přinese trůn královně Bilkīs. Přihlásilo se jich několik, ale nejrychleji to dokázal Asaf, jenž znal knihy Písma

a uměl dle Dželála vyslovovati jméno Boha Největšího (právě touto znalostí, jak se vyslovuje jméno Boží, dovedl věci nejvíce podivuhodné, naráží se tu snad na rabínskou domněnku, že i Kristus činil zázraky, protože znal výslovnost jména יהוה). A sotva pohlédl Šalamoun k Jemenu, již tu byl před ním trůn Bilkīsīn, jež poručil učiniti nepoznatelným, chtěje zkoušeti její ostrovtip. Potom nařídil, aby mu postavili věž z bílého skla a do ní postavili jeho trůn. Podlaha i nádvoří její bylo z průhledného skla, pod nímž byla voda s plovoucími rybami. Šalamoun sedl si na trůn, a když se Bilkīs blížila, ukázali na její trůn změněný s otázkou, zdali je takový její trůn. Odpověděla, že se mu podobá. Pak zavolal na ni, aby k němu vešla. Ona však myslela, že se musí přebrodití vodou a již se k tomu chystala, ale Šalamoun volal na ni, že půjde přes sklo a ne přes vodu.

A když se u něho posadila, dala mu otázku, co není na nebi ani v zemi a může utišiti žízeň. Dáblové poradili Šalamounovi, aby řekl, že to je pot koní. Bilkīs uznala odpověď za správnou a přijala islám.

Co se týče dalšího jejího života, jsou v arabské tradici různá mínění. Někteří se domnívají, že si ji Šalamoun vzal za manželku a poručil džinnům, aby jí vystavěli tři hrady, nejkrásnější na světě, že každého měsíce ji navštěvoval a zůstal u ní tři dny. Dle jiných provdal ji za náčelníka kmene Hamdūn v jižní Arabii a poručil Al-zauba'atovi, prvnímu mezi džinnů, aby učinil tomuto králi všechno, čeho si bude přát. A když Šalamoun zemřel, odešel s touto smutnou zprávou jeden ze džinnů do Jemenu, aby to svým druhům oznámil. Dáblové pak napsali na dva veliké kameny himjarským písmem (bilmusnadi), které hrady vystavěli královně Bilkīs a jejímu manželu. Království jejich přestalo smrtí Šalamounovou.

Na konci podává Tsa'labī zprávu o smrti královně ze Sábý. Pohřbena byla pod hradební zdi města Tadmor (Palmyra) v Syrii. O jejím hrobě nevěděl nikdo až do doby Walīda, syna Abdulmalikova. Za jeho vlády přišel Abū Mūsā ibn Nāsrin se svým společníkem do města Tadmor, kde po velikém dešti spadl kus zdi a tak objeven byl hrob Bilkīsīn. Rakev její byla šedesát loket dlouhá, ze žlutého kamene jako šafrán a bylo na ní napsáno: „Tohle je pohřebiště rakve zbožné Bilkīs, manželky Šalamouna, syna Davidova. Přijala islám ve dvacátém roce jeho vlády. Pojal ji za manželku 10. dne měsíce Muharram, zemřela v pondělí měsíce Rabūn ve dvacátém sedmém roce jeho vlády. Pohřbena byla v noci pode zdi ve městě Tadmor. Při jejím pohřbu nevstoupil sem žádný člověk ani džinn kromě toho, kdo ji pohřbil.“ Tělo její bylo prý shtedáno svěží; a když Walīd byl o tom zpraven, dal tam postaviti veliký kámen mramorový.

Dr. Ign. Veselý.

Astrální výklad Pisem svatých. Mnohý čtenář slyšel snad již o nové vědě, která způsobilá ve světě veliký rozruch. Myslím stovnávací mythologii. Vytkla si za úkol pátrati po původu jednotlivých mythů, stopovati jejich rozvoj a vzájemnou spojitost a vnikati tak hlouběji do jejich záhadného obsahu. Jako každá moderní věda, vychází také srovnávací mythologie od zásady, že ani v náboženských dějinách lidstva

druhou proti a třetí znamená, že volič se zdržuje hlasování. Jednotliví biskupové (preláti), počínaje metropolitou, kladou do připravené urny pro toho kterého kandidáta připravenou kuličku, obě ostatní vkládajíce do urny jiné.

Po skončené volbě spočte arcibiskup za pomoci sekretáře hlasy a výsledek se poznamená. Tak se hlasuje o všech kandidátech. Po té, lze k návrhu kteréhokoli biskupa přikročiti ještě k volbě těch, jimž mezi zvolenými, aneb mezi těmi, kteří měli stejné hlasů, náleží přednost. Tato volba se koná hlasovacími lístky.

Ačkoli si sv. Otec vyhrazuje právo po navržených kandidátech cestou nuncia biskupů a arcibiskupů se dotazovati, běží-li o osazení některého biskup. stolce, aby mezi navrženými nejschopnějšího ustanovil, přec mají biskupové právo při shromáždění aspoň všeobecné udati pro kterou diecesi by se ten, či onen kandidát lépe hodil, zda na př. pro menší, spofádanou a klidnou, aneb pro větší nebo obtížnější a nehotovou, zda hodil by se pro diecesi v mírnějším podnebí, dobrými dopravními prostředky a p.

Co o jednotlivých kandidátech v diskusi bylo předneseno a výsledku obojího hlasování, sepíše sekretář protokol, do něhož pojme i návrhy pro kterou diecesi by se ten, či onen kandidát lépe hodil. Schůze se neukončí dokud sekretář nepřečetl shromáždění jména navržených a nepodal zprávu o jejich vlastnostech a počtu hlasů jim odevzdaných a dokud tato zpráva nebyla schválena. Opis protokolu podepsaný arcibiskupem a přítomnými preláty zašle se cestou nunciatury bezpečně, t. j. aby tajemství bylo uchováno; kongregaci konsistorní. Originál se uloží v tajném archivu arcibiskupové. Po roce se však zničí, aneb již dříve, je-li nebezpečí, že by úřední tajemství mohlo být prozrazeno. Přes to vše mají však biskupové právo, jak při sestavování návrhací listiny, tak u příležitosti faktické vakance některého zejména významnějšího stolce sděliti kongregaci nebo sv. Oci své mínění o vlastnostech kandidátů vůbec, aneb pokud jde o osazení určitého stolce.

Dekret „De eligendis“ neliší se od dekretu „Inter suprema“ leč jen technicky t. j. delší lhůtou pro podání doporučených kandidátů a biskup. shromáždění. Odchyluje se však od dekretu „Ratio“ tím, že není pouze na zkoušku, neboť nemá více, jako měl tento klausule . . . „praesentibus valituris“ . . . ad nutum Ap. Sedis“. Patrně se v praxi dobře osvědčil v Severní Americe a proto netřeba již provisoria.

Prof. dr. *Soldát*.

Panna Maria v Koránu. — Mezi biblickými osobami, které vystupují v Koránu, zaujímá čestné místo P. Maria, arabsky zvaná Mariamu. Celá jedna sura (XIX.) jest jí věnována a jménem jejím nadepsána; kromě toho děje se zmínka o ní na jiných místech, v surě III. IV. V. XXI. a LXVI.

Otec P. Marie se nazývá v Koránu Amrán nebo Imrán, ale totéž jméno tam má také otec Mojžíšův v Písmě sv. (Ex. 6, 18) zvaný שמרן; z totožnosti jmen a potom také proto, že bratr P. Marie se uvádí v Koránu Aron (Harún XXI. 27), možno usuzovati, že

Maria, matka Ježíšova, a Maria, sestra Aronova a Mojžíšova (מַרְיָם Ex. 15, 20) se tam pokládá za jednu a tutéž osobu. Tento hrubý anachronismus hleděli již mohamedánští vykládači Koránu odkliditi anebo vysvětliti tvrdíce také to, že P. Maria byla sestrou Mojžíšovou a zázračně byla zachována do té doby, až stala se matkou Kristovou. Ale křesťanští znatelé Koránu jejich důvodů nechtějí uznati, jako Reland (De relig. Moh.), nebo Marracci (Alcorāni textus universus str. 435): „Quemadmodum supra Mahumetus vocavit Mariam Deiparam, filiam Amram: ita vocat eam hic sororem Aaron. Confundit scilicet hanc cum Maria illa, quae vere fuit filia Amran et soror Aaron. Hunc tamen errorem tam crassum Mahumetani agnoscentes excusare conantur, ut vidimis in notis, sed frustra et rationibus prorsus frivolis ac ridiculis.“ Ale Sale (The Koran, London 1857) nechce připustiti, že by byl Mohamed tak neznačný dějin: „But though Mohammed may be supposed to have been ignorant enough in ancient history and chronology, to have committed so gross a blunder; yet I do not see how it can be made out from the words of the Korān“ (str. 39).

Pozoruhodné jest, že znal Mohamed učení o neposkvrněném početí P. Marie, aspoň mohamedánští autoři vykládají v tom smyslu slova, která pronesla matka při jejím narození: „A když ji porodila, řekla: Hle, můj Pane, porodila jsem dívku — a Bůh nejlépe věděl, co porodila — a není chlapec jako dívka (ke službě ve chrámě). Dala jsem jí jméno Maria a doporučím ji a její potomstvo do tvé ochrany před kamenovaným ďáblem“ (sura III. v. 36.). A právě tato slova, jimiž poroučela matka P. Marii v ochranu před kamenovaným ďáblem (přívlastek „kamenovaný“ naráží na pověst, že Abraham odhlánil od sebe kamením ďábla, když jej sváděl, aby neobětoval svého syna), naznačují, že P. Maria narodila se bez hříchu, s nímž kromě ní a syna jejího se dle mohamedánské tradice narodí každý člověk. Při narození se dotkne prý ďábel každého člověka a proto hned pláče; jen při narození P. Marie a syna jejího položil Bůh závoj mezi ně a ďábla, takže se jich dotknouti nemohl. Marracci (str. 112) uvádí v doslovném překladu výklad těchto slov, jak je podává Dželál: „Et in historiis habetur nullum nasci, nisi tangat eum Satanas, quando nascitur; et ideo erumpit in vagitus; praeter Mariam et filium eius“ anebo jiný výklad: „Omnis natus ex Adam confoditur in latere tactu Satanae, quando nascitur, excepto Jesu et Matre eius, nam posuit Deus inter eos et Satanam velamen . . . Praeterea narratum est nobis, quod neuter commiserit ullum peccatum, sicut committunt caeteri filii Adam.“ A protože v tomto smyslu vykládají zmíněné místo sami mohamedáni, praví Sale, že v něm naznačeno je neposkvrněné početí: „It is not improbable that the pretended immaculate conception of the Virgin Mary is intimated in this passage.“

Když pak P. Maria povyrosla, dovedli ji do chrámu a dali na vychování Zachariášovi. Avšak každý z kněží by ji byl sám rád si vzal na starost, a protože se nemohli dohodnouti, rozhodli losem (sura III. v. 44.). Odešli k řece Jordánu a vhodili do něho pruty, na nichž byta napsána rozličná místa Písma. Pruty všech se potopily, jen Za-

chariášův ne, a proto jemu byla Maria svěřena. Jak si ji Bůh oblíbil, svědčí i to, že ji sám živil. Kdykoli přišel Zachariáš do její světnice, nalezl u ní pokrm (v zimě letní ovoce a v létě zimní), takže se v údivu jí otázal: „Marie, odkud máš tohle?“ Odpověděla: „To je od Boha, neboť Bůh, komu chce, dává pokrm a nepočítá ho“ (sura III. v. 37).

Povýšenou nad všemi ostatními ženami prohlásil ji Bůh ústy andělů: „Marie, Bůh zajisté vyvolil tě, učinil tě čistou a vyvolil tě před ženami (celého) světa“ (sura III. v. 42); andělé to byli, kteří jí zvěstovali narození Ježíšovo: „Marie, Bůh oznamuje ti jisté radostnou zprávu o Slovu, kteréž z něho vychází; jeho jméno bude Mesiáš, syn Mariin; ve vážnosti bude na tomto světě a bude náležeti k těm, kteří jsou blízko (Boha) postaveni“ (sura III. v. 45). A když s podivením se tázala: „Můj Pane, jak mohu mít syna, když člověk se mne nedotekl?“ Odpověděl (anděl): „Tak Bůh stvoří, co chce; jestliže něco ustanoví, řekne: „Staň se!“ a stane se.“ Podobný rozhovor mezi P. Marií a archandělem Gabrielem se popisuje v sufe XIX. v. 19—51.

Zaslibeného syna počala tím, že Gabriel, který se jí zjevil jako dokonalý muž, na ni dechl, jak vykládá Dželál v. 42, sury XIX. v překladu Marracciho: „Insufflavit Gabriel in aperturam tunicae eius ad collum et illa sensit in utero suo foetum formari.“ Potom odešla na vzdálené místo, a když přišly na ni bolesti při porodu u palmového stromu, přála si zemřít. Ale tu uslyšela hlas, který ji těšil a vybídl, aby setřásla k sobě datle. A aby žízni trápena nebyla, u nohou jí pramen ze země vyrazil. Vrátivši se byla přivítána výčitkami, že jako nevdaná se vrací s dítětem, a domácí lidé poukazovali na to, jací pořádní lidé byli její rodiče. Místo odpovědi ukázala na svého syna, který z jejího náručí promluvil: „Hle, já jsem služebník Boží. Bůh dal mně knihu (Evangelia) a učinil mě prorokem“ (sura XIX. v. 22—30). A to, že takovými výčitkami ubližovali P. Marii, bylo jednou z příčin, proč jim Bůh zlořečil, jak svědčí o tom v. 155 sury IV: „(Zlořečili jsme jim,) protože nevěřili (v Ježíše) a Marii velice na cti utrhalí.“

O jiných událostech ze života P. Marie Korán se nezmiňuje, mluví však o ní s úctou ještě na konci sury LXVI., kde se praví, že Bůh dává věřícím za vzor dvě ženy: faraonovu, která prý uvěřila v Mojžíše a za to ji muž její umučil, a Marii, která zachovala svoji čistotu, uvěřila v slova a knihy svého Pána a byla poslušná.

Dr. Ign. Veselý.

Katolická universita v Paříži. (Institut Catholique de Paris). —

V době, kdy jsou až příliš zřejmy směry nepřátelské katolickému rázu studia vysokoškolského v inteligenci české (dvoutřetinové hlasování senátu pro vyloučení bohoslovecké fakulty ze svazku universitního), jest dobře nkázati na rozvoj katolické university pařížské a na svépomoc katolické Francie na poli vysokoškolského studia v Paříži.

Vznik a vývoj vysokoškolského studia katolického ve Francii. Třetí republika francouzská r. 1871 ohlásila se bojem proti katolické církvi. Živly jí nepřátelské zmocnily se veřejného mínění, obsadily stolice universitní, takže katolíci brzy pro stálé útoky s kateder

Přehlížím obtíže — mne zajímá problém. Dívám se na svou pastorační očima kritika, který analyzuje. Rozborem poznáváme podmět, předmět, sloveso atd. věty, rozborem vysvětlíme si, pochopíme stavbu dramatu a potěšíme se hudbou symfonie.

Studiem duše lidské, poznávám duše jednotlivých svých osadníků, rozborem pochopuji, mnohé si vysvětluji; a znám-li a chápu-li tak mnohou duši, těším se, že se mi podaří srovnati její schopnosti, aby byly krásnou symfonií k počtě Tvůrce — Boha. Dr. Ant. Dohalský.

Dávka z lepších farních beneficí ve prospěch beneficí chudších zavedena byla na základě can. 1473 také v diecési Vratislavské, k čemuž sv. Otec 24. října 1922 dal svolení na tři leta, a to v té míře, jak podaná žádost navrhovala: „*facultatem imponendi aliquam pensionem parocciis ditioribus in favorem parocciarum pauperiorum, et sub conditione, ut non omnes fructus summam ad congruam sustentationem aptam excedentes cedere debeant, sed ut aliqua modica pars congruum superans relinquatur ipsi parochio tum ob rationes quasdam aequitatis, tum pro labore administrationis, tum ut ipse quoque habeat majorem curam administrationis bonorum beneficiorum.*“ Na základě toho nařídil kníže-biskup kard. Bertram, že beneficiáti, jichž příjmy přesahují určitou episkopátem pruských diecézí stanovenou míru, smí z přebytku ponechati si pouze čtvrtinu; mimo to smí ve výmínečných případech další čtvrtinu obrátiti k církevním účelům vlastní farnosti; vše ostatní, tedy nejméně 2/4, jsou sub gravi obligatione zavázáni odváděti diecéšní podpůrné pokladně. P.

Z povahy zakladatele islámu. Čím dále tím více jeví se častější a úsilovnější snahy i u nás postavit Krista do jedné řady se zakladateli různých náboženství, ba dokonce staví se Kristu na roveň i Mohamed, o jehož povaze i mravní hodnotě jsou názory sobě tak protivné.

Jedni, zvláště starší autoři, pokládají ho za podvodníka, který měl špatných vlastností mnohem víc než dobrých (Marracci, Alcorani textus universus 1698), nebo jeho podvod neberou tak přísně, uznávajíce jeho snahu, aby dal svým krajanům náboženství a zákony co nejlepší, a prohlašují, že třeba nezasluhuje Mohamed takové úcty jako Mojžíš a Kristus, jichž zákony jsou původu božského, přece aspoň má takové zásluhy o lidstvo, jako jiní zákonodárci, na př. Minos nebo Numa; tak píše Sale ve věnování svého díla „The Koran“ (1357). S druhé strany zase vyvyšují Mohameda jako muže čistého charakteru, na př. Casanova, profesor jazyka a literatury arabské na Collège de France, jenž v knize „Mohammed et la fin du monde“, Paris 1911, při zmínce o povaze Mohamedově (str. 5.) navrhuje rozhodně každou domněnku snažící se uvést v podezření poctivost prorokovu. Náš orientalista prof. Dvořák hledí oba názory k sobě přiblížiti a smířiti tím, že pravda je prý asi uprostřed.

Abychom si mohli sami učiniti úsudek o povaze Mohamedově, k tomu nám postačí několik míst z Koránu, v němž se jistě duch prorokův co nejdokonaleji obráží. Z nich bude patrné, jak vydával za

zjevení boží, co právě potřeboval, a jak měl vždycky na mysli především sebe, svůj prospěch.

Na válečné výpravě proti kmenu Mustalik provázela Mohameda jeho manželka Aiša, s níž jako sedmiletou dívkou se byl zasnoubil, a která mu byla ze všech žen nejmilejší. Když na zpáteční cestě jednou za noci byl dán povel k dalšímu pochodu, Aiša, která odešla stranou, opozdila se, takže nazastihla již ani vojska, ani svých sluhů, kteří domnívajíce se, že jejich paní sedí již ve stánku na velbloudu, odjeli s ním. Aiša zůstala na tom místě čekajíc, že se pro ni vrátí. Zatím usnula, a ráno jel kolem Safwán, jenž se zdržel za ostatním vojskem, aby si více odpočinul. Naleznuv manželku Mohamedovu, posadil ji na svého velblouda a dovezl do tábora prorokova. Tato příhoda však zavedla podnět k řečem, které obviňovaly Aišu, že se dopustila se svým průvodcem manželské nevěry. Aby těmto řečem, jež čím dále tím více se šířily, učinil přítrž, prohlásil Mohamed v surě XXIV., zvané „Světlo“, jak veliký je to hřích, a jakého trestu zasluhuje, jestliže se na cti utrhá počestným ženám (měl na mysli ovšem své), a aby v tomto případě jeho manželce nemohl někdo dokázat něco zlého, ustanovil, že k důkazu takového provinění je třeba čtyř svědků: „Těm, kteří obviní počestné ženy a nepřivedou čtyř svědků (kteří to viděli), dejte osmdesát ran a nikdy již od žádného svědectví nepřijímejte, neboť jsou to lhářníci“ (v. 4). A poněvadž Safwán jel s Aišou sám, ptá se směle Mohamed těch, kteří ji obviňovali: „Zdaž přivedli čtyři svědky toho? Protože svědků nepřivedli, jsou před Bohem lháři“ (v. 13). Tak si pomáhal, když se jednalo o jeho manželku; a což když šlo o Mohameda samého, jak tu dovedl své často nezřízené choutky příkrývati pláštěm „zjevení božského“! Toho doklady podává sura XXXIII., zvaná „Spojenci“. Dávným zvykem u Arabů, jež i Mohamed uznával, bylo pokládati adoptované syny za syny přirozené, takže tytéž překážky manželské vznikaly mezi otcem a manželkou syna přirozeného i adoptovaného.

Mohamed si však oblíbil Zenobii, manželku svého adoptovaného syna Zeida, s níž chtěl uzavřítí sňatek. Při provedení toho úmyslu stavěly se mu do cesty tři překážky. Byli to především její příbuzní, kteří ji od toho sňatku zrazovali; Mohamed je umlčel tím, že proti ustanovení božimu — a za takové prohlašoval svůj nedovolený zamýšlený sňatek — nesmí žádný věřící ničeho namítati: „Žádnému věřícímu muži ani věřící ženě není dovoleno, aby, když ustanoví něco Bůh a jeho posel, učinili co sami chtějí; kdo neposlouchá Boha a jeho posla, zjevně bloudí“ (v. 35). Avšak nejen proti příbuzným manželky svého adoptovaného syna, nýbrž i proti němu samému i ostatním věřícím dovedl si Mohamed snadno pomoci. Zeidovi, jež jediného, aby mu zalichotil, ze svých známých uvádí v Koránu jménem, připomíná veliké dobrodiní, jehož se mu dostalo od Boha tím, že stal se vyznavačem islámu, i od Mohameda, jenž jej přijal za syna. Ostatní věřící, jejichž pohoršení a pobouření nad takovým hřichem a zrušením starodávneho zvyku Mohamed se obával, odzbrojil tím že prohlásil to za dovolené, ano ještě se mu prý dostalo výtky od Boha, že se bál více lidí než Boha: „A vzpomeň si (mluví Bůh k Mohamedovi), když jsi řekl tomu, jemuž

Bůh prokázal milost i ty: „Podrž si svoji manželku a boj se Boha! jak jsi skrýval ve svém nitru, co Bůh chtěl zjevití a bál se lidí, ačkoli ses měl Boha více báti. Když pak Zeid rozhodl v její záležitosti, spojili jsme vás oba, aby neměli věřící záduého hřichu, když se žení s manželkami svých adoptovaných synů, jestliže tito k tomu svolili. A to, co Bůh přikázal, má se zajisté plniti“ (v. 36).

Sobeckost Mohamedova šla tak daleko, že sám si mohl bráti manželku kohokoliv, avšak o své ženy (fádných měl deset) se tak obával, že do jeho přibytku směli jen ti, jimž to dovolil, a prohlásil, že si nikdo nesmí vzíti za manželku některou z jeho žen: „Ó, vy věřící, nevcházejte do přibytků prorokových, leč jen dostane-li se vám dovolení . . . Nesluší se, abyste nějak obtěžovali proroka a s manželkami jeho nesníte se nikdy oženiti, protože by to byl velký hřích před Bohem“ (v. 50). I z těchto několika míst, ze samého Koránu čerpaných, může poznati každý, aniž by měl na mysli i jiné nepěkné vlastnosti Mohamedovy na př. Istivost, násilnost, ukrutnost proti nepřítelům a p., jak nízká byla mravní úroveň zakladatele islámu a jak tudíž pouze nevědomost nebo rouhání nebo oboje zároveň může ho stavěti vedle Krista.

Dr. Ign. Veselý.

Potrestaný posměch. — Smutně zajímavou událost vypravuje nám 4. kniha Králů 2, 23—24: „Odtud (z Jericha) pak odešel (Eliseus) nahoru do Betelu; a když šel nahoru, cestou malí chlapci, vyšedše z města, posmívali se mu, říkajíce: „Stoupej, lysý, stoupej lysý!“ On se ohlédl a když je viděl, zlořečil jim ve jménu Hospodinově. I vyšli dva medvědi z lesa a roztrhali z nich čtyřicet dva chlapce“.

Po stránce kritické neposkytuje uvedený text mnoho rozmanitosti. Pouze druhé zvolání „lysý“ nemají četné kodexy hebrejské; také řecký kodex vatikánský je vynechává. Proto moderní vydavatelé toto slovo většinou škrtnají. (Srvn. Stade-Schwally, *The Books of Kings*, Lipsko, 1904, str. 184.)

K jednotlivým překladům třeba poznamenati: Lucián doplňuje na počátku odstavce podmět *καὶ ἀνέβη Ἐλισσαίη* podobně, jako to učinil ve v. 16., 18., 20. a 21. Za slovy „vyšedše z města“ dodává Luciánova recense *καὶ ἐλίθαζον αὐτόν* (a kamenovali jej). Podobnou poznámku čteme také na okraji latinského rukopisu, zvaného *Legionensis* (Vercellone, *Variae lectiones Vulgatae*, 1860). Hebrejský tvar by zněl *vajjesakkēlū*. Čtení povstalo pravděpodobně nesprávným opisem slova *vajjithkallesū* (a posmívali se mu), který se dostal časem do textu (Šanda, *Die Bücher der Könige*, II., str. 14.). — Septuaginta překládá *καὶ ἐξένευσεν ὀπίσω αὐτῶν* (a vyhnul se jim), poněvadž neporozuměla dobře původnímu textu. Správně Lucián *καὶ ἀπεστράφη ὀπίσω* (a obrátil se). — Theodotion doplnil po svém způsobu kletbu prorokovu: *καὶ εἶπεν ἕκκα παραβύσεως καὶ ἀγρίας*.

Po těchto poznámkách rázu kritického všimněme si obsahové stránky kratičkého vypravování.

Prorok vykonal právě veliký zázrak u Jericha, kde „uzdravil“ neochutný pramen a vrátil se do Betelu, kde byla prorocká škola. Snadno

Pavel dosáhl svého účelu úplně. Mezi Jerusalemem a pohano-křesťany pozorujeme od té doby živější, přátelský styk. Útoky na Pavla a jeho misionářskou činnost ustávají. Bylo toho velice třeba. Pavel se právě chystal na dalekou cestu do Říma a proto hleděl, aby měl v zádech klid, a to se mu plně podařilo. (Wikenhauser, Apostelgeschichte, 283.)
Dr. *Jos. Miklík* C. SS. R.

Které řeči uměl sv. Augustín? — Snad ani netřeba výslovně zdůrazňovati, že světec ovládal latinu a řečtinu. Byly to řeči, které uměl tehdy každý vzdělaný člověk. A nesmí nás másti, užívá-li slavný spisovatel o svých řeckých vědomostech skromných slov: „Ego quidem Graecae linguae perperam assecutus sum, et prope nihil.“ (Contra litter. Petilian, 38, 91). To platilo jenom potud, pokud je srovnával se svou neobyčejnou znalostí latiny. Z téhož důvodu čítával řecké klasiky raději v latinském překladu, aby prožil lépe jejich krásy (De Trinitate, 3, 1.). Nanejvýše možno tedy připustiti, že nebyl „vynikajícím znalcem“ řečtiny, jak dobře poznamenává Bebb (Studia biblica I, 221).

Ale uměl veliký učitel církve hebrejsky? Wörter (Die Geistesentwicklung des hl. Aurelius Augustinus, 1892, 8) odpověděl kladně. Výroky světcovy o své neznalosti posvátné řeči pokládal za pouhé projevy jeho pokory. Důkaz pro svoje tvrzení viděl v tom, že sv. Augustín se tu a tam dovolával hebrejských kodiků Písma sv. Nuže, co o tom souditi? Poslyšme nejdříve světce samého!

Ve svém listě z r. 408 doznává skromně: „Hebraea lingua, quam ignoro“ (Epist. 101, 4). Víme určitě, že neuměl hebrejské písmo ani čísti „Hebraeas litteras ignoro“ (Contra Faustum 12, 37) a proto se ani nemohl sám přesvědčiti, že každých osm veršů žalmu 118. počíná týmž písmenem abecedy (Sermo 32 in Ps. 118). Teprve čtyři léta před svou smrtí dověděl se od jiných, že hebrejština má také dual (De civ. Dei, 20, 23, 1).

Je ovšem pravda, že Augustín se dovolává ve svých spisech častěji kodiků hebrejských — ale výslovně zdůrazňuje původ z druhé ruky. Z četných případů uvádím aspoň jediné místo. Ve svém 55. listě píše Januáriovi: „Hebraeum esse (slovo Pascha) dicunt, qui linguam utramque (řecky a hebrejsky) noverunt.“

Zato uměl světec dobře punsky; byla to venkovská řeč v jeho diecési. I když v ní nedospěl tak daleko, jako v latině a řečtině, přece dobře punsky mluvil a psal. Sám se zmiňuje o punské rozmluvě se svým synem Adeodatem (De magistro 13, 44). Častěji vykládá punská slova (na př. Quaest. in Hept. 7, 16; In Ps. 123, 8 a j.) a užívá jejich přísloví (In Ps. 26, II, 6). Někdy je vysvětloval, poněvadž všichni posluchači punsky nerozuměli (Sermo 167, 4). Pro takové kraje ustanovoval kněze, kteří znali obojí jazyk (Epist. 209, 3).

Podrobněji probírá celou otázku P. Rottmanner v časopise „Tübinger Quartalschrift“ (LXXVII, 269 a. násl.).

Dr. *P. Jos. Miklík* C. SS. R.

Závislost Mohamedova na židovství. — V tom, co vydával za zjevení boží a co tvoří obsah Koránu, nebyl Mohamed příliš samo-

statný; poznáv na svých obchodních cestách, zvláště tenkrát, když se oženil s bohatou vdovou Chadidží, mimo jiné náboženství židovské, třebaš jen nedokonale, použil těchto znalostí náboženských, když vystoupil jako prorok.

Hlavním a jistě dostatečným svědkem toho je sám Korán, v němž je dosti míst, která jasně naznačují, že čerpal Mohamed z cizích pramenů, a dají rozdělit na dva druhy: 1. obsahují výtky současníků Mohamedových, 2. ukazují, jak Mohamed sám odvolával se na svědectví „synů israelských“.

Ti, kteří nechtěli uznati v Mohamedovi proroka božího a jimž on hrozil těmi nejpřísnějšími tresty v pekle za jejich nevěru, vymlouvali se a poukazovali na to, že dávno již slyšeli, co jim Mohamed káže, a že to čerpá z jiných knih nebo že mu pomáhají a učí ho jiní lidé. Tak si stěžuje Mohamed na nevěrce v suře VIII. v. 30: „A když se jim předčítají naše znamení, říkají: „Slyšeli jsme. Kdybychom chtěli, mohli bychom i my podobné věci vyprávěti; vždyť jsou to jen staré báchorky“ — anebo v suře XVI. v. 24: „Řekne-li se jim: Co seslal váš Pán (Mohamedovi)? odpovídají: „Staré báchorky“. Nejvíce asi mrzelo Mohameda, když mu vyčítali, že jeho zjevení jest jen výmysl a ještě že mu při tom jiní lidé pomáhají, jak patrně je ze sury XXV. v. 4 a 5: „Nevěřci říkají: Tohle jest jen výmysl, jež si (Mohamed) vymyslel, a jiní lidé mu při tom pomáhají. Ale tím (tvrzením) dopouštějí se nespravedlnosti a lži. A říkají: Jsou to staré báchorky, které si dal opsati, a předčítají se mu ráno i večer.“ Podobná místa jsou v suře XXVII. v. 69 nebo XLVI v. 17 a jinde.

Nebo zase předhazovali prorokovi, že ho jeden člověk poučuje: „A již víme (mluví Bůh), že říkají: Poučuje ho jeden člověk.“ I tuto výčitku, které nemohl vyvrátiti, snaží se Mohamed aspoň zeslabiti, že onen člověk mluví cizím jazykem, kdežto Korán je zjevován v jasně srozumitelném jazyku arabském. Tímto člověkem míní se nejspíše učený rabín Abdallah ibn Salam, s nímž byl Mohamed v úzkém styku a o němž vykladači Koránu mnoho mluví; a oněmi lidmi, kteří proroku pomáhají, rozumějí se rovněž židé, jak dokládá Abulfeda, Annales mo-slemitici I. 238, citováno z knihy Abrahama Geigera: „Was hat Mohammed aus dem Judentume aufgenommen?“ Leipzig 1902, v níž na str. 38 je uveden i výrok Alferarův: „Praví Mudžáhid, že (jimi) rozumí židy.“

Avšak nejen současní protivníci vytýkali Mohamedovi, a to zcela právem, že ve svém „zjevení“ čerpal z jiných knih a od jiných lidí že byl poučován, nýbrž i Mohamed sám to doznává. Když vypravoval svým spoluobčanům o dřívějších poslech božích, jak k vůli nim činil Bůh zázraky, a sám za posledního z nich se vydával, nebylo divu, že žádali na něm nevěrci, aby on také své poslání od Boha nějakým způsobem zázračným dokázal. Taková žádost přiváděla ovšem proroka do velikých rozpaků, z nichž pomáhal si tím, že prý je ustanoven pouze k tomu, aby lidem kázal a je varoval, nikoliv aby činil zázraky, a že prý věřícím má postačiti to, co o zázracích v dřívějších knihách je napsáno a Koránem potvrzeno. Tak v suře XX. v. 132 uvádí slova ne-

věrců: „Nepřijde-li k nám (Mohamed) s nějakým zázrakem od svého Pána (neuvěříme,“ A hned v následujícím verši se táže Mohamed: „Avšak zdaž se jim nedostalo (zjevením Koránu) jasného důkazu (že je pravda), co bylo napsáno v dřívějších spisech. A zdaž důkazem toho jim (nevěřcům) není, že ho (Korán) znají učení mezi syny israelskými?“ A nejen sám se odvolával Mohamed na učené židy, mezi nimiž první místo zaujímal zmíněný již Abdallah ibn Salam, který dle sury XLVI. v. 10 vydával svědectví Mohamedovi o pravosti zjevení a sám přijal islám, nýbrž i od Boha byl prý vybízen, aby se židů tázal, jak ukazuje sura XVII. v. 101: „A dali jsme Mojžíšovi (moc vykonati) devět zázraků. Otaž se na to synů israelských!“ Jich se měl tázati také tenkrát, když byl v pochybnostech: „Jsi-li v pochybnostech o tom, co jsme ti zjevili, otaž se těch, kteří před tebou knihu četli.“ (sura X. v. 93).

Z uvedených míst Koránu je tedy patrné, že Mohamed byl závislý na židovství. Co všechno z něho přijal, co v jeho „zjevení“ prozrazuje jasně původ židovský, ukazuje již uvedená kniha Geigerova, jež vypočítává všechna slova, která jsou termini technici pro různé pojmy náboženské, dále názory životní jakož i biblické osoby, jež si Mohamed ze židovství vypůjčil.

Dr. Ign. Veselý.

Mezinárodní sjezd o náboženské etnologii v St. Gabriel-Mödling 17.—20. července 1923. — Na etnologickém kongresu v Tilburgu v září roku 1922 vyslovili účastníci ze střední Evropy přání, by pro širší kruh pracovníků ze zemí s nízkou valutou uspořádán byl pracovní sjezd v hlavním středisku studia náboženské etnologie, v misionářském klášteře St. Gabriel u Vídně roku letošního. Ředitel mezinárodního časopisu „Anthropos“ a profesor etnologie náboženské na universitě vídeňské, P. W. Schmidt, člen řádu Slova Božího, umožnil konání sjezdu v klášteře ve dnech uvedených za pomoci universitního profesora v Lublani dra L. Ehrlicha. Pozvání jsou profesori universitní, středoškolská, bohoslovci i laikové, kdož zajímají se o etnologii a vůbec vědu náboženskou, ze zemí střední Evropy: Československa, Polska, Ukrajiny, Jugoslavie, Rakous, Uher, Litvy; ve všech těchto zemích jmenování jsou sekretáři, již mají sprostředkovati účast pozvaných ze své vlasti.

Jest již nejvyšší na čase, by se širší kruhy katolické inteligence, zvláště duchovenstvo světské i řádové, zajímaly o časové otázky srovnávací vědy náboženské. Během posledních 50 let neobyčejně rozvinulo se studium vědy náboženské, mnohé stolice pro ni na četných universitách byly zřizeny. Ale čím utěšenější jest tento rozmach nové vědy, tím smutnější doznání, že katolíci v tomto oboru pozadu zůstávají a klidně trpějí, že mocné, protikřesťanské proudy vrchu nabyly a pole toto vědecké rejdištěm pro nejmělejší vývojové teorie si učinily. V duchu upadajících těchto aprioristických teorií chtějí z množství etnologických zjištění z celého světa vyvoditi důkaz, že všechna náboženství jsou pouze výtvorem lidské fantazie a poblouzení. Teorie tyto pak podávány jsou lidu v novinách a knihách jako zjištěné vědecké výsledky bádání.

Za tohoto stavu věci naprosto nestačí, aby s teoriemi nesprávnými zabývali se katolíci odborníci pouze na akademické půdě, nýbrž klerus celý a katolická inteligence má si osvojit aspoň základní znalosti této vědy na obranu a k vlastnímu vzdělání.

Proto pečlivě sestavený program sjezdových přednášek má podati orientační přehled nynějšího stavu moderních nábožensko-vědeckých směrů a snah a celou zbrojnicí moderních výsledků etnologického bádání proti nesprávným tvrzením a teoriím odpůrců. Velmi cenný jest dále osobní styk pracovníků, výměna názorů, praktické rady a pokyny odborníků.

toto jednání Konrádovo s jednáním v roce 1416 a uvidíme ihned, že odvolání se na císaře Zikmunda bylo pouhou záminkou k odpadu. Když tehdy stoupenci Husovi pustošili arcidiecési pražskou, tu neuznal za vhodná veřejně a rázně proti tomu vystoupiti, ani zakročiti u Václava IV., jenž přece se stranou Husovou sympatizoval; tehdy pouze připomenul králi jeho slib při intronisaci sobě daný, že bude hájiti církev, jako kdysi Karel IV. a při tom pokorně krále ujistil svou další službou¹⁾. Ale když o pět let později trpěla jeho církevní provincie boji na obranu katolictví vedenými, tu prohlásil podobné jednání za tyranii, a vida, kterak celý skoro národ přerušil s císařem styky, učinil tak i on, věda dobře, že jenom tak může se ve svém postavení udržeti. Úmysly své dovedl zastříti pláštikem náboženským, obraceje se proti tyranství Zikmundovu k vůli čtyřem spasitelným a katolickým článkům, pro něž dříve sám kdysi husity stíhal, a kromě toho i pláštikem vlasteneckým, řka, že mu záleží na obnově pokoje a blaha v zemi...

Formální přestup Konrádův stal se v Karolinu předáním konsistorní pečeti pánům²⁾ a prohlášením, že přistupuje na čtyři články pražské. On pak na to za oud jeden mezi stavy vyhlášen.

(POKR.)

Mohamed a křesťanství.

Napsal Dr. Ign. Veselý.

V naší bohovědné a české literatuře vůbec nebylo dosud snad kromě několika článků³⁾ věnována pozornost předmětu nadpisem tohoto pojednání označenému, ač v jiných jazycích je podobných článků i knih dosti značné množství. Z toho důvodu jakož i proto hlavně, že jsou u nás někteří zakladatelé uáboženství, mezi nimi i Mohamed, stavěni výše, než jim patří a je spravedливо, vznikla tato práce, která má účelem ukázati: I. jaký byl vztah mezi zakladatelem islámu a křesťanstvím, II. co znal Mohamed z Nového zákona, III. co věděl o hlavních jeho osobách a hlavních dogmatech křesťanských.

¹⁾ Documenta, 630.

²⁾ Veleslavín, Kalendář historický, 371.

³⁾ P. Maria v Koránu, Č. k. d. 1921; Dr. Miklík, Kristus v Koránu, Vlast 1923.

I.

Je známo, že Mohamed v tom, co vydával za zjevení boží a co jako takové je obsahem Koránu, nebyl příliš samostatný a původní. Je mnoho míst v Koránu, která připomínají Starý i Nový zákon a která dosvědčují, že byl Mohamed závislý na židovství a křesťanství. Působila obě tato náboženství na Mohameda stejnou měrou, či jedno z nich mělo na něj větší vliv? Že křesťanství přimělo Mohameda, aby jako prorok vystoupil, tvrdí vážní učenci, mezi nimiž především Wellhausen, jenž praví, že kořen islámu tkví v křesťanství, Schwally, který o uauce Mohamedově se domnívá, že je »eine wesentlich in den Spuren des Christentums gehende Religionsstiftung«, a Smith, slovy, že podnět vyšel z křesťanství (»the impulse came from Christianity«) ¹⁾. Než není naším úkolem řešiti tuto otázku, neboť chceme nejdříve ukázati, jaký byl vztah mezi Mohamedem a křesťanstvím, jaký mělo na něj vliv.

Je jisto, že v době před Mohamedem dávno bylo již křesťanství v Arabii známo. Již prý sv. Bartoloměj na cestě do Ethiopie šířil v Jemenu víru křesťanskou. Ve II. století byl tam hlasatelem evangelia Pantaenus. Ve století IV. byl ke dvoru himjarského krále od císaře Konstantina vyslán biskup Theofil, který tou měrou naklonil krále učení křesťanskému, že i kostely křesťanům vystavěl a sám prý se stal křesťanem ²⁾. I v Koránu (sura 105.) se vypravuje, kterak abessinský křesťanský panovník Abraha přitáhl s vojskem k Mekce. Jaký vliv mělo křesťanství v Arabii před islámem na všechna odvětví lidské činnosti, naznačuje stručně v předmluvě svého díla beirutský jesuita I. Cheikho ³⁾.

Dále dlužno uvážiti, že Mekka byla obchodním městem, že se tam stavěli křesťanští kupci z jižní Arabie i Syrie, takže tam každý, kdo se zajímal o náboženské otázky, mohl poznati křesťanské zvyky a názory. Měl tedy Mohamed příležitost, aby se v Mekce seznámil s křesťanstvím, což i jinde mu umožňovaly jeho obchodní cesty. Ale bylo to křesťanství znetvořené různými sektami, vždyť o Arabii platilo: »Arabia ferax haereseon«. Sám

¹⁾ W. Rudolph: Die Abhängigkeit des Corans von Judentum und Christentum, Stuttgart 1922, str. 63.

²⁾ Český slovník bohovědný str. 582.

³⁾ Le Christianisme et la littérature chrétienne en Arabie avant l'islam, Beyrouth 1923.

Mohamed mluví v suře 19. v. 36. o sektách křesťanských a nazývá křesťany *nasārā*. Zdali tím jménem rozumí nějakou sektu nebo křesťany vůbec, není známo. Vždyť i sami sv. Otcové a spisovatelé církevní již ve IV. století, jak se zdá, nedovedli stanovit přesných hranic mezi jednotlivými sektami. Hieronymus nerozlišuje mezi Ebionity a Nazarejskými a obojího názvu užívá promiscue¹⁾. Podobně Epifanius²⁾ ve spise Panarion ztotožňuje sektu Elkesiatů, s Ebionity (*Εβιωναιοι*) a Nazarejskými (*Ναζωραιοι*) a dle kap. 53. jsou *Σαμψαιοι* titíž jako *Ελλησαιοι*.

Také není jisto, zda tyto křesťanské sekty měly aspoň nějaké knihy Písma sv. Sprenger myslí, že měli aspoň nějaké apokryfy, že »die arabischen Christen vor Muhammed eine beschränkte Literatur besassen, in der einige apokryphische Bücher des A. T. und. N. T. nicht fehlten«. Naproti tomu Tisdall³⁾ je toho názoru, že nebyly žádné arabské překlady Nového zákona v době Mohamedově; rovněž tak se domnívá i Caetani⁴⁾. Mluví se sice v Koránu o »lidech knihy« (židech a křesťanech), ale knihou nerozumí se bible, nýbrž originál, na němž v nebi je napsáno zjevení boží a jehož prostřednictvím Ježíšovým se i křesťanům dostalo. Avšak i když připustíme, že v době Mohamedově byly posvátné knihy (aspoň misionářů) v Arabii, je otázka dále, jakým způsobem Mohamed křesťanství poznal, zda četbou, či z pouhého doslechu. Aby byl mohl Mohamed z knih čerpati známost křesťanského učení, nutno předpokládati, že uměl čísti. Bylo by těžko uvěřiti, že Mohamed jako obchodník neuměl čísti a psáti. A tomu neodporují ani slova sury 29. v. 48: »A nečetl jsi před tím žádné knihy a nepsal's jí pravicí svou« (praví Bůh Mohamedovi) ani podobná slova sury 7. v. 158, kde se jmenuje prorok neučeným (*umijju*), neboť toto slovo znamená jako rabínské *כַּמ הֵאָרַץ* (*am ha'arec*) tolik co nevyškolený, neoborník v protivě k tomu, kdo se věnoval studiu Písma.

¹⁾ Funk, Lehrbuch der Kirchengeschichte 1898, str. 68.

²⁾ W. Rudolph, op. cit. str. 6.

³⁾ The sources of the Quran: „there seems to be no satisfactory proof that an Arabic version of the New Testament existed in Mohammed's time.“ U W. Rudolpha op. cit. str. 8.

⁴⁾ Non esistevano a quel tempo versioni arabe della Bibbia o del Vangelo. W. Rudolph op. cit. str. 8.

Že však Mohamed, ačkoliv uměl čísti, přece nečetl žádné knihy Písma sv., je patrné z toho, jak zkomoleně jsou podána místa z Nového zákona, která mohou býti pokládána za citáty z něho. Konečně sám Mohamed výše uvedenými slovy sury 29. v. 48. popírá, že by byl četl nějakou knihu nebo psal.

Jsou ovšem autoři, kteří zastávají opačné mínění, na př. Sprenger, který myslí, že Mohamed užíval písemných pramenů, zvaných »Knihy Abrahamovy a Mojžíšovy« (sura 87, v. 19, nebo 53. v. 37.), které napsal prý učitel Mohamedův Bahíra, a »Dějiny starých dob« (Asātirul-awalīna), o nichž se Korán devětkrát zmiňuje. Schwally popírá sice domněnku Sprengerovu ¹⁾, ale připouští, že si dal Mohamed opisovati ze starých posvátných knih, a dovolává se při tom sury 25. v. 5.: »To (co nám Mohamed předkládá jako zjevení) jsou jen starobylé báchorky, jež si dal opsati a které se mu ráno i večer předčítají«. Ale z tohoto místa není jasno, zda zápisy dály se dle toho, co slyšel vypravovati, nebo z napsané předlohy. A právě ta okolnost, že tak neúplně a zkomoleně jsou biblické zprávy v Koránu podány, svědčí proti tomu, že by byl užil Mohamed písemných pramenů, neboť při jejich předpokladu způsob, jakým bylo z nich čerpáno, zůstává nevysvětlitelný.

Lze tedy právem přikloniti se k mínění, že vědomostí o křesťanském náboženství nenabyl Mohamed ze psaných pramenů, nýbrž z ústního podání. Korán sám se zmiňuje o člověku, který Mohameda vyučuje (sura 16. v. 105.), a o lidech, kteří mu pomáhali (sura 25. v. 5.). Kteří to však byli učitelé Mohamedovi, je nespodné určití ²⁾; osoby uváděné jsou více legendární než historické. Mohamedovým učitelem jmenuje se obyčejně Waraka, o němž není jisto, zda z pohanství nebo židovství přešel ke křesťanství.

Důležitější vliv na Mohameda připisuje se syrskému mnichu Bahírovi, o němž dvě legendy uvádí zmíněný již Casanova; jedna vypravuje, jak Mohamed jako jinoch setkal se na obchodních cestách se syrským mnichem Bahírou, který se někdy jmenuje Ge-

¹⁾ U W. Rudolpha op. cit. str. 22.

²⁾ Casanova, Mohamed et la fin du monde, Paris 1911: „Quant a déterminer le caractère véritable de la secte chrétienne où le Prophète arabe a puisé ses convictions, l'état actuel de nos connaissances sur l'histoire du christianisme à cette époque nous rend, je crois, ce problème inaccessible.“

orgius, Sergius nebo Nestor a který v něm poznal proroka Bohem zaslíbeného. Ve druhé legendě Chadidža, manželka Mohamedova, je upozorněna od Bahíry, že její choť je vyvolen za proroka božského. Sprenger jej nazývá »der Lehrer des Propheten, der Mentor und Gewährsmann des Mohamed« a soudí, že byl hlavou nějaké sekty křesťanské, jež očekávala v té době příchod proroka Bohem poslaného. Casanova¹⁾ uvádí třetího učitele Mohamedova v osobě, jejíž historičnost v nové době dokázal Butler a již byl koptický patriarcha Benjamin, tajný vyznavač islámu. Patriarchou stal se kolem r. 620, a Mohamed poslal k němu asi r. 627 vyslance Hatiba. Nejstarší dějepisec mohamedánský v Egyptě, Ibn abd el Hakam uvádí rozmluvu Benjaminovu s Hatibem, jejíž překlad podává Casanova²⁾ a v níž patriarcha se vybízí, aby přijal islám, a potom sám odpovídá.

Ještě jistějším bylo by přesvědčení, že křesťanství přivedlo Mohameda k tomu, aby založil nové náboženství, kdyby bylo možno bezpečně dokázati, že jméno *a) Sáb'ūn*, kterým obyvatelé Mekky křesťany nazývali a *b) Haníf*, za jehož následovníky se muslimové považovali, značí křesťany. Ale Mohamed sám činí rozdíl mezi židy, křesťany a Sabejci (*Sáb'ūn*). Někdy také mají jméno »křesťané sv. Jana Křtitele«; charakteristickou známkou jejich bylo časté umývání, jak už i jejich jméno od צב = ponořovati odvozené ukazuje. Marracci praví o nich: »Sed christiani sunt tantum nomine, inter haereticos vel potius ethnicos computandi«³⁾. Také nejnovějším autorům nepodařilo se nic určitého o nich vypátrati. W. Rudolph uvádí místa církevních spisovatelů Hippolyta, jenž u Elkesiátů připomíná jejich různá βαπτισματα, a Epifania, jenž o Ebionitech napsal, že καθ'ημεραν βαπτισονται. Ale ani z toho nelze stanoviti určitě, kdo byli Sabejci. Arabové nazývali tak muslimy asi proto, že se často umývali⁴⁾.

Rovněž tak není jisto, koho míní (sura 10. v. 104 nebo 22. v. 33.) Mohamed slovem *Haníf*. Podle uvedených míst značí toto jméno lidí, kteří přiklonili se k pravému náboženství. Mohamed nazývá tak především Abrahama, aby ukázal, že byl pravověrný,

1) Op. cit. str. 25 a 26.

2) Op. cit. str. 27.

3) Alcorani textus universus, Patavii 1698, str. 33. Refut.

4) Op. cit. str. 68 a 69.

a aby zdůraznil, že nebyl ani židem ani křesťanem, nýbrž *Hanif* (pravověrný) a aby tak svému náboženství tím větší přízně získal, protože u židů i křesťanů byl Abraham velikou autoritou.

Avšak i když nelze dokázati, že uvedenými jmény rozuměli se křesťané, okolnost ta ničeho nemění na skutečnosti, že opravdu křesťanství mělo na Mohameda veliký vliv.

Sluší se ještě zmíniti o tom, že někteří popírají veškeren vliv náboženství křesťanského na zakladatele islámu proto, že prý tomu nasvědčují argumenta e silentio. Tak činí na př. Leszynsky ¹⁾, který postrádá v Koránu zmínku o dědičném hříchu a vykoupení. Ale kdož může věděti, zda tyto věroučné články, ač tak důležité v křesťanství, byly také za tak důležité považovány u tehdejších sekt? A pak učení Mohamedovo, jež stále a stále připomíná milosrdenství boží a hlásá předurčení člověka, ani takových dogmat nepotřebuje.

(POKR.)

Karel Alois Vinařický.

Obráz jeho života a práce.

Napsal Jan Šafránek.

(POKR.)

Seznámení se s Janem rytířem de Carro dalo Vinařickému hojně podnětů k studiím i pracím literárním. Carro byl rodákem ženevským, kde dne 8. srpna 1770 se narodil. Lékařská studia konal v Edimburce, načež usadiv se ve Vídni (1793) v známost uváděl výhody očkování proti neštovičné nákaze, která za Napoleonových válek prudce vystupovala. Nabyv za těžké nemoci úplného uzdravení v Karlových Varech, z vděčnosti k léčebnému zřídлу usadil se tam a na přání nejvyššího purkrabí hraběte Libštejnského z Kolovrat od r. 1826 řídil tamní lázně. Vynikl netoliko jako znamenitý odborník, nýbrž i jako dovedný organisátor řádného života a životosprávy lázeňské; byl humanista v nejlepšímu slova smyslu, v osobním styku okouzloval své okolí věděním, důmyslem i duchaplností. V únoru 1829 navštívil Vinařického, tehdy ještě arcibiskupského obřadníka, aby jej požádal za *zčeštění* ody *In thermas Caroli IV.*, kterou na Karlovy Vary

¹⁾ U W. Rudolpha op. cit. str. 67.

Mohamed a křesťanství.

Napsal Dr. Ign. Veselý.

(POKR.)

II.

Jakou měl Mohamed znalost Nového zákona, ukáže nejlépe několik vedle sebe položených míst Koránu a jim odpovídajících míst z knih novozákonních.

Mekkánské sury.

- S. 6. v. 158: V onen den neprospěje nikomu víra, kdo dříve nevěřil a nekonal ve víře dobrých skutků. Jacob. 2, v. 17: Sic et fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.
- S. 6. v. 111: A kdybychom k nevěrcům seslali anděly, a kdyby mrtví s nimi mluvili, přece by neuvěřili. Luc. 16. v. 37: Neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.
- S. 7. v. 41: Těm, kteří za lež budou prohlašovati naše znamení a pyšně je zavrhovati, jistě se neotevrou brány nebes, a nevejdou do ráje, dokud neprojde velbloud uchem jehly. Mat. 19. v. 24: Facilius est camelum perforamen acustransire, quam divitem intrare in regnum caelorum
- S. 44. v. 55: Neokusí tam (v ráji) smrti, když již jednou zemřeli. Apc. 2. v. 11: Qui vicerit, non laedetur a morte secunda.
- S. 76. v. 13: Neuvidí (v ráji) ani slunce ani měsíce (nebudou zakoušeti ani horka ani zimy). Apc. 7. v. 16: nec cadet super illos sol, neque ullus aestus.

Medinské sury.

- S. 2. v. 24: bojte se ohně, jenž připraven jest pro nevěrce. Mat. 25. v. 41: Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis eius.
- S. 2. v. 272: Dáte-li almužnu veřejně, dobře jest, avšak dáte-li ji potají, je to lepší pro vás.... Mat. 6. v. 3: Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.
- S. 2. 287: Neuloží Bůh žádné duši ničeho nad její schopnost.... I. Cor. 10. v. 13: Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis.
- S. 57. v. 13: Tehdy (v den soudu) budou pokrytci, mužové i ženy, volati na věřící: »Po- Mat. 25. v. 8. a 9: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae extinguuntur. Respon-

čkejte na nás, abychom si od vašeho světa rozsvítili«. Ale bude jim řečeno: »Vratte se (na svět) a vyhledejte si světlo!«

derunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes et emite vobis.

Uvedenými doklady nejsou ještě vyčerpána všechna místa Koránu, která, když ne věčným obsahem, aspoň úslovím připomínají Nový zákon, na př. sura 4. v. 11, 14. v. 46; uvážíme-li dále, jakých hrubých anachronismů se dopouští Mohamed, když na př. Marii, matku Ježíšovu, pokládá za sestru Mojžíše a Arona, poznáváme jasně, že Mohamed nečetl knih novozákonních, nýbrž jen o části jejich obsahu slyšel.

III.

Že je mnoho prvků křesťanských v učení Mohamedově, lze poznati ještě více, přihlédneme-li k tomu, co věděl Mohamed o hlavních osobách novozákonních a dogmatech křesťanských.

Mohamed znal především Krista, a to hned s počátku, když jako prorok vystoupil. Je sice pravda, že Krista jmenuje »Ježíš« teprve na začátku druhé mekkánské periody v suře 19. v. 38, ale jistě jej znal hned v první době svého vystoupení, neboť již tenkrát v suře 112. v. 3. a 4. (»neplodí a nikdo mu není roven«) popírá Kristovo synovství boží. Nezmiňoval se mnoho hned na začátku o Kristu, protože za nejdůležitější považoval varovati před posledním soudem, který měl brzo nastati.

Způsob, jakým o Kristu Mohamed mluví, ukazuje, že zprávy o něm čerpal od křesťanů. Neboť kdyby byly v tomto ohledu podléhal vlivu židovskému, byl by o Kristu buď mlčel, jako činili rabíni palestinskí, nebo mluvil o něm neuctivě, jak činil Talmud ¹⁾. Ale tak si nepočínal Mohamed; takřka žárlivě sice střežil jeden z nejhlavnějších článků víry, že Bůh je jeden, a proto, nerozuměje tajemství nejsv. Trojice, o Kristu prohlašoval, že jest jen služebníkem božím (s. 43. v. 58.), ba »Kristus se nezpěchoval býti služebníkem božím« (s. 4. v. 170.), výslovně připomíná, že Kristus i matka jeho jedli pokrmy, aby tak ukázal, že nebyl Bohem, Bůh sám (s. 16. v. 43.) prohlašuje, že před Mohamedem posílal jako

¹⁾ Palästinische Rabbinen, die in völlig christianisierten Städten wohnten, brachten es fertig, über Jesus völlig zu schweigen; und der Talmud redet in den dürftigen Stellen, an denen er auf Jesus zu sprechen kommt, nur mit beschimpfenden Worten von ihm. Rudolph str. 65.

proroky jen lidi, kteří potřebovali pokrmu a nebyli věční (s. 21. v. 8.), ale přece staví Mohamed Krista výše než ostatní proroky. Tak jako Krista nevyznamenal Mohamed žádného z proroků, vždyť nazývá jej »slovem od Boha«, Messiášem; na onom světě bude náležeti k těm, kteří jsou blízko Boha (s. 3. v. 45.).

Ale přes to co nejrozhodněji popíral božství Kristovo a žádal, aby Bůh zahubil křesťany (s. 9. v. 31.): »... křesťané říkají: Kristus je Syn Boží. Necht' je Bůh zahubit. Kde takovou lež nalézají?« Uznává však při tom, jak podivuhodným způsobem bylo zvěstováno jeho narození; dle s. 3. v. 42. byli to andělé, kteří řekli: »Marie, Bůh si tě vyvolil, učinil tě čistou a vyznamenal před ženami celého světa«. V s. 19. v. 16. a násl. se vypravuje, jak Maria odebrala se na odlehlé místo směrem k východu, a tam jí anděl Gabriel zvěstoval narození svatého syna: »Učin' zmínku o Marii, jak se vzdálila od své rodiny na odlehlé místo směrem východu a vzala si závoj, (aby se jím zakryla) před nimi. Poslali jsme k ní svého Ducha a objevil se před ní jako dokonalý člověk. Zvolala: ,Utíkám se o pomoc k Milosrdnému (Bohu, aby mě chránil) před tebou. Bojiš-li se ho (neublížíš mi)'. Odpověděl: ,Vždyť já jsem posel tvého Pána (a přicházím), abych ti dal svatého syna'«. Maria tomu nechtěla uvěřiti, poukazujíc na to, že se jí žádný muž ani nedotekl (s. 19. v. 20.), ale anděl jí odpověděl: »Ano, tak se stane. Práví Pán tvůj: To je snadné pro mne, jakož i to, abychom učinili jej znamením pro lidi a důkazem našeho milosrdenství. Ta věc jest již rozhodnuta«.

Podobně událost tu líčí s. 3. v. 45—50., kde zároveň andělé předpověděli, jaké Ježíš učiní zázraky: udělá z hlíny podobu ptáka, dechne do ní a se svolením božím se z ní stane pták. Uzdraví slepého od narození a malomocného, vzkřísí mrtvé a uhádne, co lidé jedí a doma konají.

Potom odešla Maria na odlehlé místo a tam porodila Ježíše. S. 19. v. 23—32. líčí to takto: »Když přišly na ni bolesti při porodu u kmene palmového stromu, řekla; ,Kéž bych byla raději dříve zemřela a upadla v zapomenutí!« A zvolal k ní (Gabriel, který byl pod stromem): ,Nermuť se, vždyť tvůj Pán připravil pod tebou potůček. Zatřes k sobě kmenem palmového stromu, aby k tobě spadly čerstvé datle. Jez a pij, a oko tvé necht' se roz-

veselí. Spatříš-li nějakého člověka, řekni: „Slíbila jsem Milosrdnému, že se budu postiti a nebudu mluvit se žádným člověkem!“ Odešla s ním ke svým lidem nesouc ho. I řekli jí: „Marie, cos to učinila? Sestro Aronova, tvůj otec nebyl přece špatný člověk, a tvoje matka nebyla nevěstka“. Ona však ukázala na něj. A tu řekli: „Jak můžeme mluvit s tím, kdo je jako pachole v kolébce?“ Ježíš však odvětil: „Já jsem zajisté služebník boží, mně dal knihu a učinil mě prorokem. Požehnal mi, ať jsem kdekoli, přikázal mi modlitbu a almužnu, pokud budu živ, abych byl laskavý ke své matce. A neučinil mne pyšným a nešťastným. Pokoj mi v den, v němž jsem se narodil, v den, v němž zemru, a v den, v němž budu vzkříšen.“

Zprávu o tom, jak P. Maria jedla datle a pila z potůčku přejal Mohamed asi z vypravování, jež o útěku do Egypta obsahuje Pseudomathaeus: „Tunc infantulus Jesus laeto vultu in sinu matris suae residens ait ad palmam, flectere, arbor, et de fructibus tuis refice matrem meam... aperi autem ex radicibus tuis venam, quae absconsa est in terra, et fluant ex ea aquae ad satietatem nostram“. Rovněž to, jak Ježíš ještě jsa v kolébce mluvil k lidem, připomíná slova *Évang. infant. Arab.*: „Jesum locutum esse et quidem cum in cunis iaceret, dixisseque matri suae: ego sum Jesus, filius Dei“¹⁾.

O pěstounu Páně se Korán nikde nezmiňuje a uznává, že Maria zůstala pannou, neboť počala syna tím, že anděl Gabriel na ni dechl (s. 19. v. 21)²⁾. (POKR.)

Pojem ctnosti a ctnosti rozumové u sv. Tomáše Akvinského.

Napsal Dr. Josef Kachník.

(DOK.)

Ač poznatky, z týchž principů odvozené, jednu vědu tvoří, přece může člověk některé sousledky téže vědy neznati, poněvadž se různé sousledky různými prostředky dokazují, a ty nejsou tak úzce spojeny, že by nemohl člověk jeden poznati bez druhého. Někdo může být zběhlým a dovedným geometrem a přece může

¹⁾ Rudolph, op. cit. str. 79 a 80.

²⁾ Srv. „P. Maria v Koránu“, Čas katol. duch. 1921.

ne de proventibus, redditibus et emolumentis (ecclesiasticis⁵⁷) ex quacumque causa debitis eidem domino [Conrado]⁵⁸ (aut aliis quibuscumque se pro ipsius officialibus gerentibus⁵⁹) amplius respondeant, nec persolvant aut respondere et persolvere quovis modo presumant, ac instituendi ad prelaturas ecclesiasticas et quecumque alia beneficia ad ipsum dominum [Conradum]⁶⁰ et suos pretensos officiales pro confirmationibus et investitura non veniant, nec in aliis necessitatibus spiritalibus et seculares ad easdem non habeant recursum, sed ad illos, qui ad hoc iuxta iuris dispositionem fuerint deputati et ordinati, prout notam infamie et fautorum voluerunt evitari tamdiu, donec per sedem apostolicam alio modo dispositum et ordinatum et ipse ecclesie de pastore catholico provisum per sedem eandem. — Quanta sollicitudinis cura Salvator noster Ihesus Christus unitatem apostolis commendaverat, quantoque nitore pulcritudinis unita resplenderet sancta mater ecclesia, sancta docent eloquia. Cum (igitur⁶¹) enim propter ecclesiam Christus passus sit et Christi corpus sit ecclesia, non videtur ab hiis fides exhiberi Christo, qui (ab ecclesia catholica (!) condempnatos⁶²) ad errores humani generis minuto instigante prolapsi, alios secum (conantur⁶³) trahere in precipitium et deducere ad dampnationem (improvisae conantur⁶⁴). Sane, quod dolentes ab intimi cordis contriti mesticia referimus, quod et vobis non arbitramur (omnino⁶⁵) incognitum (!), qualiter...

O crudelis dicti Patris inhumanitas! O crudelitas inhumana! Ubi caritas? Ubi pietas? Ubi cure pastoralis professio? Qui, ut presumitur, pro suo statu (ad tempus⁶⁶) delicato gregem suum obedientem sic (in⁶⁷) humaniter lacerandum, sic ferarum dentibus exponendum, desolatum reliquit aliumque simplicem ad statum perdicionis sua vita inordinata (ad baratrum deducere satagit⁶⁸) (deducit et deducere non timet⁶⁹).

Et sic ecclesia ad irreparabilis desolationis deducetur obprobrium in evidens et irrecuperabile periculum animarum. (POKR.)

Mohamed a křesťanství.

Napsal Dr. Ign. Veselý.

(POKR. *)

Jako o narození a dětství tak i o veřejném životě Ježišově má Mohamed mlhavé a nejasné poznání. Pokládá Krista, jak již bylo řečeno, za pouhého proroka, jenž poslán byl k lidu israelskému a klade mu do úst slova, jimiž předpovídá prorocké vystoupení Mohamedovo (s. 61. v. 6): »A (vzpomeň) když řekl Ježiš, syn Mariin: Synové israelské, byl jsem k vám poslán jako posel boží, abych potvrdil, co bylo přede mnou z tóry zjeveno, a abych předpověděl posla, jenž po mně přijde a jehož jméno jest Ahmed«. K tomuto názoru byl asi sveden a v něm podporován domněnkami gnostických žido-křesťanů, kteří věřili, že Kristus ne jednou, nýbrž

pol. — ⁵³) Interpol. — ⁵⁴) Škrtnuto. — ⁵⁵) Vacat. — ⁵⁶) Škrtnuto in margine. — ⁵⁷) Škrtnuto. — ⁵⁸) Vacat. — ⁵⁹) In margine. — ⁶⁰) Vacat. — ⁶¹) Škrtnuto. — ⁶²) Interpol. — ⁶³) Škrtnuto. — ⁶⁴) Interpol. — ⁶⁵) Interpol. — ⁶⁶) Interpol. — ⁶⁷) Připsáno. — ⁶⁸) Škrtnuto. — ⁶⁹) Interpol.

*) Viz ČKD 1925, str. 558.

vícekráte se zrodil a zrodí a že jako pravý prorok se zjevuje v jiných osobách. Hippolyt (Refut. omn. haer.) uvádí učení Elxaiovo, že Kristus nenarodil se po prvé z P. Marie, *αλλα και προτερον και αυθις πολλακις γεννηθεντα* a dle Epifania pokládali Sampseové Krista za *κτισμα και αι ποτε φαινομενον*¹⁾.

Evangeliiem (*indžíl*) nerozumí Mohamed knihy, v nichž je vypsán život a učení Kristovo, nýbrž jako Korán je nebeským zjevením pro Araby, tak i evangelia byla jakýmsi opisem zjevení božího, určeného pro křesťany, neboť Kristus sám doznává, že dostal od Boha knihu (s. 19. v. 29). Proto tedy Korán může být, jak Mohamed často činí, nazván potvrzením evangelia. Z obsahu evangelií neví Mohamed mnoho o Kristu; o zázracích byla učiněna již zmínka při zvěstování narození Kristova; udány jsou celkově, žádné podrobnosti se nevypisují.

O poslední večeri se Mohamed výslovně nikde nezmiňuje ale, jak se zdá, činí na ni náražku v s. V. v. 113—116: »Když řekli apoštolové: ‚Ježíši, synu Marie, mohl by nám tvůj Pán seslat, s nebe stůl?‘ odpověděl: ‚Bojte se Boha, jste-li věřící‘. Načež odvětili: ‚Chceme s něho jísti, aby se uklidnila naše srdce a abychom poznali: že jsi nám již pravdu mluvil a abychom mohli vydati o něm svědectví‘. Tu řekl Ježíš, syn Marie: ‚Bože, Pane náš, sešli nám stůl s nebe, bude to svátek pro nás, pro prvního i posledního mezi námi, i znamení od tebe; živ nás, neboť ty dovedeš nejlépe živiti‘. A Bůh odpověděl: ‚Sešlu vám jej, ale kdo potom nebude věřiti, toho potrestám tak jako žádného ze všech tvorů‘. Ač tehdejší sekty měly učení křesťanské hodně znetvořené, přece nelze se domýšleti toho, že by tak špatně a neúplně znali Eucharistii; nejspíše asi Mohamed vypravování o svátosti oltářní vůbec nerozuměl.

Co se týče smrti Kristovy, Mohamed svůj názor měnil. Nejdříve se domníval, že Kristus zemřel jak každý jiný člověk. V mekkánské suře 19. v. 32 se praví, že umře a bude vzkříšen. Později v Medině (s. 3. v. 54.) hlásal, že Bůh vzal k sobě Krista ihned po jeho smrti. V Medině také dověděl se Mohamed, že Kristus zemřel potupnou smrtí na kříži. Protože však se mu zdálo nemožným, aby tak významný prorok-boží byl ukřižován, začal

¹⁾ U Rudolpha op. cit. str. 81.

učiti, že místo Krista jiný člověk byl ukřižován (s. 4. v. 156):
 »A říkali: ‚Usmrtili jsme Ježíše Krista, syna Mariina a posla božího‘,
 ale přece ho neusmrtili, ani ho neukřižovali, ale podobný zdál
 se jim (ten, kterého ukřižovali, Ježíšovi) . . . I v tom byl Mohamed
 závislý na cizích domněnkách. Dle svědectví Irenaeova věřili někteří
 gnostikové, že místo Krista byl ukřižován Šimon Cyrénský:
 »Simonem . . . crucifixum transfiguratum ab eo, uti putaretur ipse
 esse Jesus; et ipsum, autem Jesum Simonis accepisse formam et
 stantem irrisisse eos«¹⁾. Že by byl věřil Mohamed v nanebevstoupení
 Kristovo, nelze dokázati, také není jisto, zda věřil ve druhý pří-
 chod Ježíšův na svět; zcela určitě si nepředstavoval, že přijde
 Kristus jako soudce živých a mrtvých, neboť několikrát prohlásil
 že Bůh nemá žádného spoluvládce (na př. s. 17. v. 110)

Také P. Maria požívala u Mohameda veliké úcty. O jménu její
 matky se nezmiňuje, otcem jejím jmenuje Amráma. Její narození po-
 pisuje sura 3. v. 35—37: »(Vzpomeň si,) když řekla manželka Amrá-
 mova: ‚Hle, Pane můj, zaslíbila jsem tvé službě, co je v mém
 životě. Přijmi tedy ode mne, neboť ty slyšíš (vše) a víš‘. A když ji
 porodila, řekla: ‚Hle, Pane můj, porodila jsem dívku — a Bůh
 nejlépe věděl, co porodila — a není chlapec jako dívka. Dala
 jsem jí jméno Maria a odporoučím ji a její potomstvo do tvé
 ochrany před kamenovaným²⁾ ďáblem‘. I přijal ji Pán její laskavě
 a způsobil, že se z ní zrodilo krásné dotomstvo. A Zachariáš Marii
 ošetřoval; kdykoli vešel k ní do světnice, nalezl u ní pokrm.
 Otázal se: ‚Odkud máš tohle?‘ Odpověděla: ‚To je od Boha, neboť
 Bůh dává pokrm, komu chce, a nepočítá ho‘. O dalším životě
 jejím neví Korán ničeho, jen v suře 23. v. 52 se děje zmínka,
 jak Bůh vzal Ježíše i Marii na vyvýšené místo, které jim posky-
 tovalo bydliště i výživu.

Beze všeho spojení vypravuje Mohamed po zprávě o jejím
 narození a dětství o tom, jak Zachariáš prosil Boha o potomka
 a jak mu andělé předpověděli jeho narození, v suře 3. v. 38 a 39:
 »Tu vzýval Zachariáš svého Pána řka: ‚Můj Pane, dej mi dobré
 potomstvo, neboť slyšíš moji modlitbu‘! A volali k němu andělé,

¹⁾ Rudolph op. cit. str. 82.

²⁾ Tak se jmenuje ďábel, protože ho Abraham odehnal kamením, když
 jej sváděl, aby neobětoval svého syna.

když stoje se modlil ve světnici (a řekli): Hle, Bůh předpovídá ti Jana, jenž vydá svědectví o Slovu, které je od Boha, a bude vznešeným, nevinným a řádným prorokem«. A když nechtěl tomu uvěřiti, řekl (anděl): »Tak činí Bůh, co chce.« Zachariáš žádal nějaké znamení, jež mu anděl oznámil: »Znamením pro tebe jest, že nebudeš mluvit na lidi po tři dny, leč jen posušky« (sura 3. v. 40 a 41). Obšrněji o tom se zmiňuje sura 19. v. 1—15., kde se naznačují i vlastnosti předchůdce Páně.

Jan Křtitel a Kristus pouze jsou Mohamedovi novozákonními proroky; o apoštolích mluví jen zřídka. Podle sury 3. v. 51. a 52. přihlásili se za pomocníky Kristovy ve věci boží: »My budeme pomocníky božími, neboť jsme uvěřili v Boha. Ty buď naším svědkem, že jsme muslimové. Pane náš, uvěřili jsme v to, co jsi zjevil, a následovali jsme posla. Zapiš nás tedy mezi ty, kteří svědectví vydávají!« Také v surě 61. v. 14. vystupují apoštolové jako pomocníci boží. O činnosti jejich, jak (dva) kázali ve městě Antiochii, vypravuje sura 36. v. 14—26; obyvatelé toho města však nechtěli uvěřiti. Tu příběhl z konce města jakýsi muž (byl prý to tesař Habíb) a vybízeli spoluobčany, aby apoštolům uvěřili, ježto sám již uvěřil. Ale oni ho neposlechli a pronásledovali jej. (DOK.)

Karel Alois Vinařický.

Obráz jeho života a práce.

Napsal Jan Šafránek.

(POKR. *)

Kritický duch Vinařického zabloudil v zátiší Kovanském na pole *archaeologické, národopisné a historické*. Od r. 1834—1846 bývaly mu studie toho rázu nejmilejší. Palackého článek o Bojích, ve kterém tvrdil, že jména Říp, Labe, Vltava, Jizera nejsou původu slovanského,¹⁾ Vinařickému se nelibil. Otevřeně psal Palackému:²⁾ »Neočekávané vyřčení Vaše zahrmělo jako blesk a hrom z čista jasna. Kdož na to připraven nebyl, zděsil se toho neslýchaného slova. I možná že se mnohým zdálo, že Jste mimo své nadání z Jizery, Sázavy, Labe a Moravy hojnost vody na mlyn

*) Viz ČKD 1925, str. 554.

1) Srov. též Děj. nár. čes. I. 1, 39, 3. vyd. 1876.

2) Kor. Vin. II. čís 60, str. 72 ze dne 16. března 1834.

Snad ani netřeba výslovně zdůrazňovati, že do města semého Ježíš nepřišel ¹⁾); aspoň evangelisté se o tom nezmiňují ²⁾).

Mimoděk se nám vnucuje otázka, proč odešel Ježíš právě do této krajiny, aby zjevil svým učedníkům svoji důstojnost mesianskou. Důvodů bylo několik. Chtěl být se svými apoštoly o samotě ³⁾); to však nebylo možno v Palestině, kde ho stále obléhaly zástupy prostého lidu ⁴⁾). Protože krajina byla větším dílem obydlena pohany, chtěl tak naznačiti, že mesianská říše bude od židů zavržena a přejde k pohanům ⁵⁾). Hlavní a rozhodující důvod nám ovšem udávají sami evangelisté.

Právě před tím srazil se bož. Spasitel prudce s fariseji a saduceji, kteří na něm žádali znamení s nebe (Mat. 18, 1 a násl.) — ale Kristus jim nevyhověl. Právě naopak! Opustil Palestinu a chvátal k severu. Roztržka s nejvyššími představiteli synagogy byla tak úplná, že Ježíš důtklivě varoval před nimi svoje učedníky (Mat. 16, 12). Hlavním důvodem bylo tedy nepřátelství fariseů, které propuklo úplně veřejně. Proto chtěl dáti apoštolům vhodnou příležitost, aby bez obavy mohli pověděti, co o něm soudí ⁶⁾). Ostatně sám talmud uváděl Cesareu ve spojení s Mesiášem. V traktátu Sanhedrin ⁷⁾ čteme: »Žáci R. Jose ben Kisma tázali se svého učitele, kdy přijde syn Davidův. Odpověděl jim: Až vody z jeskyně Panejské se promění v krev.« (POKR.)

Mohamed a křesťanství.

Napsal Dr. Ign. Veselý.

(DOK.)

O jiných osobách z Nového zákona Mohamed nemluví. Zbývá ještě všimnouti si, jak byly Mohamedovi známy hlavní nauky křesťanské. Jako popíral často Kristovo synovství Boží, tak především vystupoval proti učení o nejsvětější Trojici. S počátku, jak

¹⁾ Tak se domníval sv. Jan Zlat. (In Matth. hom. 54, 1).

²⁾ Brentano, Die hl. Schrift des N. T., Ideen, 1802, I, 122 a Vigouroux, Dictionnaire de la Bible, II, 451.

³⁾ Zahn, Das Evangelium des Matthäus², Lipsko, 1905, 532.

⁴⁾ Dalman, Orte und Wege Jesu², Gütersloh, 1921, 176.

⁵⁾ Arndt, Die hl. Schrift, Rezn. 1920, III, 39.

⁶⁾ Heinrich, Petrus von Laodicea Erklärung des Matthäusevangeliums, Lipsko, 1908, 183.

⁷⁾ Fol. : 8, 1.

se zdá, měl v tomto ohledu správnější vědomosti, bližící se více učení křesťanskému. Představoval si totiž, že z Boha emanuje Slovo (*amr*, *mēmṛā* v Targumech, *λογος* u Filona a v N. zákoně) a ze Slova pak Duch (*rūh*). Skutečně také Ježíše jmenuje Slovem od Boha (s. 3, v. 39). K důkazu toho, že si takovým způsobem Mohamed představoval nejsv. Trojici, slouží několik míst v Koranu ¹⁾ na př. sura 17, v. 86: »Budou se tě ptáti na Ducha (*rūh*)«. Odpověz: »Duch (*rūh*) je ze Slova mého Pána«. Nebo sura 16, v. 2: »Poroučí, aby sestoupili andělé s Duchem z jeho Slova«. Mohamed sice tam, kde jmenuje Krista Slovem, neuzivá při tom výše zmíněného výrazu '*amr*, nýbrž *kalima*; to však lze vysvětliti tímto, že učení o Trojici (Bůh — '*amr* — *rūh*) poznal u jiných křesťanských než označení Ježíše jménem *kalima* a že nepozoroval při tom, že oba výrazy '*amr* i *kalima* značily totéž co *λογος* ²⁾). Později však pojímal nejsv. Trojici jako tritheismus a při tom si ji představoval jako lidskou rodinu skládající se z muže, ženy a syna. Dle názoru Mohamedova — tak také si představoval viru křesťanů — tvořil Trojici Bůh, Ježíš a Maria, jak patrně je ze sury 5, v. 117, kde se táže Bůh Krista: »Ježíši, synu Marie, řekl jsi lidem: Pokládejte mě a moji matku za dva bohy vedle Boha? A Kristus odpověděl: »Chvála budiž tobě! Nesluší se mi, abych říkal něco, v čem nemám pravdy. Kdybych to byl řekl, věděl bys to již, neboť ty víš, co je v mé duši, ale já nevím, co je ve tvé duši, tys zajisté znatel tajemství. Neřekl jsem jim, leč cos mi poručil: »Ctěte Boha, mého a svého Pána«.

Proto křesťany nazývá nevěrci a hrozí jim peklem (sura 5, v. 75): »Nevěřci to byli, kteří řekli: ‚Messiáš, syn Mariin, je opravdu Bohem‘. A přece řekl Messiáš: ‚Synové israelští, ctěte Boha, mého a svého Pána. Neboť tomu, kdo kromě Boha bude uznávati jiného boha, zakázal Bůh vstup do ráje, a obydlím jeho bude peklo; a nespravedliví nebudou míti žádného pomocníka‘«. Snad k tak podivnému názoru o nejsv. Trojici došel Mohamed znaje z doslechu, jak některé sekty křesťanské považovaly Ducha sv. za ženskou bytost a sestru Kristovu, jak zmiňuje se o tom Epifanius, že Sam-

¹⁾ V mém překladu Koránu je jinak přeloženo, neboť tenkrát mi nebyl znám tento výklad.

²⁾ Rudolph op. cit. str. 40 a násl.

pseové věřili *ειναι το αγιον πνευμα αδελφων αυτου* (Christi) *θηλικω σωματι υπαρχουσιν*¹⁾).

Znal tedy Mohamed učení o nejsv. Trojici jen dle jména a protože slyšel, že Kristus je pokládán za syna Božího a že Maria se nazývá *θεοτοκος*, utvořil si sám podle svého tuto Trojici, neboť není známo, že by si toto tajemství některá sekta představovala tímto způsobem.

O andělech činí zmínku na několika místech; nauku o nich podává krátce sura 21, v. 26.—30., v nichž obrací se proti těm, kteří pokládali anděly za děti (dcery) Boží: »Říkají: Milosrdný zplodil děti«. Odpověz: »Nikoliv, jest povýšen nad to. Oni (andělé) jsou jen vznešenými jeho služebníky. Nemluví nikdy dříve než On a vykonávají jen jeho rozkaz. On ví, co bylo před nimi a co bude po nich. Za nikoho se nemohou přimluvití leč za toho, v kom nalezne (Bůh) zalíbení, a bázni se před ním třesou. Kdyby některý z nich řekl: ‚Já jsem bůh vedle Něho, odměnili bychom jej peklem, neboť tak odměňujeme bezbožné‘«. Mají nestejný počet křídel (sura 35, v. 1): »Veleben budiž Bůh, stvořitel nebe i země, jenž z andělů činí si posly, kteří mají po dvou, třech i čtyřech párech křídel«. Když stvořil Bůh Adama, poručil andělům, aby se mu klaněli; všichni tak učinili až na ďábla. Objevují se v lidské podobě (sura 6, v. 9), byli posláni k Abrahamovi a Lotovi, aby zvěstovali zkázu Sodomy a Gomorhy (s. 29, v. 31—33). Jsou pomocníky Mohameda i jeho vyznavačů pomáhající jim v boji (na př. v bitvě u Bedru), jak patrně ze sury 3, v. 124. Nevěřcům vytrhují násilím duši z těla a každého člověka ve hrobě vyslychají dva hrozni andělé Munkir a Nakir²⁾. Na konec světa všichni andělé zemrou (s. 39, v. 69).

Zvláštní a důležitou roli u Mohameda měl archanděl Gabriel; on to byl, jímž poslal Bůh Ježíše (s. 2, v. 87): »A dali jsme Mojžíšovi knihu a poslali jsme po něm posly. Ježíšovi, synu Mariinu, dali jsme moc činiti zjevné zázraky a posílili jsme ho Duchem svatým«. Duchem svatým rozumí se tu anděl Gabriel dle souhlasného výkladu tohoto místa. Duch (rūh) neboli anděl Gabriel, zvaný

¹⁾ Rudolph op. cit. str. 87.

²⁾ Tato domněnka je přejata od židů, kteří výslech ve hrobě jmenují *הַקְּבֵרִים הַיְּמִינִים* (percussio sepulchri), Wolff, Muham. Eschatologie str. 71.

těž Duch svatý (s. 16, v. 102.) je nositelem zjevení Božího Mohamedovi: »Snesl jej (t. j. Korán) Duch svatý od tvého Pána s pravdou, aby upevnil ty, kteří uvěří, (a aby byl) správným vodítkem a radostnou zprávou pro muslimy«.

Duch sv. i anděl Gabriel byli Mohamedovi jedno. Že i v tomto názoru byl závislý na učení křesťanském, nesprávně pochopeném (anděl Gabriel a Duch sv. při zvěstování P. Marie!), patrně z toho, že kdyby byl býval v tomto ohledu pod vlivem židovským, že by si byl zvolil za nositele zjevení od Boha archanděla Michaela, neboť ten byl ochráncem národa israelského a také jejich angelus interpres, kdežto anděla Gabriela považovali židé za svého nepřítele¹⁾. Co pak se týče světa a života posmrtného²⁾, i tu čerpal Mohamed z učení křesťanského; očekával blízký konec světa, a taková víra byla rozšířena mezi některými křesťany prvních století³⁾.

Židé i křesťané s počátku věřili ve všeobecné vzkříšení, ale později byli to jen křesťané, kteří věřili ve vzkříšení všech lidí, kdežto židé očekávali jen vzkříšení spravedlivých⁴⁾. Mohamed přidržel se učení křesťanského, ano, tak jako křesťané zvláštní odměnu u Boha mučedníkům připisovali, tak i on učil, že ti, kteří padli ve svaté válce, vejdou ihned do ráje, kdežto ostatní spí ve hrobě až do dne vzkříšení. Jméno ráje *džannát al firdaus* = zahrady rajske, jméno pekla *džahannam*, odpovídající ne tak řeckému *γεεννα* ani pobiblickému *גֵּהֶנְנוֹם* (*gēhinnām*, *gēhinnom*), nýbrž ethiopskému *gahannam*, jakož i jméno ďábla *iblis* (*διαβολος*), který však není vládcem pekla, nýbrž odsouzeným andělem, ukazuje na původ křesťanský⁵⁾. Stopy křesťanství lze spatřovati i v tom, že ustanovil určité doby k modlitbě, maje na mysli společné recitování církevních hodin u křesťanských mnichů. A jestliže vybízel své věřící, aby i v noci se modlili, napodobil při tom křesťanské vigilie. A zvláště v prvních dobách často se mu dostávalo

1) Rudolph op. cit. str. 42 a 43.

2) Obšírněji viz články „Eschatologie Koránu“ ČKD 1918.

3) Casanova op. cit. str. 21 dovolává se tu i svědectví katol. autorů, na př. abbé de Broglie: „Les premiers Chrétiens avaient leurs regards fixés sur la vie future. La croyance à la Parousie, au retour prochain du Christ, était très répandue dans les premiers siècles... Ils croyaient sans doute à la fin du monde...“

4) Rudolph op. cit. str. 30.

5) Rudolph op. cit. str. 34.

vybídnutí od Boha, aby na modlitbách strávil část noci nebo i celou noc (s. 20, v. 129). Později v době medinské, když potřeboval do boje mužů odpočínutých, redukoval čas modlitby noční na nejmenší míru (s. 73, v. 19). Také prostrace při modlitbách přejal Mohamed od křesťanů, neboť židé se modlili stojíce. I ve směru při modlitbě (*kibla*) měl vzor ve křesťanech, neboť nejen židé, nýbrž i křesťané se při modlitbě obraceli směrem buď k východu nebo, jako na př. Elkesiaté, k Jerusalemu¹⁾.

Konečně ani v příkazu almužny nebyl Mohamed prost cizího vlivu, aspoň výrazy, jichž užívá pro almužnu, *zakát* a *sadaka*, tomu nasvědčují. Nelze tu ovšem bezpečně rozhodnouti, zda řídil se Mohamed náboženstvím židovským nebo křesťanským, protože *zakát* je slovo aramejské, jehož židovský význam »zásluha«, »ctnost«²⁾ stejně jako křesťanský význam »ospravedlnění«³⁾ přejíti mohl v »almužnu«. *Sadaka*, jehož se užívá většinou v surách medinských, ve svém významu »almužna«⁴⁾ má původ v pobiblickém תְּדָקָה⁵⁾. Dlužno ještě poznamenati, že nejdříve byla almužna dáována jako dobrovolné dary, teprve později v době medinské, když potřeboval Mohamed mnoho na vydržování vojska, konaje časté výpravy válečné, učinil almužnu náboženskou povinnou daní.

* * *

Křesťanství tedy Mohamedovi, jak z jeho styků s učiteli křesťanskými, dále ze znalosti Nového zákona i hlavních dogmat křesťanských vyplývá, bylo velkým a důležitým vzorem. A právě proto, že v učení Mohamedově je tolik prvků křesťanských, byl islám považován za sektu křesťanskou.

Tak domníval se již sv. Jan Damascenský, který v počtu křesťanských heresí uvádí i pseudoproroka *Маumed*⁶⁾. V nové době byl to ještě Smith, který nazval islám »a Judaistic christianity adapted to Arabic conditions«.

Ale přes to, že tolik čerpal Mohamed z náboženství křesťanského, přece učení jeho podstatně se liší i od každé sekty křesťanské; neboť v nich Kristus, i když sebe více se jim zatemnil

¹⁾ Rudolph op. cit. str. 59.

²⁾ Die Bedeutung Almosen, welche תְּדָקָה hat, ist erst nachbiblisch (Gesenius, Hebr. und Chald. Handwörterbuch, Leipzig 1883).

³⁾ Sayous, Jésus-Christ d'après Mahomet, u Rud. str. 90.

Starozákonní osoby v Koránu.

Napsal Dr. Ign. Veselý.

Jsou dva hlavní prameny, z nichž Mohamed čerpal to, co vydával za zjevení boží a co tvoří obsah Koránu, totiž křesťanství a židovství. Co z křesťanství přejal, jaký je vztah mezi islámem a křesťanstvím, pokusil jsem se před časem ukázat;¹⁾ úkolem této práce pak bude pojednati o tom, o čem v naší bohovědné literatuře také nebylo psáno, jaké byly vědomosti Mohamedovy o osobách Starého zákona a jak podle něho v Koránu vystupují.

Vyznavači židovského náboženství byli v Arabii již před Kristem, jak nám dosvědčuje zpráva ze Sk. ap. 2, 11, nebo z listu ke Gal. 1. 17. Židovská propaganda v Arabii byla jistě posílena i pádem Jerusalema, kdy židé odstěhovali se do Arabie a zůstali nejen v severních krajinách, nýbrž obchodními cestami dostali se až do Jemenu, kde dosáhli takové moci, že i králové tamější byli náboženství židovského, na př. v 6. stol. v jižní Arabii židovský král Dzu Nuvās, který pronásledoval křesťany. Také v Medině a okolí udrželi si židé panství nad arabskými kmeny až do polovice 6. stol. Ještě za doby Mohamedovy měli velikou moc, takže s nimi i těžké boje musil sváděti (sura 59.).

Avšak snad více ještě než fyzické moci židů obával se Mohamed jejich duševní převahy; třebaš neznali dobře Písma a měli zprávy biblické znetvořené různými hájemi a pověstmi, přece Mohamed, který dříve ničeho takového neslyšel, ve styku s nimi připadal si jako člověk nevědomý. A v hádkách náboženských se židy byl přiveden nejednou do úzkých, jak patrně na př. ze sury 6., v. 67; obával se také o své vyznavače a proto je nejednou varoval před přátelstvím se židy (s. 40 v. 13). Ale chtěje získati mezi židy přívrženců a sleduje při tom více cíle politické než náboženské, poznával dobře, že musí s nimi vejíti v užší styk, že jim musí dokázat, že není a nemá jim býti cizí, že se mu nemají posmívat, ani posílat ho do Syrie, vlasti proroků, nýbrž viděti v něm takového vyslance božihó a proroka, jaké znají z Písma, ba jednoho z nich, a to posledního, pečef proroků. Hleděl proto nabýti znalosti Starého zákona, aby, co od židů uslyšel, upravil si podle své potřeby a podával jim jako zjevení, jehož se mu od Boha dostalo. A že skutečně

¹⁾ Mohamed a křesťanství. Č. K. D. 1926.

čerpal ze zpráv židovských, prozrazuje Korán na několika místech; na př. s. 8. v. 31, s. 16 v. 26 a j., kde posluchači vytýkají Mohamedovi, že to, co jim káže, jsou staré pověsti; jindy zase mu přednázejí, že ho učí tomu jeden člověk, jímž podle souhlasných výkladů byl rabín Abdallah ibn Salam, jež Mohamed velice chválí v s. 3. v. 68. A aby tím jasněji dokázal, že mezi náboženstvím jejich a jeho není rozdilu, prohlašuje, že v pochybnostech se má k židům obracet o radu (s. 10. v. 94), protože mohou potvrdit pravdu jeho učení (s. 26. v. 196).²⁾

Pokud se týká předmětu zpráv přejatých od židů, jsou to hlavně osoby biblické a události s nimi spojené, jež nejsou uváděny v žádném ustáleném pořádku, nýbrž jak toho Mohamed potřeboval a jak mu napadlo. I když máme na mysli, že vědomosti náboženské, s nimiž se Mohamed stýkal, nebyly veliké, přece jen mnohdy ukazuje až podivuhodnou nevědomost a dopouští se neuvěřitelných anachronismů, když na př. Marii, sestru Aronovu, a Marii, matku Ježíšovu, pokládá za jednu osobu.³⁾ V našem pojednání budou osoby, o nichž Korán se zmiňuje, seřazeny, pokud možno, chronologicky.

Když chtěl Bůh stvořiti Adama, andělé ho zrazovali od toho, ale Bůh přes to stvořil prvního člověka a naučil ho jmenovati všechny věci. Zavolal anděly, aby řekli, jak se která věc jmenuje, ale nedovedli toho, Adam však řekl jméno všeho, nač mu Bůh ukázal. Potom Bůh poručil andělům, aby se Adamovi klaněli, což také všichni učinili, až na ďábla. V ráji směl Adam a Eva ze všeho jísti a pít, ale k jednomu stromu se neměli přiblížiti. Ďábel je však svedl a byl příčinou vyhnání jich z ráje (s. 2. v. 30—38 nebo s. 7. v. 20—23). Tomuto podobné místo uvádí Geiger z Midraš Rabba, kde Bůh radí se s anděly, má-li stvořiti Adama. Když nechtěli, řekl: »Moudrost jeho je větší, než vaše.« Přivedl před ně zvířata a ptáky a tázal se jich po jménech zvířat a ptáků, oni však jich neznali. Nato poručil, aby šla zvířata kolem Adama, a tázal se ho, jak se které jmenuje. — To je vůl, osel, kůň a onen velbloud. — Jak se jmenuješ ty? — Mně patří název Adam, neboť ze země jsem byl

²⁾ Abraham Geiger, Was hat Mohamed aus dem Judenthume aufgenommen? Leipzig 1902. str. 6 a n. Wilhelm Rudolph, Die Abhängigkeit des Korans von Judentum und Christentum, Stuttgart 1922. str. 1 a n.

³⁾ Panna Maria v Koránu, Č. K. D. 1921.

stvořen.⁴⁾ — A já? — »Pán«, neboť panuješ nade všemi tvory. — Z tohoto i z míst v dalším pojednání uvedených bude patrné, jak židé sami, od nichž se Mohamed dával poučovati, znali biblické zprávy. Korán zná také syny Adamovy, ale neoznačuje jich jejich jmény. Oba obětovali Bohu; obět jednoho byla přijmata, druhého nikoli. A když Kain hrozil zabitím, odvětil bratr: »Bůh přijímá obět od Bohobojných. Vztáhneš-li ruku svou na mě, abys mě zabil, já nevztáhnou ruky své na tebe, abych tě zabil, protože se bojím Boha« (s. 5. v. 31—33).

Potom Bůh poslal krkavce, aby ukázal Kainovi, jak má bratra pohřbiti; také tu je silně znatelný vliv židovské tradice, která v Pirke R. Elieser vypravuje, že Adam a Eva seděli, plačíc nad zabitým Abelem, a nevěděli, co si s ním počít. Tu přiletěl krkavec ke zdechlíně jiného krkavce, který před nimi ležel, vyhrabal jámu a do ní ho položil. A podobně Adam pochoval Abela.⁵⁾

Dvakráte se zmiňuje Korán několika slovy o Henochovi, kterého jmenuje I d r ī s: »Zmiň se v knize též o Idrīsovi, neboť byl spravedlivý a prorok. A pozvedli jsme jej na vysoké místo« (s. 19, v. 53, 54).

Podobně se připomíná v řadě proroků v s. 21 v. 85, 86. Byl jmenován I d r ī s (od d a r a s a = badati, zkoumati) pro své neobyčejné vědomosti.

Z patriarchů hodil se Mohamedovi dobře Noe (Nūh), jehož úkolem bylo kázati a varovati, a také na několika místech děje se o něm zmínka skoro souhlasná s vypravováním bible. Noe kázal a napomínal, ale lid neposlechl a ještě se vysmíval. Proto na rozkaz boží vešel do archy s ostatními věřícími, načež pec vychrlila vařící vodu. Jeden syn Noemův nechtěl vstoupiti do archy, také manželka Noemova byla nevěřící, ačkoli se nenaznačuje, v čem její nevěra záležela. Poněvadž něčeho podobného o manželce Noemově židé neznali, zaměnil tu asi Mohamed manželku Noemovu s manželkou Lotovou. Čtete-li, jak Noe lid napomínal a mu hrozil, připadá nám, jako bychom Mohameda samého viděli; klade Noemovi do úst slova, jež sám chtěl říci a říkal, dává mu mluvit způsobem, jakým sám mluvil, představuje v něm svého dávného předchůdce.

⁴⁾ Proč jmenoval sebe první člověk Adam, vyniká lépe v hebr. textu: אָדָם שֶׁבְרֵאשִׁית מִן הַאָדָמָה (u Geigera str. 97).

⁵⁾ Geiger 102.

A stejně jako Noe v Koránu, vystupují v šerém dávnověku jako kazatelé proroci Hūd a Sālih, o nichž se mluví na mnohých místech, a vybízejí lid, aby zanechal modloslužby a klaněl se pravému Bohu. Oba také hrozí trestem božím nevěrcům. Hūdem, podle něhož nazvána je sura 11., rozumí se obyčejně biblický Heber, jak doklady toho uvádí Marracci ⁶⁾ z arabských spisovatelů, na př. Elferara, který pravi, že Hud byl syn Salea, syna Arfaxadova, syna Semova, syna Noemova. Obě jména, hebr. E b e r a arabské H ū d, zcela rozdílně znějící, mohla značiti jednu osobu; neboť podle názoru rabinů jméno Hebrej עֵבֶר — ibri) je odvozeno od עֵבֶר (Eber); během doby však toto jméno upadlo v zapomenutí a začalo se užívatí jména J e h ū d i (žid יְהוּדִי, v arabštině J e h ū d nebo častěji H ū d. Židé, mluvící arabsky, kteří věděli, že mají jméno po praotci, myslili, že jméno jejich (Hūd) je jménem jejich praotce, který se jmenoval také H ū d ⁷⁾). Tohoto proroka poslal Bůh ke kmeni Ad (s. 7 v 66—73), který bydlil po zmatení jazyků v krajině Hadramaut. Praotcem jejich byl Ad, jehož předkové byli Uz, Aram, Sem a Noe. První jejich král Šedad, syn Adův, vystavěl veliké město a nádherný palác a chtěl býti uctíván jako Bůh. V suře 89 v. 6 a 7 je narážka na ono město. Příslušníci kmene Ad byli neobyčejně velcí a silní; a když jim Hūd kázal, nechtěli se polepšiti, nýbrž poukazovali na svou velikost a sílu (s. 41 v. 15 a 16). Bůh však seslal na ně prudký vích, který je zahubil, takže jen Hūd se zachránil s těmi, kteří uvěřili. Kterou dobu a který trest, v bibli vypravovaný, Mohamed zde míní, když tolikráte připomíná proroka Hūda, nelze určit; snad mu, jak se domnívá Geiger, na mysli tanulo cosi, co slyšel o věži babylonské. Tomu, jak se zdá, nasvědčuje jak s. 26 v. 127 a s. 89 v. 7, kde se mluví o městě, s vysokými stavbami, tak i výtka Aditům (s. 11 v. 59), že poskouchají »pyšného zbuyníka«, kterým se má rozuměti biblický Nimrod, jenž v té době žil a mívá epiteton גִּבּוֹר (gibbor); což v Koránu odpovídá arabskému džabbār = silný, násilnický.⁸⁾

Skoro vždycky vedle Hūda vystupuje i druhý dávný prorok Sālih, který byl poslán ke kmeni Thamud. Tak na př. v s. 54 v. 23—30 se vypravuje, jak nechtěli Thamudejšti poslechnouti Sā-

⁶⁾ Alcorani textus universus, Prodróm. IV. 92.

⁷⁾ Geiger 111.

⁸⁾ Gesenius, Hebräisches und Chaldäisches Wörterbuch, 140, Geiger 113.

liha a nazývali ho lhářem. Potom jim odevzdal prorok velbloudici do zvláštní péče a poručil jim, aby se dělili s ni i o vodu. Avšak oni ji zabili, a za to je stihl trest boží: anděl Gabriel na ně vzkřikl, i byli hned jako »suché strniště«. Podobné zmínky jsou o Sálihovi v s. 7. v. 74—78, 11. v. 61—68, 26. v. 141—158 a j. Kterou osobu biblickou nám představuje, není určité známo; někteří vidí v něm Šelacha z podobnosti obou jmen, druzí pokládají ho za syna Uza, syna Aramova, syna Semova, syna Noemova, poukazující na místo Aram (v s. 89 v. 7 Irām), kde se událost odehrála, jiní konečně tvrdí, že se nejedná o žádnou osobu biblickou.⁹⁾

Jestliže viděl Mohamed a chtěl ukázati, že jako prorok podobá se Noemovi, Hūdovi a Sálihovi, v Abrahamovi spatřoval svůj předobraz, nejvíce si ho vážil a jemu co nejvíce svých názorů do úst vkládal. Vždyť náboženství Abrahamovo (milla tIbrahīm) bylo totéž, které hlásal Mohamed (s. 116 v. 123), byl pravověrný, věřil v jednoho Boha a nebyl žid ani křesťan (s. 3 v. 66), se synem Ismaelem kladl základy ke svatyni v Kaabě (s. 2. v. 128), bydlil v Mekce a prosil Boha, aby okolní krajiny byly pro něj bezpečné (s. 14 v. 34), sepsal knihy¹⁰⁾ (s. 87 v. 19), Bůh učinil ho svým přítelem (s. 4. v. 124). A když se židé honosili, že jejich chrám je starší než mešita v Mekce, prohlásil Mohamed, že je v ni kámen, na němž stál Abraham (s. 3 v. 97). S počátku neměl pravé a pevné víry. Klaněl se nejdříve hvězdě, která se mu ztratila, když noc přestala, podobně měsíc a slunce chtěl uctívati jako Boha, ale když měsíc zašel a slunce zapadlo, prohlásil, že se nebude klaněti tomu, co ostatní uctívají, že je »pravověrný a žádný modlář«. Chtěl, aby i jeho otec zřekl se modloslužby, prosil ho, ale marně. Otec mu pohrozil, že ho ukamenuje, a vyhnal jej z domu (s. 19 v. 39—44).

A když nemohl Abraham tehdejších modlářů přesvědčiti slovy o jejich bludu, pokusil se o to skutkem. Když odešli jednou do polí na jakousi slavnost, Abraham zporážel a rozsekal jejich bůžky, největšího z nich nechal a zavěsil mu sekyru, aby podezření padlo na něj. Když pak se vrátili a otázali se Abrahama, který zůstal sám doma, zda to učinil, odpověděl: »Nikoliv, učinil to ten-

⁹⁾ Auch hier handelt sich also um einen arabischen Namen, nicht um den biblischen Šelah, den Geiger — allerdings mit Bedenken — heranzieht (str. 50).

¹⁰⁾ Starobyloú knihu Sefer Jezirah pšpísují rabíni Abrahamovi (Geiger 120).

hle největší z nich. Ostatně, zeptejte se jich, mohou-li ovšem mluvíti, aby vám odpověděli« (s. 21 v. 64—69). Poznali sice svoji pošetilost, ale znovu se vrátili k modloslužbě a Abrahama hodili do ohně, jemuž Bůh poručil, aby byl studený a Abrahamovi neuškodil (s. 37, v. 84—99). Mohamed dovedl se tak vžítí do úlohy Abrahama jako kazatele, že sebe zaměňuje s ním a dává mu mluvíti tak, jak on sám mluví o pekle (s. 26 v. 91—101). O hostech, jež nazývá »našimi posly«, a v nichž poznal Abraham anděly, mluví Korán na několika místech; na př. v s. 11. v. 69—82 se vypravuje, jak je Abraham přijal a přinesl jim pečené tele. Ženě jeho, která se při tom nedůvěřivě smála, předpověděli narození syna a zároveň prohlásili, že jsou posláni k Lotovi. Když k němu přišli, obklopili obyvatelé města dům Lotův a žádali o vydání jich, aby ve své převrácené vášni jich mohli zneužítí. Lot jim nabízel svoje dcery, kterých nechtěli přijmouti. Potom dostalo se Lotovi a jeho rodině napomenutí, aby se nikdo neobracel, a manželce jeho předpověděno, že se jí stane to, co stihne ostatní obyvatelé města, na něž potom padalo kamení z pekla. Podobná místa jsou v s. 7 v. 81—85, 26 v. 160—172 a j.

Také podle Mohameda měl Abraham obětovati svého syna, ale ne Isáka, nýbrž Ismaele. Když pak dosáhl jinošského věku, řekl Abraham: »Synáčku, viděl jsem ve snu, jak tě musím obětovati. Řekni, co myslíš o tom?« Odpověděl: »Otče, učiň, co se ti poroučí. Bude-li to vůle boží, shledáš ve mně trpělivého syna« (s. 37 v. 103). Místo syna obětoval berana, jež anděl Gabriel přivedl z ráje. Narození Isákovy teprve později Bůh předpověděl: »A oznámili jsme mu, že bude mít syna Isáka« (s. 37 v. 112). Pak ovšem nemá Mohamed, co by o Isákovi zvláštního připomínal, a proto jej pouze vypočítává v řadě patriarchů. (Dokončení.)

Starozákonní osoby v Koránu.

Napsal Dr. Ign. Veselý.

Dokončení.

() Jakubovi, jak se zdá, nevěděl Mohamed, či je synem, zda Abrahamovým nebo Isákovým. Nikde sice přímo v Koránu se nepraví, že otcem Jakubovým je Abraham, ale na několika místech uvádějí se Isák a Jakub společně, na př. s. 6, v. 85: »A dali jsme mu Isáka a Jakuba«, nebo s. 11, v. 71: »A žena jeho stála při tom a smála se, když jsme jí oznámili (narození) Isáka a po Isákovi Jakuba.« Pozdější vykladatelé Koránu označují sice Jakuba jako syna Isákova, ale to na věci ničeho nemění.¹⁾ Také o Jakubovi se mnoho Mohamed nezmiňuje; v s. 3, v. 93 je snad narážka na něj, kromě toho se připomíná v s. 2, v. 133 a 134, jak umíraje napomínal syny, aby se klaněli pravému Bohu.

Poměrně mnohem více věděl Mohamed o Josefovi, jemuž věnována je velká část sury 12. od v. 4—101, která nadepsána jsouc »Josef«, líčí soustavně a ve hlavních věcech s bibli souhlasně život Josefův. Mohamed sám praví o této suře, že je nejkrásnější, a mohamedáni si jí velice váží. Některé podrobnosti jsou zde zkráceny, změněny nebo přidány, na př. bratři si odešli s Josefem hrát a při tom ho do studně hodili. Když manželka Putifarova Josefa sváděla, byl zvláštním znamením odvrácen od hřichu, dítě v kolebce prý na něj zavolalo, podle jiných to byl dospělý muž. Na Mohameda tu jistě působila židovská tradice, která vypravuje, že v rozhodném okamžiku ukázala se Josefovi v okně postava otce, jenž zvolal: »Josefe, jednou budou jména tvých bratří napsána na kamenech Efod, i tvoje, chceš, aby bylo vymazáno?« Putifar poznal nevinu Josefovou a manželku napomenul. Když však se jí ženy ve městě smály a pomlouvaly ji, pozvala je k sobě a předvedla před ně Josefa, na nějž se všechny tak dívaly, že ani nepozorovaly, jak místo do ovoce řezaly do svých rukou. Potom však přece — Mohamed neudává příčiny — byl dán do žaláře, tam poučoval dva služebníky královské o pravém náboženství, vyložil jim sny a byl povýšen. Také v Koránu Josef své bratry zkouší, prozrazuje se nejdříve Benjaminovi. Po nalezení poháru v pytlí nejmladšího bratra musili se

¹⁾ De Sacy, *Anthologie grammaticale*, u Geigera 137.

vrátiti všichni do Egypta, s Benjaminem zůstal tam Ruben, ostatní odešli k otci, jenž zatím od pláče oslepl. Poslal je znovu, aby nyní hledali Josefa a přivedli s dvěma bratry, kteří zůstali v Egyptě. Nyní se jim Josef již prohlásil a dal jim svůj šat, aby jej položili před obličej otcův. Jakmile tak učinili, ihned zase viděl. Oba rodiče si vzal pak Josef k sobě, posadil je na trůn a měl je ve veliké úctě.

Také Mojžíšův (Můsa) obraz podává Korán dosti věrně (s. 7. v. 104—161, 20 v. 9—96, 28 v. 3—41). Popisuje pronásledování židů od faraona, zachránění malého Mojžíše, který se faraonovi tak zalíbil, že ho dal vychovati. Od egyptských kojných však nechtěl přijmouti potravy, až teprve od své matky, k níž ho jeho sestra donesla. Jako dospělý muž chtěl pomoci svému soukmenovci a zabil Egypťana. Druhého dne tentýž člověk ho prosil o pomoc; když mu nechtěl Mojžíš vyhověti, prozradil na něj vraždu, takže musil z Egypta utéci. Pustil se do země madiánské, kde u jedné studně našel zástup lidí, kteří napájeli, a opodál se stády dvě dívky, které se ke studni nemohly dostat. Mojžíš jim napojil dobytek, byl pozván k jejich otci, sloužil u něho a dostal jednu dceru za manželku. Když vypršela lhůta jeho služby, vydal se na cestu se svoji rodinou do Egypta k návštěvě matky. U hory Sinaj, kde byl za tmavé noci, spatřil oheň a uslyšel hlas Boží, aby šel do Egypta kázat faraonovi; za pomocníka vyžádal si bratra Arona (Hārūn). Faraó, který byl tak pyšný, že svému prvnímu rádcí Hāmanovi poručil, aby mu vystavěl věž až do nebe, nechtěl uvěřiti, ačkoliv jeden Egypťan ho varoval před trestem Božím, shromáždil své kouzelníky, za jejichž učitele se prohlašoval, a které také Mojžíš a Aron překonali, takže sami uvěřili, ač jim faraó hrozil, že jim dá useknouti ruku na jedné a nohu na druhé straně a pověsiti na stromy. Jako rány vypočítává Korán povodeň, kobylky, velbloudi vši, žáby a krev. Egypťané pronásledovali židy a utopili se v moři; když se faraó již topil, vyznal, že věří v jednoho Boha a vyznává islám. Tělo jeho bylo z moře vyzdviženo, aby každý viděl, že se skutečně utopil. Dále se děje zmínka, jak Bůh pohrozil Israelským, že na ně hodí horu Sinaj, nepřijmou-li zákon (s. 7, v. 172), jak chtěli Boha viděti, ale byli potrestáni smrtí a zase vzkříšeni (s. 2, v. 55), o tom, jak je Bůh živil mannou a křepelkami, jak dvanáct pramenů vyrazilo ze skály, když do ní Mojžíš holi uhodil. Také Mojžíš si přál spatřiti velebnost Boží a Bůh mu přání splnil, po-

učil, aby se díval na jednu horu, na které se mu ukázal a kterou potom proměnil v prach. Mojžíš upadl v bezvědomí a pak zase přišel k sobě.

Mohamed znal dekalog, jehož obsah naznačuje všeobecnými slovy: »Dali jsme pak Mojžíšovi knihu (zákona) dokonalou (svými předpisy) pro toho, kdo bude jednati správně, jako rozhodnutí o všech věcech, správné vedení a milosrdenství, aby (Israelští) věřili, že se setkají se svým Pánem« (s. 6, v. 154). Také neudává nikde počet přikázání, ani obvyklý jejich pořad. Narážky na jednotlivá přikázání možno spatřovati v s. 17, v. 22 a 23: »Neuznávej vedle Boha jiného boha . . . tvůj Pán poručil, abyste nesloužili nikomu leč jemu« = I. přikázání. V. 23, 28: »Rodičům čiňte dobře, ať již jeden nebo oba dosáhnou vysokého věku u tebe . . . mluv s nimi laskavě!« = IV. př. V. 33: »Nezabíjejte nikoho, koho Bůh zabítí zapověděl, leč jen ze spravedlivé příčiny« = V. př. V. 32: »A nebuďte blízko smilstvu, jež jest ohavností« = VI. př. V. 34: »A nepřibližujte se (nespravedlivě) k majetku sirotků . . . dávejte dobrou míru a vážte na správné váze« = VII. a X. př. Stopy VIII. př. jsou v s. 23, v. 8 a násl., kde se mluví o odměně těch, kteří zachovávají přísahu a své úmluvy.

Zatím co byl Mojžíš na hoře, Israelští si udělali zlaté tele, které bečelo (s. 7 v. 148), čhňž byli snáze svedeni k modloslužbě. Podobně v Pirke Rabbi Elieser²⁾ se praví, že Samael se schoval do zlatého telete a bečel, aby Israelské svedl. Zhotovitelem telete se v Koránu jmenuje Sāmiru; koho si Mohamed pod tím jménem představoval, nelze s určitostí říci, a různé výklady se tu uvádějí, z nichž nejlepší zdá se Seldenův³⁾ (De diis Syris), který praví, že Sāmiru byl Aron a jmenoval se tak proto, že v nepřítomnosti Mojžíšově byl vůdcem, strážcem lidu israelského (š a m a r = hlídati). Potrestán byl na tomto světě tím, že měl volati na kolemjdoucí, aby se ho nedotýkali.

Kdežto všechny až dosud uvedené význačnější úchytky od zpráv biblických možno vyložití tradicí židovskou, nikde v ní není stopy po tom, co se vypravuje o cestě Mojžíšově⁴⁾ (s. 18, v.

²⁾ U Geigera, 164.

³⁾ Sale, The Koran 260.

⁴⁾ »Von der Reise, die XVIII, 59—82 erzählt wird, konnte ich keine Spur in den jüd. Schriften finden«, Geiger, 168.

62—84). Jednou se prý ho otázal při kázání kdosi, je-li na světě moudřejší člověk než Mojžíš a zná-li ho. Poněvadž odpověděl záporně, Bůh, jemuž se Mojžíšova domýšlivost nelíbila, zjevil mu, že moudřejší člověk než on žije tam, kde se dvě moře spojují. Mojžíš vydal se ihned na cestu se služebníkem, vzav živou rybu s sebou. Bůh mu oznámil, že tam, kde ji ztratí, bude cíl jejich cesty. U jedné skály blízko dvou moří usnuli, a zatím ryba se dostala z koše do moře. Tam našli onoho muže, jež Buchārī nazývá Al Khedr; Mojžíš stal se jeho průvodcem. Nemohl pochopiti, proč Al Khedr potopil loď, usmrtil jinocha a podepřel zeď, jež hrozila spadnutím. Při rozloučení mu vysvětlil svoje jednání.

Proč Kore (Kārūn), který vynikal neobyčejným bohatstvím, takže mu ostatní záviděli, dostal se do sporu s Mojžíšem, naznačuje Korán všeobecně, že »nešlechtně vůči němu se zachoval« (s. 28, v. 76). Jako důvod ke sporu uvádí se ve výkladu tohoto místa, že, když Mojžíš prohlásil zákon o ukamenování cizoložníka, otázal se ho Kore, zda i pro Mojžíše nařízení to platí. Když přisvědčil, předvedl prý Kore ženu, kterou podplatil, aby tvrdila, že Mojžíš se dopustil s ní cizoložství. Ale přiznala se, a Mojžíš byl očištěn. Načež mu řekl Bůh: »Poruč zemi, co chceš.« A Mojžíš poručil, aby se rozevřela a pohltila Kārūna, prosícího o smilování, i s jeho bohatstvím.

Tchán Mojžíšův není v Koránu označen jménem; na několika místech však mluví se o Šuaibovi, jenž byl poslán jako kazatel k Madianitům, kteří se prohřešovali zkracováním míry a váhy a loupežným přepadáváním pocestných. Neposlechli a při zemětřesení zahynuli (s. 7, v. 86—92, 11 v. 83—96, 26 v. 175—188). Z toho, že Šuaib byl prorokem Madianitů, usuzovali někteří, že Šuaib a Jethro je táž osoba, kdežto jiní zase tvrdí rozhodně, že se tu jedná o jakousi osobu arabskou i kmen staroarabský.⁵⁾ O Marii (Miriam), kterou nazývá Mohamed »sestrou Aronovou«, a kterou pokládal zároveň za matku Ježíšovu, byla učiněna zmínka již na začátku.

Po Mojžíšovi přechází Mohamed, neznaje asi doby soudců, ihned ke králům a, jak se zdá, domníval se, že volba Saula za

⁵⁾ »Auch was von ihm erzählt wird, ist altarabischer Stoff und nicht mit Jethro oder Chobab, dem Schwiegervater Moses, zusammenbringen« (Rudolph 50).

krále byla hned anebo brzo po Mojžišovi. Israelští žádali proroka, jehož jméno Korán neudává, aby nad nimi ustanovil krále, pod jehož vedením by mohli bojovat za pravé náboženství; stal se jím Saul (Tālūt), který již svým jménem (tāl = býti dlouhý) naznačoval svoji velikost. Co učinil Gedeon, který z rozkazu Božího vybral k boji těch 300 mužů, kteří u vody klečící, pili z ruky, připisuje Mohamed Saulovi, jenž ve vojínech, kteří přecházejíce za vedra řeku, nepili, nebo jen z ruky, poznal ty, kteří k němu náležejí, neboť ti, kteří hojně pili, měli strach před Goliášem (Džālūt) a jeho vojskem (s. 2, v. 247—250).

Hned potom připomíná krátce vítězství Davidovo nad Goliášem. Na hřích, kterého se dopustil David (Daūd) zabitím Uriáše, činí se narážka slovy, že »kajícně se k Bohu obrátil«. Svě velké provinění seznal, když k němu vešli dva muži, z nichž první obviňoval druhého, že, ač měl devadesát devět ovcí, o jeho jedinou ho ošidil. David byl tak zbožný, že s ním hory i ptáci chválu Boží pěli večer i ráno (s. 38, v. 18—26), byl obdařen velikou moudrostí, takže se Šalamounem zároveň rozsuzoval sporné strany a od Boha se naučil zhotovovati pancíře (s. 21, v. 78—80). Rušitele dne svátečního, soboty, potrestal David tím, že je proměnil v opice (s. 2, v. 65).

U Šalamouna (Sulaimān) zdůrazňuje Mohamed nejvíce jeho moudrost a moc, vždyť rozuměl i řeči ptáků; všechno, lidé, duchové, zvířata i ptáci byli ve službách jeho. I mravencům rozuměl, neboť když se svými vojsky přišel jednou do údolí, kde jich bylo mnoho a jeden z nich ostatní vybízel, aby se schovali a nebyli pošlapáni, Šalamoun se zasmál nad jeho řečí. Co dále se v Koránu jen kuse líčí, jak dudek přinesl mu zprávu o královně ze Sáby a jak Šalamoun ji k sobě pozval, svoji moudrost i moc jí ukázal a jak moudrost a moc, vždyť rozuměl i řeči ptáků; všechno, lidé, duona nakonec přijala islám (s. 27, v. 16—46), obširně vykládá Tša'alabi Abu Ishak Ahmed ibn Muhamed, jehož vypravování o královně Bilkis, tak se totiž jmenuje tam královna ze Sáby (Kisatu Bilkīsa), v arab. originále uveřejnil Brünnow; obsah jeho, kterým se mnoho ve zprávách Koránu doplňuje a vysvětluje, byl podán v tomto časopise.⁶⁾

⁶⁾ Šalamoun a královna Bilkis, ČKD. 1921, 298.

Také Šalamoun byl ducha kajícího; když divaje se se zálibou na své koně, zapomněl na večerní modlitbu, litoval toho a na znamení lítosti koně pobil, jen několik si jich ponechav. Jindy zase dopustil se Šalamoun hříchu tím, že si vzal za manželku ženu pohanskou, začož jej Bůh potrestal. Když jednou, jak měl Šalamoun ve zvyku, svěřil svůj prsten, od něhož jeho panování záviselo, jedné ze svých žen, přišel ďábel v podobě Šalamounově a vzal si prsten od té ženy. Pak se posadil na trůn a způsobil v zemi mnoho zlého. Šalamoun zatím se změnil k nepoznání a bloudil světem čtyřicet dní. Ale obrátil se kajícně k Bohu a dosáhl odpuštění. Ďábel byl nucen prchnouti a vhodil do moře prsten, ježž ihned spolkla ryba, kterou dostal Šalamoun od rybářů jako almužnu. V ní našel svůj prsten a s ním nabył zase svého království⁷⁾ (s. 38, v. 33—37). Zvláště se připomíná v Koránu, jak dal Bůh Šalamounovi do služby vítr, který na jeho přání vál celý měsíc ráno i večer. Džinnové, bytosti prostřední mezi lidmi a duchy, mu zhotovili a vystavěli, co chtěl. Když pak již cítil konec života, prosil Boha, aby smrt jeho zůstala utajena tak dlouho, dokud džinnové chrámu jerusalemského nedostaví. Zemřel při svých modlitbách stoje o hůl podepřen a v té postavě zůstal po celý rok, takže ho džinnové pokládali za živého a pracovali jako dřívě. Když stavbu dokončili, prohlodal červ jeho hůl a Šalamoun padl k zemi. Tu teprve poznali, že je mrtev.

Z doby po Šalamounovi jmenuje Korán Eliáše (Iliās) a Elisea (Aljāsau), tohoto pouze jménem uvádí v řadě proroků. Kratince jen se zmiňuje, jak horlil Eliáš proti službě, Bálovi prokazované (s. 37, v. 123—131). Jonášovu činnost (Jū ũs) — někdy ho jmenuje pouze »muž, ježž spolkla ryba« (Dzun-ün, s. 21, v. 87 nebo Sāhib el hūt, s. 68, v. 49) — líčí Korán takto: »Jonáš byl také jedním z našich poslů. Když odešel na přeplněnou loď, losovali (plavci, kdo má býti vhozen do moře), a los padl na něj. I spolkla ho velká ryba, neboť zasluhoval trestu. A kdyby nebyl velebil Boha, jistě by byl zůstal v jejím břiše až do dne vzkříšení. Potom jsme ho vyhodili na břeh, a byl nemocen (z toho, co vytrpěl). Pak jsme nad ním ze země vyvedli strom se širokými listy, načož jsme ho poslali ke stu tisíc (obyvatelův ninivetských), anebo ještě více jich bylo. Protože uvěřili, dopřáli jsme jim života (na tomto světě)

⁷⁾ Marracci, 597.

do určité doby« (s. 37, v. 139—148). Utrpení a odměna Jobova (Ajjúb) popisuje se rovněž jen několika slovy na dvou místech (s. 21, v. 83, 84 a s. 38, v. 43—46). Neštěstí a nemoc na něj seslal ďábel. Mimo to, že po své zkoušce měl Job majetek i rodinu dvakrát větší než dříve, vyznamenal jej Bůh tím, že na místě, kam z rozkazu Božího šlápl, vyrazil pramen čisté a občerstvující vody.

Zbývá konečně poslední osoba Starého zákona, jež v Koránu přichází; je to Esdráš (Uzairu), který je obyčejně míněn oním mužem, jenž na oslu jel kdysi kolem zbořeného města a pochyboval, že by je mohl Bůh obnoviti a obyvatele vzkřísiti. Bůh pohřžil jej do spánku na sto let. Potom ho vzbudil, řka: »Jak dlouho jsi zde prodléval?« Když odpověděl, že den toliko nebo část dne, ukázal Bůh na osla, z něhož zbyly jen kosti, a řekl, že spal tam sto let. Potom se kosti zvedly, pokryly se masem, takže onen muž při pohledu na to vyznal, že Bůh je všemohoucí (s. 2, v. 260). Mohamed vytýkal židům, když jeho zjevení nechtěli uznati, že porušili bibli, hledal nějakou příležitost, aby je mohl obviniti, že ani nevěří v jednoho Boha. A poskytl mu ji právě Esdráš, který se těšil neobyčejné úctě u židů. Toho použil Mohamed a vytýkal jim, že Esdráše uznávají za syna Božího: »Židé říkají: Esdráš je syn Boží« (s. 9, v. 31). Beze vší příčiny toho ovšem Mohamed netvrdil; podle některých starých vykladatelů Koránu skutečně takovou víru měli někteří židé i v Medině a jako důvod udávali, že, když zákon Mojžišův v době zajetí babylonského se ztratil a vešel v zapomenutí, Esdráš, jenž po stoletém spánku se probudil (s. 2, v. 260), nadiktoval celý zákon písařům z paměti, čehož by byl nemohl učiniti, kdyby nebyl synem Božím. Geiger, aby židy z této heterodoxie obhájl, vysvětluje výše uvedený verš tím, že prý Mohamed rád přeháněl, ačkoliv sám připouští, že jeden žid, jménem Pinehas, prohlašoval tenkrát Esdráše za syna Božího, ale jeho výrok prý nevyjadřoval smýšlení ostatních židů a sám Pinehas nebyl pravověrný.

*
*
*

Tim by byl podán v hlavních rysech načrtnutý obraz toho, co věděl Mohamed o osobách Starého zákona. Je z něho patrné, že Mohamed, jak sám v Koránu doznává, byl hodně »neučený«, že se všemožně podle svých názorů chytrým způsobem snažil osob

Zkoušky: Koncem ledna vykoná každý posluchač (posluchačka) kolokvia z přednášek o psychologii, dějinách pedagogiky a obecné pedagogice. V květnu konají se písemné a předběžné zkoušky, v červnu ústní zkoušky dospělosti.

Žádost o přijetí: Žádost o přijetí instruuje se takto:

1. Žádost (kolek 5 Kč).
2. Křestní (rodný) list.
3. Vysvědčení dospělosti ze střední školy.
4. Osvědčení o státním občanství republiky Československé (kolek 8 Kč); domovský list nestačí.
5. Vysvědčení úředního (t. j. okresního neb státního obvodního — 8 Kč kolek) lékaře o tělesné způsobilosti k stavu učitelskému podle výnosu ministerstva školství a nár. osvěty (Věstník mšano XIV., č. 19).
6. Výkazy a vysvědčení z V.—VIII. (u reálků z V.—VII.) třídy středních škol, z nichž jest patrno, že žadatel má v jazyku československém a v matematice známku aspoň dobrou.
7. Průkaz o hudebním sluchu a hudebním vzdělání.
8. Vysvědčení o mravní zachovalosti, nechodil-li žadatel poslední rok do školy (kolek 8 Kč).

Všechny doklady musejí býti řádně kolokované a úplné co do počtu. K žádostem neúplně doloženým nebude přihlíženo. Žadatel (žadatelka) musí do 31. srpna t. r. dovésti 18. rok. Žadatelům mladším (nejvýše o 6 měsíců) může zemská školní rada v Praze k návrhu ředitelství akademie udělit dispens věku. Žadatelé tito přiloží k žádosti o přijetí, svědčící ředitelství stát. pedagog. akademie, ještě zvláštní žádost o dispens věku, svědčící zemské školní radě v Praze.

O přijetí podána bude žadatelům (žadatelkám) koncem srpna zvláštní zpráva. Do této doby nemohou se podávati žádné informace o přijetí. Za okolností jinak stejných dá se přednost těm, kdož mají lepší hudební vzdělání.

Přijetí koncem srpna jest zatímni. Zjistil-li se na akademii, že žadatel (žadatelka) nemá hudebního sluchu či tělesné způsobilosti, bude propuštěn(a).

Střední školy, jichž absolventi (absolventky) se přijímají: jsou: gymnasia, reálná gymnasia, reform. reál. gymnasia a reálky.

Žádosti přijímá ředitelství státní československé pedagogické akademie v Praze II., Panská 3 do 10. července t. r.

Prof. Jos. Hronek.

Gog a Magog v islámu. V Písmě sv. těmi jmény označují se jednak osoby, jednak národ a země. Magog nazývá se (Gn. 10, 2, 1. Paral. 1, 5) jeden ze synů Jafetových, Gog (1. Paral. 5, 4) syn Joelův, otec Semejův. Podle Ezechiela (38 a 39) je Gog názvem panovníka nebo národa, Magog označením země (Magog pokládá většina exegetů za jméno místní, Miklik, Čes. slov. boh.) Ve Zjevení (20, 8) uvádějí se *Γῶγ καὶ Μαγῶγ* jako národové: »Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo et exhibit, et seducet gentes, quae sunt super quattuor angulos terrae,

Go get Magog, et congregabit eos in proelium, quorum numerus est sicut arena maris.«

Islám představuje si pod těmi dvěma jmény (arabsky Jádžúdz, Mádžúdz) divoké národy, s nimiž se Alexandr Veliký (zvaný Dzul-karnain, Dvourohý, proto, že byl pánem východu i západu, nebo že konal výpravy k oběma nejvzdálenějším končinám země, nebo také proto, že měl ve své koruně dva rohy a že byl tak vyobrazován) setkal na jedné výpravě na sever a mezi dvěma horami vystavěl obrovskou přehradu ze železa, aby nemohli pustošiti okolní země, jak patrně ze sury 18, 93—99: »Potom šel dále, až přišel mezi dvě hory, u nichž našel lid, který těžko rozuměl tomu, co mu bylo řečeno: A ten pravil: »Dvourohý, pohleď, jak (národové) Gog a Magog pustoší zemi; chceš, abychom ti odváděli poplatek pod podmínkou, že vystavíš násyp mezi námi a nimi?« Odpověděl: »Moc, kterou mi dal můj Pán, je lepší (než váš poplatek), avšak podporujte mě usilovně a učiním násyp mezi vámi a nimi. Přineste mi takové množství kusů železa, které vyplní prostor mezi boky obou hor.« A řekl dále: »Rozdmýchejte takový žár, že je učini jako oheň. Přineste mi roztavený kov, abych ho na to vylil.« A (když násyp byl postaven) nemohli ho přelézti ani provrtati. Řekl pak (Dvourohý): »Tohle je důkaz milosrdenství od mého Pána. Až se jednou vyplní zaslíbení mého Pána, učini z toho hromadu pisku. A zaslíbení mého Pána je pravdivé.«

Touto přehradou jsou národové Gog a Magog zadržováni až do dne vzkříšení, kdy Bůh z ní učini hromadu pisku, takže bude jim uvolněna cesta, aby zvětšili hrůzu, která bude obklopuvati vzkříšené hříšníky na konci světa. »Na městech, která jsme zahubili (praví Bůh), spočívá zákaz, že se nevrátí k životu, dokud nebude otevřena cesta národům Gog a Magog, kteří spěchatí budou se všech výšin« (sura 21, 95 a 96). Podle učení islámu bude mnoho znamení předcházení konce světa a poslední soud, děli se na větší, jichž je 8, a na menší, jichž je 17. Že nastává den vzkříšení, pozná se na př. podle východu slunce na západě, podle obrovské obľudy, jež objeví se s hoří Mojžíšovou a pečeti Šalomounovou; podle příchodu antikrista a jiných, k nimž se přidruží i hrůzoplni národové Gog a Magog, kteří však budou na prosby Ježíše a jeho apoštolů potřeni. Dr. Ign. Veselý.

Katolická duchovní správa ve Velvarech po Bílé Hoře. (Pokračování.) Jako v hmotných záležitostech, tak se vyznal děkan M. Jodl i v duchovních. Všude jsou ještě dnes patrné stopy jeho všestranné činnosti v duchovní správě. Již r. 1681 ozdobil děkanský chrám novým oltářem sv. Tří králů po pravé straně pobočních dveří, získav k tomu cíli dobrodince v primasu Jiří Kernerovi, který za 8 let nato byl před oltářem pochován. Poněvadž toho roku udeřil blesk do věže kostela sv. Kateřiny, usiloval o jeho opravu.

R. 1690 vlastním nákladem pořídil po levé straně hlav. oltáře jiný k poctivosti sv. Judy, na němž je obraz tohoto apoštola, zasazený do bohatě vyřezávaného rámu od Mik. Tiela z Velvar, ozdobeného národním motivem, dole večeře Páně od Leonardího a nahoře Sv. rodina, vesměs prvotřídní umělecké práce. Zavedl též pobožnost k jeho »poctivosti«. Škoda, že se nezachoval jeho plechový obraz, který pořídil na kruchtě, znázorňující na jedné

C a s p a r i mluvi opět o jménu biblického J a k o b a. Srv. Gn. 25, 26. Jacob pohřešuje v článku výklad jména Ja'kôb, který podal již před mnohými roky; proto se k němu vrací v Harassowitzových »Literae Orientales« (duben 1933), str. 16—19, podáváje nový materiál. Již prý Lagarde uvažoval o výkladu Jacobově (S y c z, Ursprung u. Wiedergabe der biblischen Eigennamen im Koran, 1903, s. 26) a v nejnovější době týž výklad podává Horovitz (Koranische Untersuchungen, 1926, s. 153). Jacob upozorňuje, že ja'qûb sluje arabsky sameček druhu koroptve, jehož samička se jmenuje ħagal. Ĥagal = Ammoperdix Heyi. Sameček sluje ja'qûb, protože »b ě ħ á z a« samičkou, chycenou do léčky (síťkové). Tento druh skalních koroptví vyniká křepkým, lehkým bĕhem po půdě rovné i nerovné, po kamenech i balvanech, což Arabovi imponuje tak, že mohl jméno ptáka dáti jinochovi, který měl také svižný, řízný krok podobně jako z téže příčiny dívka ztepilého kroku byla nazvána Ĥogla (Nm. 26, 33). N ö l d e k e, Beiträge zur semitischen Sprachwissenschaft s. 85. Třebaže Semité dávali jména zvířat a tedy i ptáků svým lidem a třebaže výklad Jacobův jest tedy možný, přece dáváme přednost výkladu theoforickému, jaký jsme podali v Čes. slov. bohov. V., heslo J a k o b.

HĚl.

»Proměnění vody ve víno«, nadepsal svou pozoruhodnou monografii docent Masarykovy university dr. Ferd. Stiebitz (Filologické listy 1933, str. 15—28). Autor klasicky připomíná, že »perikopa o svatbě v Kaně (Jan 2, 1—12) by mohla být přímo vzornou ukázkou toho, v jaké malichernosti, všetečnosti, ba i nehoráznosti a nejapnosti může se zvrhati poloučená i učená práce vykladačská, nemá-li dostatečné porozumění pro předmět svého zkoumání, neuvědomí-li si plně svých hranic a není-li dost objektivní«. Autor dovedně vyvrací důvody, pro které řečený úryvek byl prohlašován za pozdější přídavek. »Ani výraz, ani sloh, ani způsob vyprávění nesvědčí o jiném původci a o pozdějším vzniku.« Stiebitz nenalézá po stránce obsahové ani jediného pádného důvodu, proč bychom perikopu mohli pokládati za nehistorickou. »Ježišův zázrak může filologicko-historická kritika jen konstatovati, nikoli racionalisticky vykládati.« Autor poté rozebírá podrobně s odbornou znalostí klasického filologa všechny domnělé p a r a l l e l y, jež prý podává antické písemnictví, zejména z kruhu Dionysova (Bousset, Grill a j.). Dochází závěru: »Kdo posoudí nestranně všechny zprávy o dionysovských zázracích, které jsme uvedli, a srovná s nimi Janovu perikopu, sotva bude moci souhlasiti s těmi, kdo vidí v dionysovských zázracích genesi zázraku Ježišova. Prostředí a duchu evangelijního příběhu jsou naprosto cizí všechny ony představy z kultu Dionysova, s kterými souvisí jeho zázrak; není jediného slova, které by v evangeliu na ně poukazovalo.«

HĚl.

Mohamedovo milosrdenství Boží. V mohamedánské dogmatice mluví se o podstatě (dzātu) a vlastnostech (sifātu) Božích, ačkoli vždycky v popředí stojí názor, že o skutečném rozlišování podstaty a vlastností Božích se nemůže mluvit a rovněž ne o nějakém složení v Bohu. Rozum lidský není s to, aby poznal podstatu, nýbrž jen nepřimo poznává Boha z vlastností, jimiž se zjevuje. O jedné vlastnosti Boží se v Koránu nejčastěji mluví — je to r a ħ m a t u l — l a ħ i, milosrdenství Boží.

Když Bůh se rozhodl stvořiti svět, ve své vševědoucnosti viděl, že lidé budou hřešiti a že popudí proti sobě jeho hněv a že bude nucen je ztrestati. Bylo mu jich lito tak, že milosrdenství v něm zvítězilo nad spravedlností, jak uvádí Buchāri výrok Mohamedův o tom: »Když Bůh se rozhodl stvořiti svět, napsal do knihy, která je u něho na trůně: — Moje milosrdenství zvítězilo nad mým hněvem.« (Krehl, Beitrāge zur muham. Dogmatik 225). Proto tedy stvořil Bůh svět, aby mohl ukázati svoje milosrdenství, ačkoli tradice připomíná jiný výrok, jimž Bůh naznačil, proč stvořil svět: »Byl jsem skrytý poklad a chtěl jsem býti poznán; proto jsem stvořil svět, abych byl poznán.« (Krehl, op. cit. 226). Milosrdenství jest jedním z projevů dobrotnosti Boží, která se ukazuje jako láska ke tvorům rozumným, jako milost nehodným, jako milosrdenství a soucit s nešťastnými a hříšnými, jako shovívavost, která odkládá trest, aby mohl býti získán čas k napravení, jak i Starý zákon zná dobrotnost Boží jako milost (חַסְדִּים), milosrdenství (רַחֲמִים) a shovívavost (אֲרָמִים אֲדָרָא).

Přestoupením zákona Božího porušuje se poměr člověka k Bohu, což může se napravit milosrdenstvím, jež zjevuje Bůh v Koránu: »Zjevujeme v Koránu to, co přináší spásu a milosrdenství« (s. 17, 83). A člověk tak potřebuje milosrdenství od Boha, že by bez něho zahynul, jak naznačeno ústy Noemovými: »Neodpustiš-li mně a nebudeš-li mně milosrdný, propadnu záhubě« (s. 11, 47). Je lepší než pozemské sňatky: »Budete-li usmrceni v boji za pravé náboženství nebo zemřete-li, odpuštění od Boha a milosrdenství jeho jistě je lepší než to, co shromažďujete« (s. 3, 158). Milosrdenství Boží na mnohých místech jeví se jako odpouštějící milost, která stojí proti trestu, jež by si člověk zasloužil, ale kterému uniknouti může vírou v Boha: »(Mohamed) je hlasatelem milosrdenství pro ty z vás, kteří uvěří. Ty však, kteří ubližují proroku Božimu, čeká trest plný bolesti« (s. 9, 63). Ukazuje se nejen v tom, že porušený poměr člověka k Bohu napravuje a zasloužené tresty zadržuje, nýbrž i projevuje se jako láska o to pečující, aby se člověku dostalo prostředků, jimiž by mohl poznávati vůli Boží. Proto posílal proroky Noemem počínaje, kteří všichni měli hlásati lidem milosrdenství Boží a poukazovati na pohromy a tresty, jež stihly ty, kteří ve své nevěře milosrdenství Božího nehledali. Proto na tak četných místech doporučuje Mohamed víru jako první podmínku k dosažení milosrdenství Božího, na př.: »Těm, kteří čini zlé a potom toho litují a uvěří, tvůj Pán jistě odpustí a bude milosrdný« (7, 153) a poslušnost k nařízením od Boha v Koránu zjeveným, neboť jedině Korán je »správné vodítko a milosrdenství pro věřící«.

Dr. Ign. Veselý.

Může kněz, světský neb řeholní napsati někomu závěť? Dvorní dekret ze dne 4. září 1771 č. 1332 zakazuje pro všechny časy pod trestem neplatnosti knězi ať světskému ať řeholnímu psáti někomu jinému závěť. Zákaz odůvodňuje dekret tím, že duchovní, kteří pomáhají při zřízení závěti jsou příčinou, že dochází k velkým, dědice zatěžujícím zbožným odkazům, nadacím neb legátům. Zákaz platil podle dv. dekretu i pro případ nejkrajnější nouze, kdy není po ruce žádná osoba znalé čtení a psaní. Důvod tohoto

zeného náboženství a řídit se týmiž zásadami přirozeného mravního zákona. Zjevení Boží jest dáno pro všechny lidi a všichni mají povinnost je uznati a přijmouti, když je jim dostatečně předloženo. A právě to je také jedna ze známek jeho pravosti, že dovede vyhověti duševním potřebám všech nejrůznějších národů a při tom neničí nic z oprávněných kulturních a národnostních snah, nýbrž je pouze povznáší a zušlechťuje. Boh. Spáčil.

V jakém rozsahu znal Mohamed dekalog. Četná místa v koránu ukazují, že dekalog byl Mohamedovi znám, ačkoliv nikde neudává počtu přikázání, ani jich neuvádí v obvyklém pořádku. Jednak mluví o jejich obsahu (al-'alwáh = desky zákona Mojžišova) všeobecně: »Mojžiš, když se utišil jeho hněv, vzal desky, na nichž bylo napsáno správné vedení a milosrdenství pro ty, kteří se bojí svého Pána,« jednak se na různých místech koránu vyskytují narážky na jednotlivá přikázání.

Nejasné stopy přikázání I., V. a VI. možno viděti na př. v suře 25, 68: »(To jsou pravi služebníci Boží), kteří nevzývají vedle Boha jiných bohů a neusmrcují žádného člověka, kterého zakázal Bůh zabiti, leč jen ze spravedlivé příčiny, a konečně ti, kteří se nedopouštějí smilstva,« nebo v začátku sury 23: »Šťastni jsou zajisté věřící, kteří jsou pokorní při své modlitbě, kteří zdržují se zbytečného mluvení, kteří dávají almužnu, kteří obcují tělesně jen se svými manželkami nebo otrokyněmi, neboť v tom případě jsou bez viny. Ale kdo nad to ještě touží (po jiných ženách), dopouští se hřichu. Ti však, kteří zachovávají přísahu a své úmluvy, a kteří dávají pozor na své modlitby, budou dědici. Zdědí ráj a věčně v něm zůstanou.« Rovněž v suře 17, 23—35: »Tvůj Pán nařídil: Neslužte nikomu leč jemu! Rodičům činite dobře, ať již jeden z nich nebo oba dosáhnou vysokého věku u tebe. Nikdy ať jim neřekneš: Fuj! a nikdy jich nezapuzuj s nadávkou, nýbrž mluv s nimi vždy uctivě! Bud' jim podroben, jsa milosrdný a volej: Pane můj, prokaž jim milosrdenství jako oni mně tím, že mě vychovávali, když jsem byl malý. A nebud'te blízko smilství, jež je ohavností. A nezapíjejte nikoho, koho Buh zabiti zapověděl, leč jen ze spravedlivé příčiny. A nepřibližujte se k majetku sirotků, leč abyste jej zvětšili. Dávejte dobrou míru a važte na správné míře!« možno viděti ohlas přikázání I., IV., V., VI. a VII.

Ještě zřetelněji objevuje se přikázání I., IV., V., VI., VII. a VIII. v suře 6, 151 a 152: »Pojďte sem! Přečtu, co vám zapověděl váš Pán, abyste totiž ničeho mu nekladli na roveň, abyste ctili své rodiče a nevráždili svých dítek (ze strachu) před zchudnutím, neboť se postaráme o výživu vaši i jejich. A nepřibližujte se k nemravným věcem ani zjevně, ani tajně. Nikoho nezapíjejte, neboť Bůh vám to zapověděl, leč jen ze spravedlivé příčiny. Přibližujte se k majetku sirotkovu, leč jen v jeho prospěch! Dávejte plnou míru a spravedlivou váhu; a když mluvíte, buďte spravedliví!«

Pouze o II. a III. přikázání není v koránu ani zmínky. Kdežto Židé z posvátné úcty a hrůzy před jménem Božím ani se ho neodvažovali vysloviti, říkajice až dosud místo *Ja h v e A d ō n' a i*, Mohamed nepokládal jméno Boží za nomen ineffabile, *ἀνεκφώνητον, ἀπραστον* (Philo, De vita Mosis III.), naopak, jak se zdá, proti tomuto židovskému obyčejí vystupo-

val: »Kdo je väčší hrišnik než ten, kto zabránuje vstupu do modliteben Božích, aby se tam nevzpomínalo jeho jména?« (s. 2, 114).

Co pak se týká III. přikázání, viděl Mohamed, že se židé a křesťané různí ve svěcení dne Páně, a nechtěl se přikloniti ani k těm ani k onům. Zvláště židovská sobota, v níž podle vypravování biblického Bůh odpočinul, se mu nezamlouvala, neboť jeho představa o Allahu nepřipouštěla myšlenky, že by Bůh mohl cítit potřebu odpočinku, jak patrně ze sury 50, 36: »Stvořili jsme (praví Bůh) nebe a zemi i to, co je mezi oběma, v šesti dnech a necitili jsme únavy.« Mohamedovi, mezi jehož vyznavači velikou část tvořili beduinové, se ani den příštího odpočinku nehodil. A když po útěku do Mediny ustanovil jako den sváteční pátek, výslovně prohlásil, že po ukončení pobožnosti je dovoleno pracovati: »Po ukončení modlitby můžete se rozejiti po zemi a hleděti si svého obchodu« (s. 62, 10).

Dr. Ign. Veselý.

Vymenovanie theologických profesorov. V lineckom časopise »Theologisch-praktische Quartalschrift« (ročník 1934, č. 1, str. 157) podáva prof. Močnik nasledujúci prípad: Pre istý filozoficko-theologický diecezánny ústav boli vymenovaní dvaja noví profesori; vymenovanie stalo sa so súčinnosťou štátu, ktorý tých theologických profesorov platí. O zamýšľanom tom vymenovaní profesorov ale nebol upovedomený v smysle kán. 1359 sriadený coetus deputatorum pro disciplina Seminarii, a tým menej bola vyžiadaná mienka tohoto coetusu o osobách tých vymenovať sa majúcich theologických profesorov. Dľa mienky prof. Močnika toto vymenovanie pre obidve coetus deputatorum stalo sa nielen nedovolené, ale aj neplatné a svoju mienku prof. Močnik odôvodňuje predpisami kán. 1359, § 4 a kán. 105, n. 1, ďalej odpoveďou S. C. C. a názormi niektorých auktorov.

S mienkou prof. Močnika nemôžeme súhlasiť, lebo dľa nášho názoru Ordinarius bez vyžiadania si rady coetus deputatorum najviac nedovolené, ale nie aj neplatné vymenuje theologických profesorov. Totižto predpis kán. 1359, § 4 v súvislosti s kan. 105, n. 1 nemožno tak vykládať, že Ordinarius in negotiis maioris momenti Seminarii bez vyžiadania si rady vždy nedovolené, ba aj neplatné by konal. Takýto výklad kán. 1359, § 4 len vtedy by bol prípustný, keby on znel: Episcopus, ut valide agat, debet consilium deputatorum in negotiis maioris momenti petere. Keďže z kán. 1359, § 4 čiastka »ut valide agat« chýba a keďže zákonodarca mal svoje dôvody, pre ktoré tú čiastku úmyselne nevložil do tohoto kánona, preto na základe kán. 1359, § 4 v súvislosti s kan. 105, n. 1 nemožno tvrdiť, že Ordinarius bez vyžiadania si rady coetus deputatorum neplatne koná in negotiis maioris momenti Seminarii.

Obširnejší výklad kán. 105, n. 1 v súvislosti s kán. 476, § 3, kde ide o vymenovanie kaplana Ordinariusom »audito parrocho«, podali sme v ČDK., ročník 1931, str. 304 a 396; tam uvedené dôvody dokazujú, že kán. 105, n. 1 ani v súvislosti s kan. 1359, § 4 neslobodno tak vykládať, že Ordinarius bez vyžiadania rady coetus deputatorum neplatne by vymenoval theologických profesorov pre svoj theologický ústav.

Dr. Funczík.

Vzácný príklad cirkevnej ukáznenosti. — Pástorační časopis »Der Seel-